

FRA 15 TIL 27 ÅR

PISA 2000-ELEVERNE I 2011/12

14:13

ANDERS ROSDAHL

14:13

FRA 15 ÅR TIL 27 ÅR

PISA 2000-ELEVERNE I 2011/12

ANDERS ROSDAHL

KØBENHAVN 2014

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

FRA 15 ÅR TIL 27 ÅR

Afdelingsleder: Lisbeth Pedersen

Afdelingen for beskæftigelse og integration

Undersøgelsens følgegruppe:

Elsebeth Aller, Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen, Undervisningsministeriet

Formand for følgegruppen (fra 1.1.2014)

Jan Reitz Jørgensen, Undervisningsministeriet. Formand for følgegruppen (indtil 31.12.2013)

Ditte Hougaard Sølvhøj, Beskæftigelsesministeriet. Næstformand (fra 2012)

Michael Holm Svendsen, Beskæftigelsesministeriet (suppleant)

Michael Justesen, Beskæftigelsesministeriet. Næstformand (-2012)

Pernille Kofoed Pedersen, Erhvervs- og Vækstministeriet (2014-)

Pia Tetler, Erhvervs- og Vækstministeriet (-2013)

Søren Konnerup Madsen, Finansministeriets departement (2014-)

Ditte Rex, Finansministeriets departement (-2014)

Maj Ravnkilde, Digitaliseringsstyrelsen

Mette Mikkelsen, Uddannelses- og Forskningsministeriet

Heino Jespersen, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7119-245-2

e-ISBN: 978-87-7119- 246-9

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Ole Bo Jensen

Oplag: 300

Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2014 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	FORMÅL, SAMMENFATNING OG DISKUSSION	13
	Formål og data	13
	Definition af læsefærdigheder	14
	Læsefærdigheder i PISA 2000 og i PIAAC 2011/12	17
	Alder og læsefærdigheder i piaac	21
	PISA-PIAAC-respondenternes uddannelse, arbejde og overførselsindkomst mv. frem til 2011/12	23
	Læsefærdigheder fra PISA 2000 til PIAAC 2011/12	26
	Diskussion	28
	Rapportens indhold og læsevejledning	36
2	DATA OG METODE	39

	PISA 2000	40
	PIAAC	41
	Rapportens datagrundlag	42
	Beregning af vægte	44
	Vægtning og målte læsefærdigheder	49
	Plausible værdier og warm-estimer for læsefærdigheder i PISA 2000	53
	Programmel til analyse af læsefærdigheder	55
	Sammenfatning	55
3	LÆSEFÆRDIGHEDER I PISA OG PIAAC	57
	Læsefærdigheder i 2000 og 2011/12	65
	Sammenfatning	69
4	LÆSEFÆRDIGHEDER OG ALDER I PIAAC	71
	Læsefærdigheder og alder	71
	Statistisk analyse af læsefærdigheder for 16-27-årige i PIAAC	72
	Sammenfatning	76
5	FRA GRUNDSKOLE TIL FORTSAT UDDANNELSE OG ARBEJDSMARKED	77
	De unges uddannelse frem til 2011/12	78
	Beskæftigelse og overførselsindkomst	87
	Geografisk mobilitet og husstand	94
	Resultater af en statistisk analyse af de unges situation frem til 2011/12	97
	Sammenfatning	98
6	ANALYSE AF LÆSEFÆRDIGHEDER FRA 2000 TIL 2011/12	103
	Læsefærdigheder i 2011/12	103

Bevægelser op og ned i fordelingen for læsefærdigheder	110
Læsefærdighedsfordelingen i 2000 og 2011/12	118
Sammenfatning	124
Bilag 1: Regressionsanalyse	127
Bilag 2: Bilagstabeller	131

LITTERATUR	137
-------------------	------------

SFI-RAPPORTER SIDEN 2013	141
---------------------------------	------------

FORORD

PISA-undersøgelserne kortlægger 15-16-årige skoleelevers kompetencer i bl.a. læsning. Men hvordan klarer eleverne sig med hensyn til uddannelse og arbejde frem til 27-årsalderen? Hvem klarer sig godt og mindre godt? Sker der ændringer i læsefærdigheder efter grundskolen? Er de dygtigste læsere i 15-16-årsalderen fortsat de bedste senere? Hos hvilke unge ser man en mere eller mindre positiv udvikling i læsefærdighederne?

Sådanne temaer omkring de unges udvikling og overgangen fra skole til fortsat uddannelse og arbejdsmarked har stor uddannelses-, social- og arbejdsmarkedspolitisk relevans.

De belyses i denne rapport på grundlag af interview i 2011/12 af 1.881 af de 4.235 elever, der deltog i PISA i år 2000 i Danmark. I 2011/12 var PISA-eleverne blevet cirka 27 år.

Opfølgningen blev foretaget i forbindelse med PIAAC (The Programme for the International Assessment of Adult Competencies), der ligesom PISA er en international OECD-undersøgelse. PIAAC måler færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT blandt 16-65-årige.

Hovedresultaterne fra den danske del af PIAAC er publiceret i SFI-rapporterne 13:28 (Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark) og 13:29 (Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark – sammenfatning af resultater fra

PIAAC). Den foreliggende rapport udgør den afsluttende del af den danske PIAAC-undersøgelse.

Til PIAAC har været knyttet en følgegruppe med repræsentanter fra de ministerier, der har finansieret undersøgelsen i Danmark. Formand for følgegruppen er chefkonsulent Elsebeth Aller, Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen, som pr. 1.1.2014 efterfulgte chefkonsulent Jan Reitz Jørgensen, begge Undervisningsministeriet. Næstformand er fuldmægtig Ditte Hougaard Sølvhøj, som efterfulgte chefkonsulent Michael Justesen i 2012, begge Beskæftigelsesministeriet; Michael Holm Svendsen, Beskæftigelsesministeriet, er suppleant. Øvrige medlemmer er fuldmægtig Pernille Kofoed Pedersen, som pr. 1.1.2014 efterfulgte specialkonsulent Pia Tetler, begge Erhvervs- og Vækstministeriet; fuldmægtig Søren Konnerup Madsen, som i 2014 efterfulgte fuldmægtig Ditte Rex, begge Finansministeriets departement; fuldmægtig Maj Ravnkilde, Digitaliseringsstyrelsen; specialkonsulent Mette Mikkelsen, Uddannelses- og Forskningsministeriet, samt specialkonsulent Heino Jespersen, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Følgegruppen takkes for et godt samarbejde gennem hele projektperioden.

Den foreliggende særlige PISA-del af PIAAC er iværksat på initiativ af de nævnte ministerier i begyndelsen af 2011, idet PIAAC gav en helt unik mulighed for at følge op på PISA 2000-eleverne og deres uddannelse, arbejde og læsefærdigheder i 2011/12.

Beregning af bortfaldsvægte til de benyttede data i rapporten er gennemført af Danmarks Statistik ved fuldmægtig Helene Feveile.

Udkast til den foreliggende rapport har været læst og kommenteret af forskningsleder Torben Pilegaard Jensen, KORA, Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning; professor Peder Pedersen, Aarhus Universitet; lektor Jan Mejding og professor Niels Egelund, begge Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet; samt cand. scient. stat. Peter Linde, Danmarks Statistik. De takkes for inspirerende kommentarer og gode råd.

Rapporten er udarbejdet af forskningsleder Anders Rosdahl.

København, juni 2014

AGI CSONKA

RESUMÉ

PISA-undersøgelserne kortlægger 15-16-årige skoleelevers kompetencer i bl.a. læsning. Men hvordan klarer eleverne sig med hensyn til uddannelse og arbejde frem til 27-årsalderen? Hvem klarer sig godt og mindre godt? Sker der ændringer i læsefærdigheder efter grundskolen? Er de dygtigste læsere i 15-16-årsalderen fortsat de bedste senere? Hos hvilke unge ser man en mere eller mindre positiv udvikling i læsefærdighederne?

Disse temaer belyses i denne rapport, der handler om de cirka 46.500 unge, der blev født i 1984, og som i foråret år 2000 gik i skole og i 2011/12 boede i Danmark. Gruppen udgør cirka 90 pct. af 1984-ungdomsårgangen. Rapporten bygger primært på svar fra 1.881 repræsentativt udvalgte unge fra denne gruppe. Deres læsefærdigheder blev testet i PISA 2000, da de var 15-16 år, og igen i 2011/12 i PIAAC, der er en form for ”voksen-PISA”.

RESULTATER

En analyse af sammenhængen mellem læsefærdigheder og alder alene baseret på PIAAC tyder på, at der i de første cirka 11 år efter grundskolen sker en markant absolut stigning i de unges læsefærdigheder svarende til mindst et uddannelsesår. Men færdighederne udvikler sig ikke lige positivt for alle unge.

Den vigtigste årsag til stigningen i læsefærdigheder efter grundskolen er, at et stort antal unge gennemfører en ungdomsuddannelse og eventuelt en videregående uddannelse. Hvis det ikke var tilfældet, ville læsefærdighederne aftage i absolut forstand. Færdigheder, der ikke bruges, mistes eller svækkes. Navnlig de unge, der gennemfører en videregående uddannelse, oplever en positiv udvikling i deres læsefærdigheder sammenlignet med de unge, der i 27-årsalderen alene har grundskole eller en erhvervsuddannelse.

Herudover viser undersøgelsen, at langvarig modtagelse af overførselsindkomst mv. har en klar negativ sammenhæng med udvikling i læsefærdighederne. Forklaringen kan være, at når læsefærdigheder som fx under overførselsindkomst i mindre grad bruges, så reduceres færdighederne – set i forhold til andre i 1984-ungdomsårgangen. Analysen bygger på en optælling af antal uger med en af følgende overførselsindkomster frem til 27-årsalderen: arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, aktivering, førtidspension og sygedagpenge mv.

Læsefærdighederne i 27-årsalderen hænger således sammen med, hvordan de unges liv har formet sig efter grundskolen. Men færdighederne hænger også sammen med den ballast, som skolen har udstyret de unge med.

Selv når man tager betydningen af de unges forløb i betragtning, er der en klar sammenhæng mellem læsefærdigheder målt i PISA 2000 og færdighederne målt cirka 12 år senere i PIAAC. Jo bedre læsefærdigheder i 15-16-årsalderen, des bedre færdigheder i 27-årsalderen. Desuden har de generelle skolepræstationer, som de rapporteres af PISA 2000-eleverne selv, en selvstændig sammenhæng med læsefærdighederne cirka 12 år senere.

De unges sociale baggrund har betydning både for skolepræstationer, læsefærdigheder i 15-årsalderen og de unges forløb med hensyn til uddannelse og arbejdsmarked frem til 27-årsalderen. Det indebærer, at den sociale baggrund har indirekte betydning for læsefærdighederne i 27-årsalderen: Jo højere uddannelse forældrene har, des bedre er de unges læsefærdigheder.

Samlet er der en kraftig tendens til, at de dygtigste (ringeste) læsere i 2000 fortsat er de dygtigste (ringeste) i 2011/12. Samtidig er der en ”vis bevægelse” i færdighedsfordelingen. Nogle af dem, der var rigtig gode (ringe) i 2000, er knap så gode (ringe) læsere 12 år senere – set i forhold til udviklingen for hele 1984-årgangen.

PERSPEKTIVER

Læsefærdigheder har betydning for de unges muligheder for at klare sig i forhold til uddannelse, arbejdsmarked og i andre sociale sammenhænge. Derfor er det interessant, at ikke bare grundskolen, men også fortsat uddannelse og livet efter grundskolen har betydning for læsefærdighederne i 27-årsalderen.

Der er en klar sammenhæng mellem læsefærdigheder i 15-årsalderen, og hvor godt de unge klarer sig siden hen. Bedre læsefærdigheder betyder større chance for at få en uddannelse, navnlig en videregående uddannelse, og mindre risiko for at komme på langvarig overførselsindkomst mv.

Sådanne resultater understreger betydningen af en god grundskole, som også synes at have en langsigtet sammenhæng med læsefærdigheder. Resultaterne understreger desuden betydningen af at undgå langvarige perioder med inaktivitet, fx overførselsindkomst.

Samtidig bør det fremhæves, at de unges skæbne ikke er forudbestemt af social baggrund, skolepræstationer og færdigheder i 15-årsalderen. De resultater, der er præsenteret ovenfor, er statistiske sammenhænge med adskillige undtagelser.

For eksempel gennemfører mange af eleverne med de ringeste læsefærdigheder i 15-årsalderen en uddannelse: Over 45 pct. en erhvervsuddannelse og cirka 20 pct. en videregående uddannelse. Risikoen for at modtage overførselsindkomst mv. er som nævnt klart stigende med faldende læsefærdigheder, men over halvdelen af dem på det laveste PISA-læseniveau har ikke modtaget langvarig overførselsindkomst mv. Og en mindre gruppe af dem på det højeste PISA 2000-niveau har faktisk gjort det.

Det understreger potentialet i de unges aktive valg samt mulighederne for og nødvendigheden af gennem uddannelses-, social- og beskæftigelsespolitik at påvirke de unges liv og færdigheder i en gunstig retning.

GRUNDLAG

- PISA = The Programme for International Student Assessment.
- PIAAC = The Programme for the International Assessment of Adult Competencies.

- Både PISA og PIAAC er internationale OECD-undersøgelser. PISA omfatter elever i alderen 15-16 år og gennemføres hvert tredje år, første gang i 2000. PIAAC omfatter 16-65-årige og er gennemført i 2011/12. I 1998 deltog Danmark i en tidligere OECD-undersøgelse af voksnes kompetencer.
- Rapporten bygger på interview med 1.881 personer, der deltog både i PISA 2000 og i PIAAC 2011/12. Gennem vægtning, der tager højde både for stikprøve i PISA 2000 og bortfald i PIAAC, tilstræbes, at rapportens resultater er repræsentative for de cirka 46.500 unge, der blev født i 1984, og som i foråret år 2000 var indskrevet på en uddannelsesinstitution og i 2011/12 boede i Danmark, hvor de var ca. 27 år.
- PISA-eleverne bliver testet i skolen. I PIAAC 2011/12 foregik testningen i de tidligere PISA-elevs hjem under medvirken af en interviewer. I begge tilfælde stod SFI for dataindsamlingen.
- Læsefærdighederne i PISA og PIAAC beregnes ikke af de enkelte lande, men af de internationale specialist-konsortier, der designer og styrer undersøgelsesprogrammerne.
- Både i PISA og i PIAAC blev også indhentet spørgeskemasvar fra deltagerne om deres baggrund og erfaringer. Disse data bruges i rapportens analyser, der også inddrager registerdata fra Beskæftigelsesministeriets DREAM-database.
- Danmark er det eneste land, der har interviewet PISA-deltagere i PIAAC.

FORMÅL, SAMMENFATNING OG DISKUSSION

FORMÅL OG DATA

Denne rapport handler om de cirka 46.500 unge, der blev født i 1984, og som i foråret år 2000 var indskrevet på en uddannelsesinstitution og i 2011/12 boede i Danmark. Gruppen udgør cirka 90 pct. af 1984-ungdomsårgangen. Rapporten bygger primært på svar fra 1.881 repræsentativt udvalgte unge fra den nævnte gruppe. Deres læsefærdigheder blev testet i PISA 2000, da de var 15-16 år, og igen i PIAAC i 2011/12, da de var cirka 27 år.

Både PISA og PIAAC er internationale OECD-undersøgelser. PISA står for ”The Programme for International Student Assessment”, mens PIAAC står for ”The Programme for the International Assessment of Adult Competencies”. PIAAC kan populært kaldes for en ”voksen-PISA”.

Rapporten belyser 1984-årgangens læsefærdigheder i 2000 og i 2011/12 og undersøger, hvilke grupper der oplever en mere eller mindre positiv udvikling i deres færdigheder og samspillet mellem udviklingen i læsefærdighederne og de unges forløb efter grundskolen frem til cirka

27-årsalderen med hensyn til uddannelse, arbejdsmarked og overførselsindkomst mv.

Der er således tale om en forløbsundersøgelse, hvor de samme personer testes og interviewes to gange med cirka 12 års mellemrum. I alt deltog 4.235 unge født i 1984 i PISA 2000. PISA-eleverne testes på skolen, hvor de også besvarer et spørgeskema bl.a. om deres sociale baggrund, erfaringer i skolen og oplevelse af egne evner.

I opfølgningen i PIAAC 2011/12 lykkedes det at interviewe 1.881 af disse 4.235 PISA-deltagere.¹ Gennem vægtning tilstræbes, at de resultater, vi præsenterer i rapporten, er repræsentative for de cirka 46.500 unge, der blev født i 1984, og som i foråret 2000 var indskrevet på en uddannelsesinstitution og i 2011/12 boede i Danmark, jf. ovenfor. Alle rapportens tal er vægtede, medmindre andet eksplicit anføres.

PIAAC-testningen foregik i de adspurgtes hjem på interviewrens medbragte PC eller, hvis den adspurgte ikke kunne eller ønskede at bruge en PC, med papir (små hæfter) og blyant. PIAAC-deltagerne besvarede også et spørgeskema om bl.a. deres baggrund, uddannelse, beskæftigelse og brug af færdigheder.

I PISA 2000 blev eleverne testet i læsefærdigheder (hoveddomænet), matematik og naturfag. I PIAAC blev respondenterne testet i læsefærdigheder, regnefærdigheder og færdigheder i problemløsning med IT. Denne rapport koncentrerer sig om læsefærdigheder, både fordi det måske er den mest centrale færdighed, og fordi læsefærdighederne var hoveddomænet i PISA 2000. Vi har således de bedste data om læsefærdigheder.

DEFINITION AF LÆSEFÆRDIGHEDER

Læsefærdigheder defineres i PISA og i PIAAC på næsten samme måde:

1. Disse 1.881 PISA-elever indgår ikke som danske data i de internationale PIAAC-datasæt på grund af den særlige stikprøve, som disse personer udgør. Vi tilstræbte at få interview med samtlige 4.235 PISA-elever i PIAAC, men knap en tredjedel (32,7 pct.) var vi forhindret i at kontakte på grund af forskerbeskyttelse (25,4 pct.) eller manglende oplysning om CPR-nummer (7,3 pct.). 12,4 pct. ønskede ikke at medvirke i PIAAC. 6,5 pct. kunne ikke træffes selv efter mange forsøg eller på grund af ukendt adresse. 1,1 pct. kunne ikke medvirke i PIAAC på grund af sygdom eller handicap mv. 2,8 pct. var døde, udvandret eller på institution i 2011/12. Dette bortfald betyder, at der i 2011/12 kun blev opnået interview med 44,4 pct. af de oprindelige 4.235 PISA 2000-elever.

”at være i stand til at forstå, anvende og reflektere over skrevne tekster for gennem dette at opnå sine mål, udvikle sin viden og sine muligheder og være i stand til at deltage i samfundslivet” (PISA).

”evnen til at forstå, vurdere, bruge og benytte skrevne tekster med henblik på at deltage i samfundslivet, opnå personlige mål og udvikle viden og forståelse” (PIAAC).

Læsefærdigheder handler i udgangspunktet ikke om, i hvilket omfang en person lever op til nogle specifikke krav, der stilles i en skolesammenhæng. Snarere drejer det sig om evnen til at fungere i nutidens samfund i bl.a. uddannelse, arbejde, i forhold til demokratiske institutioner og offentlige myndigheder og i den private sfære, fx at opnå personlige mål og udvikling gennem læsning.

I PISA og PIAAC deler man ikke personer op i dem, der kan læse, og dem, der ikke kan. Man taler om forskellige grader af læsefærdigheder – på samme måde som med temperatur, hvor man ikke bare sondrer mellem varmt og koldt.

På det laveste niveau for læsefærdigheder er en person alene i stand til at læse og forstå de simpleste tekster eller betydningen af enkelte ord eller sætninger. Bevægelsen fra det laveste læseniveau til det højeste er udtryk for stigende kompleksitet i teksternes indhold og i de tankeprocesser, som personen er i stand til at mestre i relation til teksten.

Når læsefærdighederne måles i PISA og PIAAC, stilles personerne over for opgaver af varierende sværhedsgrad, der bl.a. afhænger af:

- Mængden og forskelligheden af den information, som det er nødvendigt at lokalisere, vurdere og behandle under en opgaves udførelse.
- Hvor ordret og åbent de relevante oplysninger er formuleret i teksten. Der kan fx være mange eller få paralleller mellem ordvalg i spørgsmålet og i den relevante del af teksten.
- Mængden og arten af henholdsvis relevant information og irrelevant (forstyrrende) information, som det er nødvendigt at sondre imellem ved opgavens udførelse. Jo mere forstyrrende information og jo større lighed mellem relevant og irrelevant information, des større sværhedsgrad.

- Arten og omfanget af de tankeprocesser, som det er nødvendigt at tage i anvendelse, fx sammenligning, modstilling og integration af informationer, fx i form af syntese og logiske følgeslutninger.
- I hvilket omfang respondenterne skal udnytte sin baggrundsviden, og om den relevante baggrundsinformation er noget generelt eller en detalje.

Ved hjælp af en kompliceret statistisk metode måler man læsefærdighederne på en skala fra 0 til 1.000 (PISA) og 0 til 500 (PIAAC) (jf. OECD, 2002; OECD, 2013c). De to skalaer måler i princippet det samme (læsefærdigheder), men scoren på den ene skala kan ikke omregnes til den anden, som når man fx omregner temperatur fra celsius til fahrenheit og omvendt.

På basis af PISA 2000 og PIAAC 2011/12 kan vi derfor ikke udtale os om, hvorvidt læsefærdighederne i absolut forstand er steget eller faldet fra cirka 15-årsalderen til cirka 27-årsalderen. Men vi kan belyse, om personer har bevæget sig ”op” eller ”ned” i fordelingen – fx fra at være blandt den bedste tredjedel i år 2000 til at være blandt den ringeste tredjedel i 2011/12.

For at øge overskueligheden opdeles de to læseskalaer sædvanligvis i et antal niveauer (0, 1, 2, 3, 4 og 5). 0 er laveste niveau, 5 det højeste. I PISA omfatter hvert niveau et interval af længden 72,7 på skalaen 0-1.000, undtagen det højeste og laveste niveau, der omfatter et længere interval. I PIAAC omfatter hvert niveau et interval af længden 50, ligeledes undtagen det højeste og laveste niveau, der er længere. Heller ikke disse niveauer kan sammenholdes. Man kan fx ikke gå ud fra, at niveau 3 på PISA-skalaen udtrykker samme niveau for læsefærdigheder som niveau 3 på PIAAC-skalaen.

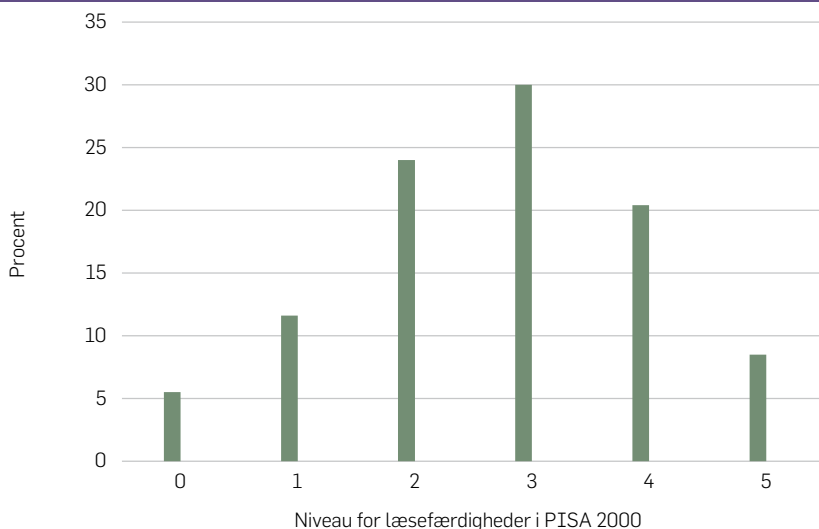
På grund af målemetoden er det ganske vanskeligt at give en på én gang præcis, konkret og umiddelbart forståelig beskrivelse af de færdigheder, personer på de forskellige læseniveauer er i besiddelse af. Derfor skal man mest opfatte niveauerne som ”grader”, hvor en person på et højere (lavere) niveau har bedre (ringere) læsefærdigheder end en person på et lavere (højere) niveau.

LÆSEFÆRDIGHEDER I PISA 2000 OG I PIAAC 2011/12

I figur 1.1 er de 1.881 PISA-PIAAC-responderter fordelt efter læsefærdigheder i PISA 2000. Det ses, at flest befinder sig på de midterste niveauer (2 og 3). Jo mere man bevæger sig mod fordelings yderpunkter, des færre personer er der. Fordelingen er en normalfordeling. Det skyldes den måde, skalaen er konstrueret på.

FIGUR 1.1

PISA-PIAAC-responderter fordelt efter niveau for læsefærdigheder i PISA 2000. Procent.

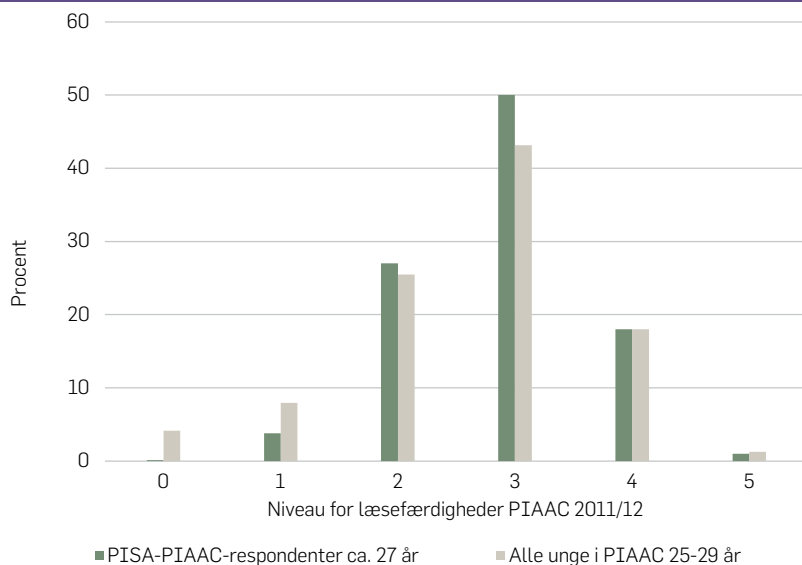
Figur 1.2 viser PISA-PIAAC-responderternes fordeling efter læsefærdigheder i 2011/12. Til sammenligning har vi vist fordelingen for samtlige 25-29-årige i PIAAC i 2011/12. Disse er i gennemsnit cirka 27 år. Vi har valgt intervallet 25-29 år for at få et tilstrækkeligt datagrundlag. Fordelingerne ligner hinanden meget, men de er ikke identiske.

Det skyldes især, at PISA-PIAAC-gruppen i sagens natur ikke omfatter unge født i 1984, der er indvandret til Danmark efter gennemførelsen af PISA i år 2000. Disse personer indgår derimod (forudsat at de fortsat bor i Danmark) i gruppen af alle unge i 2011/12.

Af figur 1.2 ses, at personer på de to laveste læseniveauer udgør en større andel blandt alle unge i 2011/12 end af PISA-PIAAC-gruppen. Det harmonerer med den generelle erfaring, at især indvandrere med relativt kort tids ophold i Danmark har ringere læsefærdigheder end personer med dansk oprindelse. 3,8 pct. af PISA-PIAAC-gruppen er indvandrere, som udgør 16,5 pct. af de 25-29-årige i PIAAC. Det må antages at være en væsentlig del af forklaringen på, at PISA-PIAAC-gruppen i gennemsnit har bedre læsefærdigheder i 2011/12 end alle 25-29-årige i PIAAC på samme tidspunkt.

FIGUR 1.2

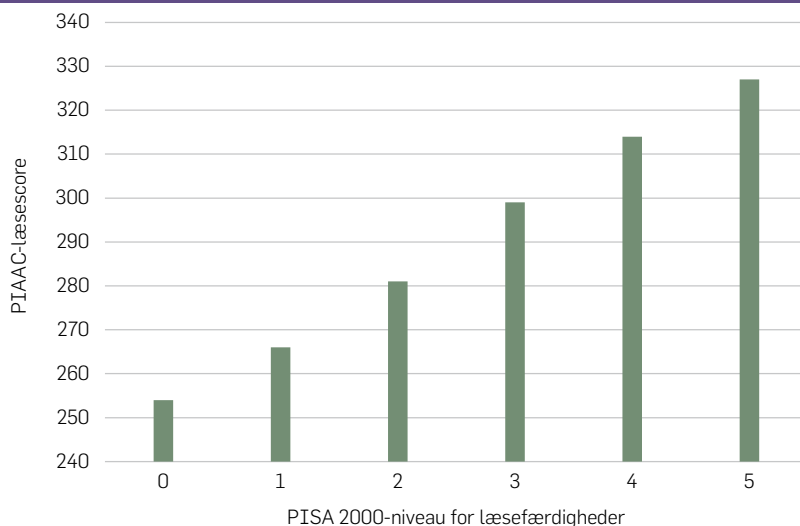
PISA-PIAAC-respondenter cirka 27 år og alle unge i PIAAC 25-29 år fordelt efter niveau for læsefærdigheder i PIAAC 2011/12. Procent.

Fordelingerne i figur 1.2 ligner fordelingerne i figur 1.1. Der er flest personer i midten (niveau 2 og 3) og færre, jo længere man bevæger sig mod yderpunkterne. Fordelingerne i figur 1.2 kan umiddelbart se lidt mere ”sammenpressede” ud, men det skal man ikke lægge noget særligt i, idet fordelingerne udseende afhænger af de på forhånd valgte inddelingsniveauer og skalaernes konstruktion. Også i 2011/12 er skalaen konstrueret således, at der tilnærmelsesvist er tale om normalfordelinger.

FIGUR 1.3

Gennemsnitlig læsescore i PIAAC 2011/12 (skala 0-500), særskilt for PISA 2000-niveau for læsefærdigheder.

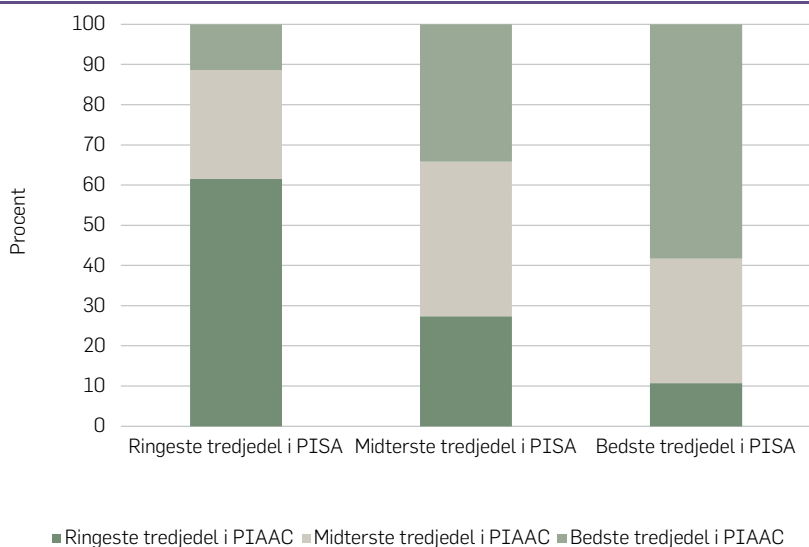
Der er en meget stærk positiv sammenhæng mellem PISA-PIAAC-respondenternes læsefærdigheder i PISA 2000 og i PIAAC 2011/12, jf. figur 1.3, der viser, at jo højere niveau i PISA 2000, des større værdi har den gennemsnitlige læsescore i PIAAC. PISA-elever på niveau 0 i PISA havde i PIAAC en gennemsnitlig læsescore på 254, mens de bedste PISA-elever på niveau 5 havde en score i PIAAC på 327. 7-8 point på PIAAC-skalaen estimeres at svare til cirka 1 uddannelsesår.

Vi kan også illustrere denne sammenhæng på en anden måde, jf. figur 1.4. Denne figur bygger på en opdeling af PISA-PIAAC-respondenterne i tre grupper efter deres læsefærdigheder: den bedste tredjedel, den midterste tredjedel og den ringeste tredjedel. Opdelingen bygger på de grundlæggende skalaer (0-1.000 i PISA og 0-500 i PIAAC) og ikke på niveauinddelingen med fem grupper, jf. ovenfor. Vi har foretaget opdelingen både efter PISA 2000- og PIAAC 2011/12-læsefærdigheder.

FIGUR 1.4

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter læsefærdigheder i PIAAC 2011/12, særskilt for læsefærdigheder i PISA 2000. Procent.

Respondenterne er opdelt efter, om de med hensyn til læsefærdigheder tilhører den bedste, den midterste eller den ringeste tredjedel i PISA henholdsvis PIAAC.

Figuren viser, at jo bedre niveau i PISA, des større er sandsynligheden for at befinde sig i den bedste tredjedel i PIAAC. Hvis man tilhører den ringeste tredjedel i PISA 2000, er der kun 11,4 pct. chance for at tilhøre den bedste tredjedel i PIAAC 2011/12. Denne andel stiger til 34,2 pct., hvis man tilhører midtergruppen i PISA, og til 58,3 pct., hvis man i PISA befinder sig i den bedste tredjedel.

Hovedresultatet fra figuren er, at selv om der er en meget kraftig statistisk sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA 2000 og færdighederne 12 år senere (jf. ovenfor), så er færdighederne i 2011/12 ikke forudbestemte. Nogle bevæger sig ”op” i fordelingen, og nogle bevæger sig ”ned”. Nogle bliver altså bedre til at læse i løbet af cirka 12 år set i forhold til hele 1984-årgangen, og nogle bliver dårligere. Hvis man blot bygger på en opdeling i tre grupper på de to tidspunkter, kan det beregnes, at lidt over halvdelen er på samme niveau i 2011/12 som i år 2000, 24,2 pct. har bevæget sig ”op”, og 23,1 pct. har bevæget sig ”ned”. Disse

tal fremgår ikke direkte af figuren. Nogle har bevæget sig to trin. Cirka 10 pct. af de bedste i PISA tilhører den ringeste gruppe i PIAAC, og cirka 10 pct. af de ringeste i PISA er blandt de bedste i PIAAC.

Med til fortolkningen af figur 1.4 hører, at de tre grupper i henholdsvis PISA 2000 og PIAAC 2011/12 ikke omfatter lige store intervaller på læseskalaen. Den midterste gruppe omfatter det smalleste interval. Det betyder, at bevægelsen fx fra den ringeste gruppe i PISA til den bedste i PIAAC ikke behøver at være udtryk for en meget stor forbedring af læsefærdighederne. Flest bevægelser finder sted over relativt korte afstande på læseskalaerne.

ALDER OG LÆSEFÆRDIGHEDER I PIAAC

Som nævnt kan PISA 2000- og PIAAC-skalaerne ikke sammenlignes. Skalaerne kan ikke ”oversættes” til hinanden.

En analyse af sammenhængen mellem alder og læsefærdigheder i PIAAC kan imidlertid give et indtryk af hovedtendensen i udviklingen i læsefærdighederne i absolut forstand fra cirka 15-årsalderen til 27-årsalderen.

Ifølge PIAAC i Danmark (Rosdahl m.fl., 2013) forbedres læsefærdighederne med stigende alder fra 16-årsalderen op til cirka 30-årsalderen. Herefter er læsefærdighederne nogenlunde konstante frem til cirka 45-årsalderen, hvorefter læsefærdighederne er tydeligt faldende frem til 65-årsalderen. I en tværsnitsundersøgelse som PIAAC kan denne sammenhæng fortolkes som en alderseffekt og/eller en generationseffekt.

Alderseffekten indebærer, at de stigende læsefærdigheder i intervallet 16-27 år, som vi her interesserer os for, og som er illustreret i figur 1.5, er noget, der sker i de enkelte personers tilværelse: De unges deltagelse i fortsat uddannelse efter grundskolen indebærer, at deres læsefærdigheder vedligeholdes og udvikles.

En anden fortolkning er, at de aldersforskelle, vi ser på et givet tidspunkt, skyldes forskelle mellem ungdomsårgange. Hvis fx de danske unge ved afslutningen af grundskolen var blevet konsekvent dårligere til at læse i perioden fra 2000 til 2011/12, så ville man på et givet tidspunkt i 2011/12 kunne iagttage, at jo højere alder i intervallet fra 16 til 27, des bedre læsefærdigheder, selv om de enkelte personers læsefærdigheder slet ikke havde ændret sig. Nu ved vi imidlertid, at læsefærdighederne i Dan-

mark for unge i cirka 15-årsalderen var nogenlunde på samme niveau ifølge PISA-undersøgelserne i 2000, 2003, 2006, 2009 og 2012 (Egelund, 2013). Nævnte type generationseffekt kan derfor ikke være forklaringen på stigningen i læsefærdigheder i intervallet 16-27 år. En anden generationseffekt kunne opstå, hvis uddannelsesniveaet blandt ungdomsårgangene født i 1984-1995 var blevet ringere fra de ældste til de yngste årgange. En sådan udvikling synes imidlertid ikke at have fundet sted, i hvert fald ikke generelt. Det mest sandsynlige er derfor, at de stigende læsefærdigheder i aldersintervallet 16-27 år, som vi kan se i PIAAC, primært skyldes en alderseffekt.

FIGUR 1.5

Læsefærdigheder og alder i PIAAC. PIAAC-respondenter 16-27 år.

Est. score = Læsescore under forudsætning af lineær sammenhæng mellem læsescore og alder (tendenslinje).

Anm.: Figuren bygger på svar fra 1.335 personer.

Konklusionen er derfor, at der i de første cirka 11 år efter grundskolen sker en markant absolut stigning i de unges læsefærdigheder mindst af størrelsesordenen som et uddannelsesår. Vi kan ikke sige præcist, hvor meget læsefærdighederne er forbedret i PISA-PIAAC-gruppen i gennem-

snit, og vi kan heller ikke vide, om der evt. er mindre grupper, der har oplevet et absolut fald i deres læsefærdigheder.

Inden vi omtaler, hvilke grupper af respondenter der har haft en mere eller mindre positiv udvikling i deres læsefærdigheder fra PISA 2000 til PIAAC 2011/12, vil vi se på deres situation med hensyn til uddannelse og arbejde frem til 2011/12.

PISA-PIAAC-RESPONDENTERNES UDDANNELSE, ARBEJDE OG OVERFØRSELSINDKOMST MV. FREM TIL 2011/12

UDDANNELSE OG ARBEJDE

Omkring 12 år efter, at de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter blev testet i PISA som cirka 15-årige, var deres situation med hensyn til uddannelse og arbejde som cirka 27-årige følgende:

- 33,1 pct. var i gang med en uddannelse
- 79,4 pct. havde arbejde
- 57,4 pct. havde arbejde – uden at være i gang med en uddannelse
- 22,0 pct. havde arbejde – og var samtidig i gang med en uddannelse
- 9,5 pct. var hverken under uddannelse eller i arbejde.

Disse tal kan fortolkes på den måde, at over 40 pct. af 1984-årgangen af unge fortsat er i en slags overgangsfase mellem grundskole og arbejdsmarked som 27-årige. De ”over 40 pct.” svarer til 100 pct. minus de 57,4 pct., som havde arbejde – uden at være i gang med en uddannelse.

Det forekommer at være en stor andel, der på dette tidspunkt ikke egentlig har etableret sig på arbejdsmarkedet. Forholdet til arbejdsmarkedet er dog vanskeligt at bedømme alene ud fra disse oplysninger. En del af de uddannelsessøgende med arbejde har måske i en vis forstand etableret sig, men der kan også være personer blandt de 57,4 pct., hvis etablering på arbejdsmarkedet endnu ikke er rodfæstet.

Mindst en fjerdedel af ungdomsårgangen har på et eller andet tidspunkt afbrudt en uddannelse. Der er tale om et minimumsskøn, fordi det pågældende spørgsmål i PIAAC-spørgeskemaet kun blev stillet til de to tredjedele af respondenterne, der ikke var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet.

I overgangen mellem grundskole og arbejdsmarked er der et stort antal unge, der kombinerer uddannelse og erhvervsarbejde. Det gælder i sagens natur dem, der starter på en erhvervsfaglig uddannelse, og som har en praktikplads på en virksomhed, men det gælder også mange andre slags uddannelsessøgende. Af samtlige uddannelsessøgende ved 27-årsalderen havde cirka to tredjedele erhvervsarbejde.

Hele gruppen af PISA-PIAAC-respondenter havde i gennemsnit haft erhvervsarbejde i sammenlagt 8,7 år. Antal år er beregnet som det antal kalenderår, hvor respondenterne har haft betalt arbejde i mindst 6 måneder på fuldtid eller deltid inden for året. Det nævnte gennemsnit er kun under 1 år højere blandt dem, som havde arbejde på interviewtidspunktet uden at være under uddannelse, end blandt dem, som var under uddannelse og havde arbejde. Det peger i retning af, at den udbredte kombination af arbejde og uddannelse er et mere vedvarende træk ved de unges overgang fra grundskole til arbejdsmarked. Den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid for uddannelsessøgende, der er i arbejde, var dog klart mindre (25 timer) end for beskæftigede, der ikke var under uddannelse (38 timer).

OVERFØRSELSINDKOMST

Flertallet af de unge (70,9 pct.) har på et eller andet tidspunkt frem til 27-årsalderen modtaget en eller flere af følgende former for overførselsindkomst mv.: arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, aktivering, ledighedsydelse, sygedagpenge, fleksjob, skånejob eller førtidspension. 29,1 pct. har modtaget én af disse ydelser i sammenlagt 1-13 uger og 25,9 pct. i 14-52 uger. Over en femtedel har sammenlagt været på overførselsindkomst mv. i over 52 uger fra deres 18. år til deres 27. år. I gennemsnit har hele gruppen af PISA-PIAAC-respondenter været på overførselsindkomst i 41 uger.

GEOGRAFISK MOBILITET OG HUSSTAND

Over 60 pct. af PISA-PIAAC-respondenterne boede i 2012 ikke længere i den kommune, hvor de boede som cirka 15-årige i 2000. Ved beregningen er brugt kommuneinddelingen efter kommunalreformen i 2007. 35,5 pct. er flyttet kommune inden for en region, men 26,3 pct. er flyttet fra én region til en anden.

Vi ved ikke, hvornår PISA-PIAAC-respondenterne er flyttet hjemmefra, men vi har viden om deres husstand ved interviewene til PIAAC.

60,3 pct. boede på dette tidspunkt sammen med en ægtefælle/samlever med børn (23,0 pct.) eller uden børn (37,3 pct.). 25,3 pct. boede alene, 3,3 pct. boede alene med barn/børn, mens resten (11,0 pct.) boede sammen med andre end barn/børn eller ægtefælle/partner. Nogle i sidstnævnte gruppe boede antagelig stadig hos deres forældre eller måske hos venner mv.

BETYDNINGEN FOR DE UNGES FORLØB AF LÆSEFÆRDIGHEDER I PISA 2000

Vi kan konstatere en række meget klare sammenhænge mellem de unges læsefærdigheder i PISA 2000 og deres forløb frem til 2011/12, som det er oplyst bl.a. ved interviewene til PIAAC.

Hovedtendensen er, at jo bedre læsefærdigheder:

- des oftere vælges en videregående uddannelse, især en lang videregående uddannelse, og des sjældnere vælges en erhvervsfaglig uddannelse
- des mindre risiko for at være helt uden erhvervsrettet uddannelse som 27-årig
- des mindre risiko frem til 27-årsalderen for at modtage overførselsindkomst mv. som fx arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp og aktivtivering
- des oftere bor de unge i en anden kommune/region i 2012 end i 2000.

Personer med gode læsefærdigheder ser ud til at etablere sig på arbejdsmarkedet og med ægtefælle/partner og børn i en senere alder end personer med mindre gode færdigheder.

Rapportens analyse støtter en antagelse om, at læsefærdighederne i cirka 15-årsalderen i et eller andet omfang har en selvstændig betydning for, hvordan det går de unge i de første cirka 11 år efter grundskolen.

LÆSEFÆRDIGHEDER FRA PISA 2000 TIL PIAAC 2011/12

LÆSEFÆRDIGHEDER I 2011/12

Som tidligere nævnt er der en meget kraftig positiv statistisk sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA 2000 og i PIAAC 2011/12 for de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter.

En nærmere analyse viser, at denne sammenhæng også eksisterer, når man tager en række andre forhold (fx køn, uddannelse, overførselsindkomst mv.), der også hænger sammen med læsefærdighederne, i betragtning. Læsefærdighederne i 27-årsalderen hænger således *selvstændigt* sammen med læsefærdighederne i 15-årsalderen – uanset fx de unges forløb i den mellemliggende periode.

De unges faglige selv vurdering i år 2000 (subjektiv indikator for centrale skolepræstationer) hænger desuden meget tydeligt sammen med læsefærdighederne cirka 12 år senere – ligeledes uanset de unges forløb frem til 2011/12.

De gennemsnitlige læsefærdigheder i 2011/12 er på samme niveau for kvinder og mænd i PISA-PIAAC-gruppen, hvorimod kvinderne (pigerne) havde klart bedre læsefærdigheder end mændene (drengene) i PISA 2000.

Som andre analyser viser også denne rapport, at læsefærdighederne i 2011/12 blandt indvandrere/efterkommere er ringere end for personer med dansk oprindelse. Vores analyse peger på, at indvandrernes/efterkommernes ringere læsefærdigheder ikke alene skyldes deres lavere uddannelsesniveau og ringere læsefærdigheder som 15-årige eller deres lavere skolepræstationer. På grund af det begrænsede antal indvandrere blandt PISA-PIAAC respondenterne har vi ikke kunnet foretage en nærmere analyse af denne gruppe.

Den sociale baggrund, som den er målt her (ved forældrenes højeste uddannelse), har kun en forholdsvis begrænset selvstændig betydning for læsefærdighederne i 27-årsalderen, hvilket antagelig hænger sammen med, at analysen inddrager andre forhold (bl.a. læsefærdigheder i år 2000), som hænger sammen med den sociale baggrund.

Tre karakteristika ved de unges forløb frem til 2011/12 hænger klart sammen med læsefærdighederne i 2011/12. Det drejer sig om de unges højest fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12, de unges modtagelse af overførselsindkomst mv. frem til 2012 og geografisk mobilitet (skift af bopælskommune/bopælsregion fra 2000 til 2012).

Et højt uddannelsesniveau (især lang videregående uddannelse), ingen modtagelse af overførselsindkomst og skift af bopælsregion hænger sammen med gode læsefærdigheder i 2011/12. Tilsvarende er forholdsvis ringe læsefærdigheder karakteristisk for personer, der højest har grundskole som 27-årige; som har modtaget overførselsindkomst mv. i over et år frem til 2012, og som fortsat (eller igen) bor i den samme kommune i 2012 som i 2000.

BEVÆGELSER "OP" OG "NED" I LÆSEFÆRDIGHEDSFORDELINGEN

Vi har gennemført to analyser af bevægelser i læsefærdighedsfordelingen. I den ene opdeler vi blot de unge i tre lige store grupper efter deres læsefærdigheder i henholdsvis PISA 2000 og PIAAC 2011/12, jf. ovenfor. I en anden mere nuanceret analyse har vi udregnet en score, som udtrykker forskellen mellem placeringen i læsefærdighedsfordelingen i 2000 og i 2011/12.

Begge analyser viser, at selv om der er en klar sammenhæng mellem læsefærdighederne i 2000 og 2011/12 set ud fra en gennemsnitsbetragtning, så er billedet i høj grad dynamisk. Mange ændrer placering i læsefærdighedsfordelingen fra 2000 til 2011/12:

- Mænd har en bedre placering i fordelingen i 2011/12 end kvinder, hvis læsefærdigheder ud fra en relativ betragtning er gået tilbage fra 2000 til 2011/12.
- Personer med videregående uddannelse (især LVU) har bevæget sig "op" i fordelingen sammenlignet med navnlig personer, der alene har grundskole mv. som højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12.
- Personer med sammenlagt langvarig overførselsindkomst mv. (over 1 år) frem til 2012 er klart ringere placeret i fordelingen i 2011/12 end personer uden overførselsindkomst.
- Det samme gælder unge, der fortsat (eller igen) bor i samme kommune i 2012 som i 2000, set i forhold til unge, der har flyttet region.

I og med at disse resultater også fremgår af en statistisk analyse, hvor en del forklarende variable inddrages samtidigt, må konklusionen være, at hvert af de nævnte forhold hænger selvstændigt sammen med ændring af

læsefærdighederne fra 2000 til 2011/12, set i forhold til hele årgangen af unge født i 1984.

I den statistiske analyse har vi også inddraget faglig selvvurdering og læsefærdigheder i 2000. Den faglige selvvurdering kan opfattes som en subjektiv indikator på skolepræstationer i år 2000. Der er en klar tendens til, at bedre faglig selvvurdering i år 2000 hænger sammen med en gunstig (relativ) udvikling i læsefærdighederne frem til 2011/12.

Endelig indgik de målte læsefærdigheder i år 2000 også i vores analyse, der viser, at jo bedre læsefærdigheder i år 2000, des større er sandsynligheden for at bevæge sig ”ned” i læsefærdighedsfordelingen. Det hænger sammen med, at det er svært at forbedre sine læsefærdigheder i forhold til andre, hvis man allerede er blandt de bedste. Rent statistisk må der i sagens natur være en vis oversandsynlighed for at ”bevæge sig ned”, hvis man er højt oppe, og en oversandsynlighed for at ”bevæge sig op”, hvis man er langt nede.

MERE LIGHED/ULIGHED I LÆSEFÆRDIGHEDSFORDELINGEN?

Vi har forsøgt at belyse udviklingen i graden af lighed/ulighed i læsefærdighedsfordelingen fra 2000 til 2011/12. Den dominerende tendens synes at være en udvikling i retning af *større lighed* mellem forskellige grupper opdelt efter bl.a. køn, læsefærdigheder og faglig selvvurdering i år 2000. Den tydeligste undtagelse herfra drejer sig om den gruppe, der har modtaget overførselsindkomst mv. i mere end 1 år frem til 2012. Forskellen mellem denne gruppes læsefærdigheder og læsefærdighederne hos dem, der slet ikke har modtaget overførselsindkomst, er større i 2011/12 end i 2000. Desuden er forskellen mellem unge, der alene har grundskole mv., og unge med videregående uddannelse lidt større i 2011/12 end i 2000.

DISKUSSION

I dette afsnit diskuteres først samspillet mellem læsefærdigheder og uddannelse bl.a. under inddragelse af andre undersøgelser. Dernæst drøftes to områder, hvor vores undersøgelse ikke viser helt entydige resultater. Det drejer sig om forskellen i læsefærdigheder mellem kvinder og mænd samt udviklingen i retning af større lighed/ulighed i fordelingen af læsefærdigheder.

LÆSEFÆRDIGHEDER OG UDDANNELSE

Vores undersøgelse viser, at der er en vekselvirkning mellem uddannelse og læsefærdigheder. De grundlæggende færdigheder udvikles i udgangspunktet navnlig i grundskolen. Jo bedre læsefærdigheder i 15-årsalderen, des større sandsynlighed for at få en bogligt orienteret ungdomsuddannelse og herefter en videregående uddannelse, herunder navnlig en lang videregående uddannelse. Gennemførelse af sådanne uddannelser bidrager til, at læsefærdighederne vedligeholdelse og udvikles.

De omfattende forløbsundersøgelser af PISA 2000-elever, der er gennemført i Canada (OECD 2010b; OECD, 2012), konkluderer, at PISA-læsescoren har en selvstændig sammenhæng med de unges videre forløb i uddannelse og arbejde. Jo bedre læsescore, des højere (længere) uddannelse opnår de unge, og des mindre falder de unge fra. Desuden har unge med højere læsescore et mere ”lineært” forløb, dvs. færre pauser i deres uddannelsesforløb efter grundskolen. De unges sociale baggrund, som der blev taget højde for i disse analyser, har også betydning bl.a. i forhold til søgning af universitetsuddannelse.

PISA 2000-eleverne i Canada blev testet igen som 24-årige. Man kunne konstatere en klar stigning i deres læsefærdigheder fra 15-årsalderen – af en størrelsesorden som cirka ét uddannelsesår i gennemsnit. Stigningen var især markant for unge, der i mellemtiden havde gennemført en videregående uddannelse. Undersøgelsen fra Canada finder også en kraftig sammenhæng mellem læsefærdigheder i 15-årsalderen og 24-årsalderen, samt at erhvervs erfaring ikke eller kun i begrænset omfang bidrager til vedligeholdelse og udvikling af læsefærdigheder i aldersgruppen 15-24 år. Uddannelse betyder langt mere. Bl.a. på grund af begrænsninger i data har det dog hverken i Canada eller i Danmark været muligt at foretage en nærmere analyse af samspillet mellem arbejde og læsefærdigheder blandt de unge.

Flere forløbsanalyser af PISA-elever i Danmark uddyber og nuancerer ovenstående. En stikprøve af danske PISA 2000-elever blev interviewet i 2004 (Andersen, 2005), altså 4 år efter grundskolen. Særligt de målte læsefærdigheder og de unges faglige selvsvurdering (deres opfattelse af deres præstationer i skolefag) havde betydning for de unges situation på dette tidspunkt. Bedre læsefærdigheder og bedre faglig selvsvurdering havde en positiv sammenhæng med en fuldført ungdomsuddannelse, især studentereksamen. Bedre læsefærdigheder betød mindre risiko for at tilhøre restgruppen. Den sociale baggrund havde også en vis betydning

både direkte og indirekte via den sociale baggrunds sammenhæng med læsefærdighederne.

Flere undersøgelser viser, at unge, der går i 10. klasse, har ringere læsefærdigheder end unge, der afslutter skolen fra 9. klasse (Andersen, 2005; Allerup m.fl., 2013). Desuden viser både vores analyse og andre undersøgelser (bl.a. Allerup m.fl., 2013; Jensen og Larsen, 2011), at unges valg af ungdomsuddannelse hænger klart sammen med deres læsefærdigheder. Unge, der vælger en boglig (gymnasial) uddannelse, har i gennemsnit bedre læsefærdigheder end unge, der vælger en erhvervsuddannelse.

Alt i alt ser det ud til, at PISA-læsefærdigheder i 15-årsalderen hænger sammen med de unges vej gennem uddannelsessystemet og med den uddannelse, som de unge gennemfører, og om de overhovedet får en uddannelse ud over grundskolen. Andre forhold, herunder bl.a. social baggrund, har også betydning, men dette belyses ikke nærmere i den foreliggende undersøgelse.

AFBRUDT UDDANNELSE

Modelberegninger viser, at ikke mindst frafaldet fra de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser er højt (43-48 pct. i årene 2002-2012). Frarafaldet fra de gymnasiale uddannelser er meget lavere (13-18 pct. i nævnte periode). Frarafaldet ved de videregående uddannelser ligger mellem disse yderpunkter (13-35 pct.); det er højest ved de korte videregående uddannelser (Undervisningsministeriet, 2014).

Vores undersøgelse viser en statistisk sammenhæng mellem mindre gode læsefærdigheder og en relativt høj sandsynlighed for at have afbrudt en uddannelse frem til 27-årsalderen. En del af denne sammenhæng må dog antages at hidrøre fra, at de mindre gode læsere især søger ind på erhvervsuddannelser, hvor frafaldet generelt er højt. En sammenligning af læsefærdighederne hos dem, der har fuldført en uddannelse på et givet niveau, og dem, der har afbrudt, viser en forventet forskel i læsefærdigheder mellem de to grupper, men den er ikke så stor.

Desuden viser vores undersøgelse, at mere end halvdelen af dem, der har afbrudt en uddannelse, har fuldført en uddannelse på mindst samme niveau. Jensen og Larsen (2011) fremhæver, at store grupper inden for henholdsvis gymnasiale og erhvervsrettede ungdomsuddannelser har læsefærdigheder på de midterste niveauer og således ikke adskiller sig fra hinanden i denne henseende.

Disse oplysninger rejser spørgsmålet om betydningen af læsefærdigheder for fuldførelse af en uddannelse, *givet at man er startet*. Man kan ikke uden videre antage, at læsefærdigheder har en tilsvarende stor relevans for denne specifikke problemstilling som for den generelle problemstilling om læsefærdighedernes sammenhæng med, hvilken uddannelse unge i en ungdomsårgang samlet får som indgang til arbejdsmarkedet.

I denne forbindelse bør det medtænkes, at læsefærdigheder er en dynamisk størrelse. Hvis man som mindre god læser starter på en uddannelse med boglige krav, kan det jo tænkes, at motivationen hos den unge leder til, at læsefærdighederne udvikles. Manglende læsefærdigheder i udgangspunktet eller som cirka 15-årig behøver ikke nødvendigvis at føre til frafald fra en uddannelse nogle år senere.

Jensen og Larsen (2011) anfører på basis af en registerbaseret opfølgning af PISA 2000-elever, at 45 pct. af dem, der afbryder en erhvervsuddannelse har læsefærdigheder på mindre end niveau 3, hvilket kun gælder 32 pct. af dem der fuldfører. Humlum og Jensen (2010) finder, at de unges læsescore hænger sammen med, om de unge fuldfører eller afbryder en erhvervsuddannelse.

En nyere analyse drejer sig om ca. 2300 elever, der gik ud af 9. klasse i Københavns Kommunes folkeskoler i 2007. De gennemførte bl.a. en PISA-test. Der konstateres en sammenhæng mellem PISA-læsescore, og hvorvidt man har fuldført (eller er i gang med) en ungdomsuddannelse eller ej cirka 4½ år efter 9. klasse. Det gælder både for unge startet på en gymnasial uddannelse og for unge startet på en erhvervsuddannelse. Sammenhængen er dog ikke særlig stærk, især ikke hvis man inddrager andre forklarende variable. Det betyder ifølge undersøgelsen ikke, at de unges læsefærdigheder er uden betydning, men ”at læsefærdighed som enkeltfaktor ikke er afgørende” for, om de unge gennemfører en ungdomsuddannelse (Allerup m.fl., 2013 side 8).

En ny endnu ikke publiceret registerbaseret opfølgning af PISA 2000-elever (Krassel, 2014) sonderer mellem kognitive færdigheder (bl.a. læsefærdigheder) og ikke-kognitive færdigheder (selvtillid, vedholdenhed, fremtidsorientering). Begge typer færdigheder har betydning for frafald fra gymnasiale uddannelser, men ikke for frafald ved erhvervsuddannelser, ifølge denne analyse. Desuden vises, at elevernes selvrapporterede fravær fra skole i en 4-ugers periode før PISA-testen i år 2000 er en god

prædiktor for frafald fra begge typer ungdomsuddannelser. En tilsvarende tendens antydes i vores tal.

Konklusionen må være, at læsefærdighedernes betydning for frafald fra en uddannelse ikke er fuldt afklaret. Både vores egen undersøgelse og de andre nævnte undersøgelser taler dog for, at læsefærdighederne i et eller andet omfang har betydning, men betydningen må antages at variere mellem uddannelser, ligesom andre forhold må formodes at spille en rolle og i mange tilfælde måske en større rolle. Frafald fra uddannelser er et komplekst fænomen, hvilket også kvalitative analyser understreger (Hetmar, 2013; Jørgensen, 2011).

KVINDER OG MÆND

I PISA 2000 og i andre PISA-undersøgelser har kvinder (piger) bedre læsefærdigheder end mænd (drengene). Vores undersøgelse viser, at denne forskel er forsvundet, når eleverne er blevet cirka 27 år. I PIAAC, der omfatter 16-65-årige, er der i Danmark ikke signifikant forskel på kvinders og mænds læsefærdigheder (Rosdahl m.fl., 2013). Det samme er tilfældet i cirka halvdelen af de 24 PIAAC-lande (OECD, 2013a). I gennemsnit for alle lande i PIAAC har mænd lidt bedre læsefærdigheder end kvinder. Blandt de 16-24-årige i PIAAC er kønsforskellen i læsefærdigheder meget begrænset. Kun i ganske få PIAAC-lande har kvinderne i gennemsnit bedre læsefærdigheder end mænd i denne aldersgruppe (OECD, 2013a).

De divergerende resultater fra PISA og PIAAC, når det gælder kønsforskelle i læsefærdigheder, kan undre. En nærliggende tanke er, at forskellen kunne hænge sammen med arten af de tekster, som respondenterne stilles over for i henholdsvis PISA og PIAAC.

Både i PISA og PIAAC sondres mellem fx fortløbende (sammenhængende) tekster og ikke-fortløbende tekster (fx skemaer, blanketter, lister). Blandede tekster er hyppigst forekommende i PIAAC, mens fortløbende tekster er hyppigst anvendt i PISA, ifølge OECD (2013b).

En analyse af PISA 2009-data fra Norge viser, at den største kønsforskel i pigernes favør findes, når det drejer sig om opgaver vedr. fortløbende tekster, herunder navnlig tekster af skønlitterær karakter, der bl.a. handler om mellem menneskelige relationer (Kjærnsli og Roe, 2010). Det samme fremgår som mere generel tendens af OECD's analyse af PISA 2009-data (OECD, 2010a). Upublicerede analyser af danske PISA-data peger tilsvarende i retning af, at kvinder i PISA scorer bedre end

mænd, når det drejer sig om læsning af tekster med et skønlitterært præg, mens mænd og kvinder stort set scorer ens i forhold til tekster af mere faglitterær karakter – også kaldet informationstekster.²

I PIRLS 2011 (Progress in International Reading Literacy Study), der belyser læsefærdigheder hos børn i 4. klasse i en række lande, scorer pigerne betydeligt bedre end drengene, når det drejer sig om ”oplevelseslæsning” (skønlitterære tekster), mens kønsforskellen er klart mindre med hensyn til tekster af faglitterær karakter. Det gælder både for Danmark og for det internationale gennemsnit i PIRLS (Mejding og Rønberg, 2012).

Da PIAAC ikke synes at indeholde tekster af egentlig skønlitterær karakter eller i hvert fald færre af denne type tekster end PISA, kunne dette evt. bidrage til at forklare, at kvinder og mænd scorer ens i læsefærdigheder i PIAAC i Danmark bl.a. i 27-årsalderen. Også andre forskelle i testdesign mellem PISA og PIAAC kunne tænkes at have betydning i denne forbindelse. Hovedpointen er, at vi kan have en begrundet formodning om, at testdesignet, herunder især arten af opgaver og tekster, kan spille en selvstændig rolle for målingen af kvinders og mænds læsefærdigheder i henholdsvis PISA og PIAAC. Hvis dette er rigtigt, betyder det, at PISA-testen og PIAAC-testen i realiteten ikke måler helt de samme ”læsefærdigheder”, selv om de overordnede definitioner af læsefærdigheder i PISA og PIAAC er næsten identiske, jf. ovenfor.

Inden for rammerne af den foreliggende undersøgelse har det ikke været muligt at foretage en nærmere analyse af testdesign i PISA 2000 og PIAAC med henblik på at belyse rækkevidden af nævnte tankegang.

Imod den anførte forklaring taler, at vores analyse af sammenhængen mellem alder og læsefærdigheder i PIAAC for aldersgruppen 16-27 år estimerer mænds læsefærdigheder i 16-årsalderen til 266,8 og kvinders til 275,4 (på skalaen 0-500). Dette resultat svarer nogenlunde til kønsforskellen i PISA 2000, for så vidt angår de 15-16-årige PISA-elever. I PISA 2000 er kønsforskellen cirka 30 point på skalaen fra 0 til 1000. Den estimerede kønsforskel i PIAAC, for så vidt angår de 16-årige, er 8,8 på skalaen fra 0 til 500. Disse analyser støtter således en antagelse om, at forskellen i testmaterialet mellem PISA og PIAAC i hvert fald næppe kan være den eneste forklaring på udligningen af kønsforskellen med hensyn til læsefærdigheder fra 16- til 27-årsalderen i vores undersøgelse.

2. Jf. korrespondance med lektor Jan Mejding.

I Canada blev et udsnit af PISA 2000-elever som nævnt testet igen, da de var 24 år (OECD, 2012), og på en sådan måde, at det var muligt at konstatere absolutte ændringer i læsefærdigheder – ikke blot relative forandringer som i vores undersøgelse. I 15-årsalderen scorede kvinderne 558 point i læsefærdigheder, mændene 526 point (0-1000 PISA-skala). I 24-årsalderen var kvindernes score steget til 608; mændenes til 590. Kønsforskellen blev altså klart indsnævret fra cirka 15-årsalderen til cirka 24-årsalderen. Undersøgelsen fra Canada viser altså også, at mændenes læsefærdigheder stiger mere end kvindernes efter 15-årsalderen.

Hvis det antages, at denne konklusion i et eller andet omfang har gyldighed for Danmark, bliver den næste udfordring at forklare dette. Undersøgelsen fra Canada synes ikke at give en forklaring, men nævner, at de unges oplevelse af at kunne mestre deres liv har en positiv sammenhæng med udvikling af læsefærdighederne. Jo mere man føler, at man har kontrol over sin egen skæbne, des mere positiv udvikling i læsefærdighederne – især for den gruppe, der i udgangspunktet havde de ringeste færdigheder. Det forekommer dog svært at se, hvordan en sådan sammenhæng nærmere begrundes, og hvordan den i givet fald skulle kunne forklare formindskelsen af kønsforskellen med hensyn til læsefærdigheder efter 15-årsalderen.

Det mest sandsynlige er formentlig, at forklaringen skal søges i forhold forbundet med det at være kvinde henholdsvis mand i en given social kontekst. Vores undersøgelse viser, at det at have et eller flere børn i 27-årsalderen hænger sammen med relativt lave læsefærdigheder, men kun for kvinder. Fortolkningen kan være, at graviditet, børnefødsel og børnepasning medfører, at der er mindre mulighed for at engagere sig i læseaktiviteter. Omvendt kan forklaringen være, at kvinder med ringe læsefærdigheder vælger at få børn tidligere end kvinder med bedre læsefærdigheder. Vores analyse viser dog, at børnefødsler i hvert fald ikke kan være den eneste forklaring på, at mændene i et eller andet omfang skulle ”indhente” kvinderne med hensyn til læsefærdigheder.

Mænd klarer sig i gennemsnit bedre på arbejdsmarkedet end kvinder i flere henseender, bl.a. med hensyn til at få stillinger på højt niveau, herunder lederstillinger. Mændenes tilknytning til arbejdsmarkedet målt ved arbejdstid både på et givet tidspunkt og set over et livsforløb er større end kvindernes (Emerek og Holt, 2008). I vores undersøgelse kan vi dog ikke påvise, at forskelle i arbejdsmarkedsplacering mellem kvinder

og mænd i aldersgruppen op til cirka 27 år hænger sammen med de målte læsefærdigheder hos de to køn.

Den mest sandsynlige konklusion er, at mændenes læsefærdigheder i gennemsnit udvikler sig mere positivt end kvindernes i de første cirka 11 år efter grundskolen. En del af forklaringen herpå kan være forskelle i testdesign mellem PISA og PIAAC. Det vil kræve yderligere omfattende analyse at forstå udviklingen i kvinders og mænds læsefærdigheder efter grundskolen. En sådan undersøgelse bør også inddrage andre muligt relevante aspekter, herunder bl.a. det forhold, at kvinder (piger) i biologisk henseende modnes tidligere end mænd (dreng), og at der også ses kønsforskelle i pigernes favør med hensyn til motivation for at udføre PISA-testen godt.

UDVIKLING I FORDELINGEN AF LÆSEFÆRDIGHEDER

I vores undersøgelse belyser vi læsefærdigheder på to tidspunkter for PISA-PIAAC-responderne, hvis læsefærdigheder blev målt i år 2000 i PISA og i 2011/12 i PIAAC. De anvendte skalaer kan ikke sammenlignes i absolut forstand, men vi forsøger at belyse, om personer bevæger sig ”op” eller ”ned” i læsefærdighedsfordelingen fra 2000 til 2011/12.

Ifølge sagens natur kan personer ”i toppen” af fordelingen ikke bevæge sig højere op. Hvis man allerede er den bedste, kan man ikke blive bedre. Tilsvarende med dem, der i udgangspunktet befinder sig ”i bunden” af fordelingen. De kan ikke rykke til et lavere niveau. En meningsfuld fortolkning af sandsynligheden i en given gruppe for at bevæge sig ”op”, ”ned” eller for at have en uændret placering i færdighedsfordelingen fra PISA 2000 til PIAAC 2011/12 må derfor baseres på en betinget sandsynlighed, dvs. en sandsynlighed betinget af, om man i PISA 2000 tilhører den bedste, den midterste eller den ringeste gruppe. På grund af den måde, skalaen er konstrueret på, vil der være en oversandsynlighed for at observere en bevægelse ”ned” blandt dem, der i udgangspunktet er på toppen, og en oversandsynlighed for at observere en bevægelse ”op” blandt dem, der i udgangspunktet er blandt de ringeste.

I vores undersøgelse kan vi se, at forskellen i læsescore mellem de tre læsefærdighedsgrupper i PISA (bedste, midterste, ringeste tredjedel i PISA) er mindre i 2011/12 end i 2000. Den bedste (ringeste) gruppe i PISA er relativt ringere (bedre) stillet i PIAAC.

I undersøgelsen fra Canada (OECD, 2012) diskuteres, om deres tilsvarende resultat er et ”kunstigt statistisk fænomen”. Deres vurdering

er, at det ikke eller i hvert fald kun delvis er tilfældet. Undersøgelsen fra Canada konkluderer, at der kan iagttages en konvergens i de absolutte læsefærdigheder fra 15-årsalderen til 24-årsalderen. De forskelle i læsefærdigheder, der i Canada kan konstateres i 15-årsalderen fx mellem kvinder og mænd og mellem elever med forskellig social baggrund, kan fortsat iagttages, når eleverne er blevet 24 år, men forskellene mellem de respektive grupper er blevet mindre. Ifølge undersøgelsen fra Canada er uligheden i læsefærdighederne i absolut forstand blevet mindre fra 15-årsalderen til 24-årsalderen. Flere er placeret på midten og i toppen af læseskalaen i 24-årsalderen end i 15-årsalderen.

Hvis vi opdeler vores PISA-PIAAC-respondenter efter køn, indvandrerstatus, social oprindelse og faglig selvsvurdering i PISA 2000, dvs. efter forhold, som ikke ændrer sig fra 15-årsalderen til 27-årsalderen, finder vi også, at forskellene mellem de respektive gruppers læsefærdigheder snarere er blevet mindre end større.

Hvis vi derimod opdeler vores respondenter efter kriterier, som beskriver deres situation efter år 2000 (herunder højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12 og modtagelse af overførselsindkomst frem til 2012), finder vi, at uligheden i læsefærdigheder snarere er blevet større end mindre mellem *disse* grupper.

Konklusionen må derfor være, at udviklingen i retning af lighed/ulighed i fordeling af læsefærdighederne bl.a. afhænger af, hvilke kriterier der benyttes ved gruppeinddelingen. Vores data giver ikke mulighed for at belyse, om uligheden i absolut forstand i Danmark er blevet større eller mindre. Men vi kan konstatere, at ulighed i fordelingen af læsefærdigheder fortsat eksisterer, når PISA-eleverne er blevet omkring 27 år, men på grund af dynamikken er det ikke helt de samme grupper, der er placeret højt og lavt med hensyn til læsefærdigheder i 2000 og i 2011/12.

RAPPORTENS INDHOLD OG LÆSEVEJLEDNING

Rapportens datagrundlag og metode beskrives i *kapitel 2*, som man får mest ud af, hvis man i forvejen har lidt kendskab til statistik og til de metoder, som anvendes i PISA og PIAAC. Travle læsere, der primært interesserer sig for resultaterne, kan springe kapitel 2 over eller nøjes med at læse kapitlets sammenfatning. Meget travle læsere kan koncentrere sig om kapitel 1.

I *kapitel 3* drøfter vi begrebet læsefærdigheder, som det opfattes i PISA og PIAAC, og belyser sammenhængen mellem læsefærdighederne i PISA 2000 og PIAAC 2011/12.

I *kapitel 4* foretager vi en analyse af sammenhængen mellem alder og læsefærdigheder for aldersgruppen 16-27 år i PIAAC med henblik på at belyse variationen i det absolutte niveau for læsefærdigheder afhængigt af alder på et givet tidspunkt.

I *kapitel 5* belyser vi de unge PISA-PIAAC-respondenters forløb med hensyn til uddannelse og arbejdsmarked mv. frem til 2012, særskilt for forskellige niveauer af læsefærdigheder i PISA 2000.

I *kapitel 6* belyses PISA-PIAAC-respondenternes læsefærdigheder i 2011/12, og hvilke forhold i de unges baggrund og forløb, som hænger sammen med færdighederne. Desuden undersøges, hvor mange og hvem der bevæger sig henholdsvis ”op” og ”ned” i læsefærdighedsfordelingen. Endelig drøftes, om uligheden i fordelingen af læsefærdigheder er blevet større eller mindre for 1984-årgangen af unge i løbet af de første 11 år efter grundskolen.

I nogle kapitler benytter vi regressionsanalyse som analyseredskab. Som hjælp til at læse tabeller med sådanne analyser forklarer rapportens *bilag 1* begrebet regressionsanalyse.

DATA OG METODE

Udgangspunktet for den foreliggende rapport er PISA-undersøgelsen i år 2000. I alt 1.881 af de elever, der deltog i denne PISA-undersøgelse, blev testet og interviewet igen i forbindelse med den såkaldte PIAAC-undersøgelse i 2011/12. Rapporten bygger primært på svar fra disse elever i år 2000 og i 2011/12.

I dette kapitel beskriver vi undersøgelsens data og metoder. Først redegør vi for PISA 2000. Det sker på grundlag af den danske rapport fra PISA 2000 (Andersen m.fl., 2001), OECD's tekniske rapport om PISA 2000 (OECD, 2002), OECD's vejledning vedrørende PISA 2000 (OECD, 2000) samt data fra PISA 2000. Dernæst beskriver vi PIAAC. Det sker på grundlag af den danske PIAAC-rapport (Rosdahl m.fl., 2013) og OECD's rapporter om PIAAC (OECD, 2013a, 2013b, 2013c). Til sidst gør vi rede for datagrundlag og metoder i den foreliggende rapport.

Den følgende fremstilling kan formentlig i nogle henseender virke teknisk, men det anses for væsentligt at præsentere data og metode relativt udførligt, fordi ingen andre lande har gennemført en tilsvarende analyse, hvor PISA-elever er blevet testet og geninterviewet i PIAAC. Læsere, der alene er interesseret i resultaterne, kan gå til det foreliggende kapitels sammenfatning og herfra til kapitel 3.

PISA 2000

Formålet med PISA 2000 var især at måle 15-åriges færdigheder i læsning (hoveddomænet), matematik og naturfag. Det skete på grundlag af test af 4.235 elever, der blev udvalgt i to trin. Først blev der udvalgt skoler, hvorefter der på de udvalgte skoler tilfældigt blev udtrukket elever født i 1984. I alt omfatter PISA 2000 225 skoler. Udvalgsproceduren var designet således, at populationen, som de 4.235 elever sigter mod at repræsentere, er samtlige unge født i 1984, som på testtidspunktet i marts-april år 2000 boede i Danmark og var under uddannelse. Den lille gruppe af unge, som ikke var indskrevet på en uddannelsesinstitution, indgår ikke i den population, som PISA 2000-eleverne er udtrukket fra. Elever på specialskoler for børn indgår dog ikke. I den danske rapport om PISA 2000 anføres, at ”elever med begrænsede kompetencer i dansk, elever med fysisk eller psykisk handicap eller elever med en adfærd, der ikke var forenelig med en testsituation, var udelukket fra at deltage i testen” (jf. Andersen m.fl., side 201). På testtidspunktet var eleverne mellem 15 år og 2 måneder og 16 år og 4 måneder. Langt hovedparten af deltagerne i PISA 2000 var elever i folkeskolen.

I den danske rapport fra PISA 2000 (Andersen m.fl., 2001) oplyses, at der i skoleåret 1998/99 var i alt 51.819 elever på de skoletyper, der havde elever, der potentielt kunne deltage i PISA (side 206 i rapporten). Statistikbanken (Danmarks Statistik) oplyser, at antal 15-årige boende i Danmark pr. 1.1.2000 var 54.857 personer. Antal 16-årige var 53.909 personer. Antal fødte i Danmark i 1984 var 51.800 personer.

For hver af de 4.235 personer, der deltog i PISA 2000, er i forbindelse med afrapporteringen (jf. nævnte rapport) beregnet en populationsvægt, der populært sagt sigter mod at være udtryk for, hvor mange personer i populationen den pågældende ”repræsenterer”. Den gennemsnitlige vægt er 11,3, dvs. at hver PISA-deltager i gennemsnit repræsenterer 11,3 personer i populationen. Vægtene varierer mellem 3,7 og 34,0. 93 pct. af vægtene befinder sig i intervallet 6-16. Vægtene afspejler skolernes udvalgssandsynligheder og elevernes udvalgssandsynligheder inden for de udvalgte skoler. Summen af vægtene udgør 47.786 personer, der således er det indbyggede skøn i PISA 2000-data over det antal personer, som svarene fra de 4.235 PISA 2000-deltagere sigtede mod at kunne generaliseres til. Afrundet til tusinder udgør populationen i PISA 2000 48.000 unge i Danmark født i 1984.

Ud over populationsvægten, der skal korrigere for PISA 2000-deltagernes forskellige udvalgssandsynligheder (fra populationen), er der i PISA 2000-data beregnet 80 såkaldte gentagelsesvægte pr. person (Balanced Repeated Replication – BRR). Disse vægte danner grundlag for skøn i PISA 2000 over stikprøveusikkerheden på de estimater, der beregnes på grundlag af svarene fra de 4.235 personer.

Samtlige 4.235 elever gennemførte test i læsefærdigheder, hvorimod kun 2.382 og 2.346 personer blev testet i henholdsvis regnefærdigheder og færdigheder i naturfag. Det er baggrunden for, at vi i den foreliggende rapport alene vil interessere os for læsefærdigheder.

Ud over færdighedstestene besvarede eleverne et spørgeskema bl.a. om deres sociale baggrund, erfaringer i skolen og oplevelse af egne evner, ligesom der også blev indhentet spørgeskemaoplysninger fra skolelederne på de udvalgte skoler. Dette skema drejede sig bl.a. om skolens organisation, elever, personale, evalueringsformer samt undervisningsressourcer.

Færdighederne i PISA 2000 blev for det første estimeret på grundlag af en kombination af en Item Response Theory-model og multipel imputation. For hver elev estimeres en færdighedsfordeling. Fra denne fordeling blev tilfældigt udtrukket fem plausible værdier. De fem værdier afspejler variationen med hensyn til imputeringen og bruges til at beregne denne ekstra varianskomponent. For det andet blev der i PISA 2000 også dannet punktestimater for de tre færdigheder (såkaldte Warm-estimater). Færdighederne blev estimeret på en skala fra 0 til 1.000.

PIAAC

PIAAC er en ”voksen-PISA”, som især sigter mod at måle færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT hos repræsentative udsnit af befolkningen i alderen 16-65 år. Metoden har mange lighedspunkter med PISA. Dataindsamlingen foregik dog ikke på skoler som i PISA, men i respondenternes hjem, hvor en interviewer med en PC først interviewede den udvalgte person om dennes baggrund, uddannelse, arbejdsmarkedserfaring, aktiviteter på arbejde og uden for arbejde mv. (cirka 40 minutter). Herefter skulle den interviewede udføre en række opgaver (test) på interviewerens PC eller, hvis respondenteren ikke kunne eller ønskede dette, med papir og blyant. Opgaveløsningen varede i de fleste tilfælde

cirka 60 minutter, men respondenterne kunne bruge så lang tid, som det var nødvendigt.

PIAAC i Danmark omfatter svar fra 7.328 personer, der danner grundlag for den danske hovedrapport om PIAAC (jf. Rosdahl m.fl., 2013). Herudover blev interviewet 1.881 af de 4.235 personer, der deltog i PISA i år 2000. Disse interview indgår ikke i det internationale datasæt om PIAAC. Ingen andre lande inddrog PISA-elever i PIAAC. De 1.881 PISA 2000-deltagere blev interviewet og testet på helt samme måde som de øvrige PIAAC-respondenter. Dataindsamlingen for samtlige respondenter fandt sted fra september 2011 til begyndelsen af april 2012.

Færdighederne i læsning, regning og problemløsning med IT er i PIAAC, herunder for PISA 2000-respondenterne, estimeret med en metode, der minder om metoden i PISA 2000. Metoden bygger på en kombination af en Item Response Theory-model og multipel imputation. For hver respondent estimeres en færdighedsfordeling. Fra denne fordeling trækkes tilfældigt ti plausible værdier, som bruges ved analysen af færdighederne. Færdighederne estimeres på en skala fra 0 til 500.

For de 7.328 interviewede i PIAAC-hovedundersøgelsen er der beregnet populationsvægte og gentagelsesvægte efter lignende principper som i PISA 2000.

For de 1.881 PISA 2000-respondenter (PISA-PIAAC-respondenter) er der i den foreliggende rapport taget udgangspunkt i de oprindelige PISA-populations- og gentagelsesvægte, som afspejler det grundlæggende design i PISA 2000. Herudover er der for de 1.881 personer beregnet et sæt bortfaldsvægte for PIAAC-dataindsamlingen i 2011-12, jf. nedenfor.

RAPPORTENS DATAGRUNDLAG

Som nævnt deltog i alt 4.235 unge født i 1984 i PISA 2000. I udgangspunktet sigtede opfølgningen i 2011/12 i forbindelse med PIAAC mod at geninterviewe samtlige 4.235 personer.

Geninterview forudsatte imidlertid for det første, at PISA-elevernes CPR-numre var oplyst, idet CPR-nummeret var den eneste praktisk anvendelige nøgle til at finde frem til personernes navne og adresser i 2011/12. For 308 af de 4.235 PISA-deltagere forelå imidlertid ikke oplysning om CPR-numre, jf. tabel 2.1. PISA 2000-datamaterialet

tyder på, at de manglende CPR-numre især er koncentreret på visse af de medvirkende skoler i 2000, idet der for samtlige elever på nogle skoler slet ikke foreligger oplysning om CPR-numre. For det andet forudsatte geninterview, at SFI havde lov til at bruge CPR-numrene og CPR-oplysningerne med henblik på at kontakte PISA 2000-deltagerne i 2011/12. Som det fremgår af tabel 2.1, havde 1.074 PISA 2000-personer imidlertid såkaldt forskerbeskyttelse i 2011/12.

TABEL 2.1

Deltagere i PISA år 2000 fordelt efter medvirken i opfølgningen i forbindelse med PIAAC i 2011/12. Antal personer og procent.

	Antal	Procent
Respondenter	1.881	44,4
Forskerbeskyttelse	1.074	25,4
Død, udvandet, på institution e.l.	119	2,8
Ukendt adresse, kan ej træffes	277	6,5
Ønsker ikke at medvirke	526	12,4
Sygdom, handicap, læse- eller sprogproblemer	50	1,1
Uoplyst CPR-nummer	308	7,3
I alt, deltagere i PISA 2000	4.235	100,0

Forskerbeskyttelse betyder, at de pågældendes CPR-oplysninger ikke må stilles til rådighed for forskere, der måtte ønske at kontakte personerne med henblik på interview. Personer med forskerbeskyttelse må altovervejende antages at have fået forskerbeskyttelse i perioden efter år 2000, idet relativt få personer i Danmark havde forskerbeskyttelse omkring år 2000. Personerne kan have fået forskerbeskyttelse, enten fordi de selv har ønsket det (personer på 18 år og derover), eller fordi forældrene har ønsket det (PISA-deltagere under 18 år). Antallet med oplyst forskerbeskyttelse blandt PISA 2000-deltagerne er 1.074 personer svarende til 25,4 pct. af de 4.235 PISA 2000-deltagere. Hertil skal lægges et antal personer med forskerbeskyttelse blandt de 308 personer uden oplyst CPR-nummer, hvilket betyder, at andelen med forskerbeskyttelse nærmere er omkring 27 pct. af PISA 2000-deltagerne. Per 1.1.2008 havde 25,8 pct. af samtlige 20-29-årige i Danmark forskerbeskyttelse (jf. Danmarks Statistik, 2008). PISA 2000-personerne er således i denne henseende slet ikke atypiske. I en periode (2000-2006) kunne man bl.a. få forskerbeskyttelse ved at afkrydse en særlig rubrik på den flytteblanket, som blev brugt ved anmeldelse af flytning. Det betyder, at forskerbeskyttelse især findes blandt personer, der er geografisk mobile, hvilket bl.a. er unge og yngre menne-

sker. Af den samlede befolkning 16-65 år havde 14,5 pct. forskerbeskyttelse i 2011 (Rosdahl m.fl., 2013).

Af de 4.235 deltagere i PISA 2000 var SFI derfor på forhånd afskåret fra at kontakte dem uden oplyst CPR-nummer (308 personer) og personer med forskerbeskyttelse (1.074 personer), dvs. i alt 1.382 personer svarende til næsten en tredjedel af PISA 2000-deltagerne. Af de resterende 2.853 personer var 119 personer døde, udvandret, på institution eller lignende i 2011/12, dvs. at disse personer heller ikke kunne kontaktes med henblik på interview. Herefter var der $2.853 - 119 = 2.734$ personer tilbage. Af disse blev der opnået interview med 1.881 personer, svarende til 68,8 pct. af de 2.734 personer, men kun 44,4 pct. af de oprindelige PISA 2000-deltagere. 526 personer gav over for SFI udtryk for, at de ikke ønskede at medvirke i undersøgelsen, 277 havde ukendt adresse eller var forgæves søgt kontakten adskillige gange. 50 personer kunne ikke interviewes på grund af sygdom, handicap, læse- eller sprogproblemer.

BEREGNING AF VÆGTE

I PISA-PIAAC-datamaterialet arbejder vi med to typer vægte: populationsvægte og gentagelsesvægte.

Populationsvægte sigter mod at skabe grundlag for, at de resultater, der fremgår af analyserne, giver et retvisende billede af den ”population”, vi gerne vil vide noget om. Populationen er her unge født i 1984, som var under uddannelse i foråret 2000, og som var i live i 2011/12 og fortsat (eller igen) boede i Danmark. Populationsvægtene vægter hver af de interviewede op til ”populationen” med en faktor, der afhænger af de interviewedes andel af populationen.

Gentagelsesvægtene sigter mod at skabe basis for at beregne den usikkerhed, der følger af stikprøvedesign (fx udvælgelse af skoler/elever i to trin i PISA), stikprøvestørrelse og eventuelle skævheder i bortfald ved interviewene med PISA-elever i PIAAC. Man kan også sige, at gentagelsesvægtene gør det muligt at beregne den præcision og sikkerhed, hvormed vi udtaler os om populationen fx udtrykt ved konfidensintervaller og statistisk signifikans.

POPULATIONSVÆGTE

I den foreliggende rapport vil vi i udgangspunktet gerne sige noget om PISA 2000-deltagernes læsefærdigheder og situation i øvrigt ved interviewene i forbindelse med PIAAC i 2011/12 med henblik på at kunne generalisere til den population, som PISA 2000-deltagerne blev udvalgt fra i år 2000, jf. ovenfor.

For så vidt angår de personer i populationen, som i 2011/12 tilhørte kategorien ”Døde, udvandrede, på institution e.l.” (se tabel 2.1), forekommer det imidlertid ikke så meningsfuldt at udtale sig fx om deres læsefærdigheder i 2011/12. Denne kategori udelades derfor fra den population, som vi gerne vil udtale os om. De 119 personer i nævnte kategori i tabel 2.1 udgør i opregnede tal cirka 3 pct. af den ovenfor nævnte population på cirka 48.000 personer i PISA 2000. Fraregnes de 3 pct., bliver resultatet cirka 46.500. Dette er det estimerede antal personer født i 1984, der var under uddannelse i marts-april i år 2000 i Danmark, og som fortsat (eller igen) boede i Danmark i 2011/12 (uden for en institution).³

Af tabel 2.1 fremgår, at vi kun har oplysninger om 1.881 personer fra PIAAC i 2011/12. I tabel 2.2 er disse personer sammenlignet med de forskellige bortfaldskategorier i tabel 2.1, eksklusiv ”Døde, udvandrede, på institution e.l.” (119 personer). Tabel 2.2 omfatter dog ikke $4.235 - 119 = 4.116$ personer, men 4.117 personer, hvilket skyldes, at en person i kategori 3 i tabel 2.2 (”Ukendt adresse, kan ej træffes”) med bopæl i Grønland er placeret i kategorien ”Død, udvandret, på institution e.l.” i tabel 2.1.

Det ses af tabel 2.2, at PIAAC-respondenterne har klart bedre læsefærdigheder i år 2000 end ikke-respondenterne, herunder navnlig sammenlignet med gruppen ”Ønsker ikke at medvirke”. Lidt færre af respondenterne end af ikke-respondenterne som helhed har en ”lav status” (bedømt efter forældrenes socioøkonomiske stilling). Andelen med lav status er især høj blandt dem, der eksplicit gav udtryk for, at de ikke ville medvirke i PIAAC. Derimod er andelen med lav status relativt beskeden blandt de PISA 2000-deltagere, der ikke medvirkede i PIAAC på grund af ukendt adresse eller forgæves kontaktforsøg.

3. Vi går herved ud fra, at de 308 personer, som vi ikke har oplysning om i 2011/12 på grund af manglende information om CPR-nummer, er i live og bor i Danmark i 2011/12.

TABEL 2.2

Udvalgte karakteristika for respondenter og ikke-respondenter i PIAAC baseret på oplysninger fra PISA 2000.

	Kvinde- andel Pct.	Ej født i Danmark Pct.	Lav status Pct.	Læsefær- digheder Warm- score	Skole i landsby Pct.	Antal perso- ner
1. Respondenter	49,7	4,0	32,6	513	29,0	1881
2. Forskerbeskyttelse	54,0	7,9	38,6	482	27,5	1074
3. Ukendt adresse, kan ej træffes	34,2	8,3	24,4	502	20,9	278
4. Ønsker ikke at medvirke	50,5	6,6	43,5	470	21,1	526
5. Sprogproblemer, sygdom mv.	53,1	10,2	36,0	495	14,0	50
6. Uoplyst CPR-nummer	52,6	3,9	34,1	509	39,6	308
I alt 1-6	50,2	5,7	35,2	498	27,3	4117

Anm.: Variablen "status" er dannet af det daværende internationale PISA Konsortium. Variablen (indeks for forældrenes socioøkonomiske status) er grupperet i tre kategorier (lav, middel, høj), således at cirka en tredjedel af de oprindelige PISA 2000-deltagere er placeret i hver kategori. I kategorien "lav" indgår også PISA-deltagere med uoplyst status. Scoren for "læsefærdigheder" kan variere mellem 0 og 1.000. I tabellen er brugt Warm-estimatet for læsefærdigheder, fordi dette estimat er enklere at arbejde med end de fem plausible værdier, idet Warm-estimatet er et punkt-estimat. "Skole i landsby" betyder, at skolelederen har oplyst, at skolen ligger i en landsby med færre end 3.000 indbyggere.

En vægtning af de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter til samtlige PISA 2000-respondenter, eksklusive personer i kategorien "Død, udvandret, på institution", kan enten baseres på data fra år 2000 (fx data af den type, der ses i tabel 2.2) og/eller data fra 2011/12, dvs. det tidspunkt, hvor PIAAC-dataindsamlingen blev foretaget. Ud fra en formodning om, at PISA 2000-personernes aktuelle situation på interviewtidspunktet i PIAAC (2011/12), fx med hensyn til uddannelse, i højere grad påvirker svarprocenten end informationer om de pågældende fra år 2000, har vi valgt at lade en vægtning tage udgangspunkt primært i data fra 2011/12. De data, som kan benyttes her, er registerdata, der imidlertid ikke foreligger oplyst for de 308 PISA 2000-deltagere uden oplyst CPR-nummer, jf. ovenfor.

Danmarks Statistik har beregnet bortfaldsvægte, hvor de 1.881 respondenter er vægtet op til de 3.808 personer fra tabel 2.1, som havde oplyst CPR-nummer, og som ikke indgik i kategorien "Døde, udvandrede, på institution e.l." ($3.808 = 4.235 - 119 - 308$). Vægtene er beregnet på grundlag af en bortfaldsanalyse og efter lignende principper som i PIAAC, hvor Danmarks Statistik også stod for vægtningen. I vægtningen er også inddraget læsescoren i PISA 2000, der hænger klart sammen med bortfaldet, jf. tabel 2.2.

Bortfaldsvægtene summerer pr. definition til 3.808, idet bortfaldsvægten populært sagt er udtryk for, hvor mange personer i ”populationen” på de 3.808 personer hver af de 1.881 respondenter repræsenterer. Bortfaldsvægtene varierer mellem 0,4 og 5,9. 90 pct. af vægtene befinder sig i intervallet 1,1-3,4.

Vi har valgt at beregne en korrigeret bortfaldsvægt som bortfaldsvægten multipliceret med en *korrektionsfaktor* på 1,08114 (= 4117/3808).⁴ Summen af de korrigerede bortfaldsvægte er præcist lig med 4.117. Vi antager herved, at personer med uoplyst CPR-nummer ikke adskiller sig fra øvrige ikke-respondenter (ekskl. kategorien ”Død, udvandret, på institution e.l.”). Af tabel 2.2 ses, at denne antagelse ikke er korrekt. For eksempel fremgår det af tabellen, at personer med uoplyst CPR-nummer oftere gik i skole i år 2000 i helt små byer end øvrige ikke-respondenter. Desuden havde personer uden oplyst CPR-nummer bedre læsefærdigheder i år 2000 end øvrige ikke-respondenter. Vi introducerer derfor en unøjagtighed ved at antage, at de 1.881 personer vægtet med den korrigerede bortfaldsvægt kan opfattes som en repræsentativ gruppe i forhold til samtlige 4.117 personer.

Grunden til, at vi introducerer den korrigerede bortfaldsvægt, er bl.a., at vi på en enkel måde ønsker at kunne beregne et estimat af det absolutte antal personer med bestemte karakteristika i populationen på de i alt cirka 46.500 PISA 2000-deltagere, jf. ovenfor. Ved at multiplicere den korrigerede bortfaldsvægt for de 1.881 PISA 2000-deltagere, vi har svar fra i PIAAC, med den populationsvægt, der er beregnet for de 1.881 personer i PISA 2000, får vi, hvad vi her vil kalde *en korrigeret PISA 2000-populationsvægt*. For så vidt angår den population, som vi i rapporten ønsker at udtale os om, er summen af de korrigerede populationsvægte for de 1.881 respondenter i PIAAC lig med 46.881, mens summen af de ikke-korrigerede populationsvægte for de 4.117 PISA-respondenter er 46.397, dvs. næsten det samme.⁵ Fordelen ved på en enkel måde at kunne beregne estimater over det absolutte antal personer i den population, vi ønsker at udtale os om, anses at være større end ulempen ved at introducere den unøjagtighed, der blev nævnt ovenfor. Ulempen formodes at

4. Den ovenfor nævnte person med bopæl i Grønland er i forbindelse med Danmarks Statistiks beregning af bortfaldsvægte placeret i gruppen ”Død, udvandret, på institution e.l.” (jf. tabel 2.1), mens den pågældende af tekniske årsager er placeret i gruppen ”Ukendt adresse, kan ikke træffes” (jf. tabel 2.2) i forbindelse med beregning af korrigerede bortfaldsvægte. Derfor udgør summen af de korrigerede bortfaldsvægte 4.117, jf. summen af antal personer i tabel 2.2.

5. Forskellen skyldes den tekniske omstændighed, der er omtalt i note 2 ovenfor.

være begrænset, fordi de 308 personer uden oplyst CPR-nummer kun udgør en meget beskedent del (14 pct.) af alle ikke-responderer i tabel 2.2. Den gennemsnitlige korrigerede bortfaldsvægt er lig med 2,2. 90 pct. af de korrigerede bortfaldsvægte befinder sig i intervallet 1,2-3,7.

Sammenfattende er der to argumenter for, at analysen af data for de 1.881 PISA 2000-deltagere, der deltog i PIAAC, bør gennemføres på vægtede tal. For det første var udvalgssandsynligheden for PISA 2000-deltagerne i år 2000 ikke den samme. De beregnede populationsvægte i PISA 2000 varierer en del, jf. ovenfor. For det andet varierer svarprocenten i PIAAC blandt PISA 2000-deltagerne systematisk mellem forskellige grupper. Den vægtningsprocedure (de korrigerede PISA 2000-populationsvægte), der er beskrevet ovenfor, har til formål at korrigere for begge disse forhold.

Sagt på en anden måde sigter de korrigerede PISA 2000-populationsvægte mod at danne grundlag for at beregne ikke-skæve estimater for populationsegenskaber, dvs. egenskaber for den ovenfor nævnte *population på cirka 46.500 personer (født i 1984), som i marts-april år 2000 boede i Danmark og var under uddannelse, og som i september 2011-april 2012 fortsat (eller igen) boede i Danmark (uden for en institution).*

GENTAGELSESVÆGTE

Estimater af varians (stikprøveusikkerhed) i PISA 2000 er baseret på de 80 gentagelsesvægte for hver af de 4.235 PISA 2000-deltagere i det oprindelige PISA 2000-datasæt.⁶ Hver gentagelsesvægt i PISA 2000 summerer til (næsten) samme tal som populationsvægten i PISA 2000. Til brug for variansberegning i PIAAC-opfølgningen har vi beregnet *korrigerede PISA 2000-gentagelsesvægte*, som for hver af de 1.881 PISA 2000-deltagere, der indgår i PIAAC, er lig med hver af de 80 PISA 2000-gentagelsesvægte multipliceret med den ovenfor nævnte korrigerede bortfaldsvægt. Beregningen er på en måde analog til beregningen af de korrigerede PISA 2000-populationsvægte.⁷

6. Herudover bygger variansberegningen i PISA (og i PIAAC) på estimation af den varians, der hidrører fra, at der i PISA (og i PIAAC) ikke arbejdes med en traditionel testscore, men med plausible værdier for bl.a. læsefærdighederne. I den foreliggende rapport følger vi OECD's anbefaling og tager i analyserne hensyn til begge typer varians.

7. I princippet burde gentagelsesvægtene beregnes "helt forfra" med udgangspunkt i de 1.881 PISA-PIAAC-responderer. Dette har imidlertid ikke været muligt. Det skønnes, at vores beregningsmetode undervurderer variansen med under 1 pct., dvs. ubetydeligt (jf. simulationer foretaget af statistiker Peter Linde i forbindelse med review af bortfaldsanalysen).

VÆGTNING OG MÅLTE LÆSEFÆRDIGHEDER

LÆSEFÆRDIGHEDER I PISA 2000

Læsefærdigheder i PISA 2000 estimeres som nævnt ovenfor på to måder, dels på grundlag af plausible værdier, dels ved hjælp af Warm-estimer, jf. henholdsvis tabel 2.3 og 2.4.

Lad os betragte tabel 2.3 først. Kolonne 1 i tabellen viser PISA-deltagernes læsefærdigheder, som de er oplyst i den danske hovedrapport om PISA 2000 (Andersen m.fl., 2001). Det ses, at gennemsnittet på skalaen fra 0 til 1.000 er 497. Kolonne 2 viser vores beregning af læsefærdighederne på grundlag af PISA 2000-data med den standardmetode, som anbefales af OECD. Tallene i kolonne 1 og 2 burde være helt identiske, hvad de også næsten er. De små forskelle skyldes givetvis afrunding af tallene i kolonne 1.

Kolonne 3 viser samme beregninger som kolonne 2, men kun for de 1.881 PISA 2000-deltagere, hvor der også foreligger svar i PIAAC, jf. foregående afsnit. Det ses, at de gennemsnitlige læsefærdigheder i denne gruppe er 513,4, dvs. klart højere end i kolonne 1 og 2. Det skyldes, at tallene i kolonne 2 ikke er korrigeret for skævheder i bortfaldet ved dataindsamlingen i PIAAC. Som det allerede blev nævnt ovenfor, er læsefærdighederne gennemgående højere blandt dem, der har svaret i PIAAC, end blandt dem, der ikke har svaret. Gennemsnittet på 513 i tabel 2.3 svarer til gennemsnittet for de 1.881 respondenter i tabel 2.2 ovenfor. Det ses også, at 36,4 pct. af gruppen i kolonne 3 (tabel 2.3) har læsefærdigheder på de to højeste niveauer, mens andelen kun er henholdsvis 30 pct. og 30,1 pct. i kolonne 1 og 2.

Kolonne 4 i tabel 2.3 er baseret på de samme respondenter som kolonne 3, men tallene er her beregnet med inddragelse af korrigerede populations- og gentagelsesvægte, jf. de beregningsmetoder, der blev beskrevet i det foregående afsnit. Det ses, at tallene i kolonne 4 kun afviger meget lidt fra kolonne 1 og 2. De skal selvfølgelig ikke være helt ens, da der er tale om to lidt forskellige populationer, men at kolonne 4 ligger så tæt på de to andre kolonner, viser, at bortfaldskorrekturen er robust og god til at genskabe den oprindelige population. Konfidensintervallerne for gennemsnit og standardafvigelse er naturligt nok bredere i kolonne 4 end i kolonne 1 og 2, der er baseret på betydeligt flere observationer.

TABEL 2.3

Læsefærdigheder i PISA 2000 på grundlag af plausible værdier:

Procentfordeling efter niveau for læsefærdigheder samt gennemsnit og standardafvigelse, særskilt for fire beregningsmetoder:

1. Den danske PISA 2000-rapport, Andersen m.fl. (2000) side 72 og 223.
2. PISA 2000-data. PISA-vægte. OECD's standardmetode.
3. PISA 2000-data. Kun PIAAC-respondenter.
PISA-vægte, ej bortfaldsvægte.
4. PISA 2000-data. Kun PIAAC-respondenter.

Bortfaldskorrigerede PISA 2000-populations- og gentagelsesvægte

Niveau ($s = \text{læsescore}$)	1	2	3	4
Niveau 0 ($0 < s \leq 334,75$)	6	5,9	3,8	5,1
Niveau 1 ($334,75 < s \leq 407,47$)	12	12,0	9,8	12,5
Niveau 2 ($407,47 < s \leq 480,18$)	23	22,5	20,1	23,2
Niveau 3 ($480,18 < s \leq 552,89$)	30	29,5	29,9	29,0
Niveau 4 ($552,89 < s \leq 625,61$)	22	22,0	25,9	21,8
Niveau 5 ($625,61 < s \leq 1.000$)	8	8,1	10,5	8,3
I alt	101	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit	497	496,9	513,4	497,6
95 pct. konfidensinterval (+/-)	4,7	4,6	5,2	6,3
Standardafvigelse	98	98,1	94,7	97,0
95 pct. konfidensinterval (+/-)	3,5	3,5	3,8	4,2
Antal respondenter	4.235	4.235	1.881	1.881
Populationsestimat	ej oplyst	47.786	21.340	46.881

Anm.: Populationen i kolonne 1 og 2 omfatter alle unge, der i år 2000 potentielt kunne deltage i PISA. Populationen i kolonne 4 omfatter den samme gruppe, men fraregnet dem, som i 2011/12 (dataindsamlingsstidspunktet i PIAAC) var døde, udvandrede, på institution eller lignende. Derfor er populationsestimatet lidt mindre i kolonne 4 end i kolonne 2. Populationen i kolonne 3 omfatter aktuelle og potentielle PISA-deltagere i år 2000, som – hvis de var blevet spurgt – ville have deltaget i PIAAC i 2011/12. De fleste af tallene i kolonne 1 er i tabellen anført uden decimal, hvilket også er tilfældet i kilden. Beregningerne i kolonne 2-4 er gennemført med programmet IDB Analyser.

Lad os herefter se på tabel 2.4, som bygger på såkaldte Warm-estimer for læsefærdigheder (OECD, 2002; OECD, 2000). Et Warm-estimat er et punkttestimat, der har én værdi pr. respondent. Med Warm-estimer kan man i princippet opstille individer i rangorden efter deres læsefærdigheder, hvad man i princippet ikke kan (bør) på grundlag af plausible værdier. Usikkerheden på et Warm-estimat som udtryk for et individs færdighed er dog typisk ret stor.

TABEL 2.4

Læsefærdigheder i PISA 2000 på grundlag af Warm-estimer:

Procentfordeling efter niveau for læsefærdigheder samt gennemsnit og standardafvigelse, særskilt for fire beregningsmetoder:

1. PISA 2000-data. Ingen vægte overhovedet.
2. PISA 2000-data. PISA-vægte.
3. PISA 2000-data. Kun PIAAC-respondenter.
PISA-vægte, ej bortfaldsvægte.
4. PISA 2000-data. Kun PIAAC-respondenter.

Bortfaldskorrigerede PISA 2000-populations- og gentagelsesvægte

Niveau ($s = \text{læsescore}$)	1	2	3	4
Niveau 0 ($0 < s \leq 334,75$)	5,0	5,5	4,1	5,5
Niveau 1 ($334,75 < s \leq 407,47$)	11,2	11,4	9,0	11,6
Niveau 2 ($407,47 < s \leq 480,18$)	23,8	23,4	20,8	24,0
Niveau 3 ($480,18 < s \leq 552,89$)	30,8	30,5	31,2	30,0
Niveau 4 ($552,89 < s \leq 625,61$)	21,0	21,1	24,1	20,4
Niveau 5 ($625,61 < s \leq 1.000$)	8,1	8,2	10,6	8,5
I alt	99,9	100,1	99,8	100,0
Gennemsnit	498,0	496,8	512,7	497,2
95 pct. konfidensinterval (+/-)	2,9	4,5	4,9	6,0
Antal respondenter	4.232	4.232	1.879	1.879
Populationsestimater	irrelevant	47.752	21.316	46.801

Anm.: For tre personer foreligger ikke oplysning om Warm-estimat. Derfor er antal respondenter i de to første kolonner ikke 4.235 (jf. kolonne 2 i tabel 2.3), men kun 4.232. Dette er også grunden til, at antal respondenter i kolonne 3 og 4 er 1.879 og ikke 1.881 som i de tilsvarende kolonner i tabel 2.3. Tallene i denne tabel er beregnet med programpakken Stata.

På grundlag af Warm-estimer kan man beregne uvægtede tal for gennemsnit og fordeling af læsefærdigheder, jf. kolonne 1 i tabel 2.4. Ved en sammenligning med kolonne 1 og 2 i tabel 2.3 ses, at forskellen ikke er stor. Det tyder på, at vægtingen i PISA ikke korrelerer med læsefærdigheder, hvilket også bekræftes ved en beregning af korrelationskoefficienten mellem populationsvægten og Warm-estimatet for læsefærdigheder, der er på 0,03 og langt fra signifikant. Derimod er der en kraftig sammenhæng mellem bortfaldsvægten og læsefærdighederne.

Nævnte sammenligning viser også, at Warm-estimer og plausible værdier resulterer i næsten samme estimerede fordeling og gennemsnit for læsefærdigheder.

Tallene i kolonne 2 i tabel 2.4, der inddrager PISA 2000-vægte i beregningen, afviger ikke meget fra tallene i kolonne 1, hvilket harmonerer med betragtningerne ovenfor. Kolonne 3 og 4 i tabel 2.4 bygger på svar fra de PISA 2000-elever, der også deltog i PIAAC. I lighed med de

tilsvarende kolonner i tabel 2.3 ses, at bortfaldskorrekturen i kolonne 4 i tabel 2.4 bringer fordeling og gennemsnit meget tæt på tallene i kolonne 2.

LÆSEFÆRDIGHEDER I PIAAC

Som nævnt måles læsefærdigheder i PIAAC på en skala fra 0 til 500 på grundlag af plausible værdier. Den gennemsnitlige uvægtede læsescore i PIAAC for de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter er 298,9 og helt det samme, såfremt man alene benytter PISA-vægtene – et resultat, der er analogt til den tilsvarende sammenligning i det foregående afsnit. Det mest korrekte skøn over læsefærdigheder i PIAAC for de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter fås, såfremt man inddrager de korrigerede PISA 2000-populationsvægte, dvs. de vægte, der tager hensyn til bortfaldet i PIAAC-dataindsamlingen. Lægges disse vægte til grund, fås en gennemsnitlig PIAAC-læsescore for de 1.881 personer på 293,9, dvs. noget mindre, hvilket man også skulle forvente i lyset af resultaterne i det foregående afsnit. De nævnte tal tyder på, at også læsefærdighederne i 2011/12 er ringere blandt ikke-respondenter i PIAAC-opfølgningen end blandt dem, der blev opnået interview med i PIAAC-opfølgningen.

Den vægtede gennemsnitlige PIAAC-score for læsefærdigheder på 293,9 for de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter kan sammenlignes med scoren på 286,3 for samtlige 266 unge født i 1983, 1984 eller 1985 i PIAAC i 2011/12. Scoren for unge født i de 3 år var henholdsvis 297,5; 278,1 og 284,5. Det ses, at variationen mellem de 3 fødselsår er ret stor, hvilket hænger sammen med det begrænsede beregningsgrundlag. Gennemsnittet for unge født i 1981-1987 er 283,4.

Disse tal tyder på, at PISA 2000-deltagernes læsefærdigheder i 2011/12 er bedre end læsefærdighederne for en repræsentativ gruppe af unge i samme aldersgruppe i 2011/12 i Danmark. Forklaringen herpå er antagelig især, at indvandrerandelen i Danmark i 2011/12 blandt unge født i 1984 var cirka tre gange større end den tilsvarende andel blandt 15-16-årige i 2000.

Indvandrerandelen var 5,8 pct. blandt 15-årige pr. 1.1.2000, mens indvandrerandelen blandt 27-årige pr. 1.1.2012 var 18,8 pct. (jf. Statistikbanken, Danmarks Statistik). Indvandrerandelen i PISA-gruppen i 2011/12 er således betydeligt mindre end blandt samtlige unge i 2011/12, som PIAAC's tal drejer sig om. Andelen af efterkommerne har derimod næsten ikke ændret sig for 1984-fødselsårgangen fra 2000 til

2011/12. Andelen var 2,5 pct. blandt 15-årige pr. 1.1.2000 og 2,1 pct. blandt 27-årige pr. 1.1.2012.

En medvirkende forklaring på, at PISA 2000-deltagernes læsefærdigheder i 2011/12 ligger over gennemsnittet for samtlige unge, kan muligvis være, at unge født i 1984, der ikke var indskrevet på en uddannelsesinstitution i foråret 2000, ikke indgår i PISA-populationen, hvorimod disse unge indgår i PIAAC-populationen. I den danske hovedrapport om PISA 2000 (Andersen m.fl., 2001: 201) bemærkes desuden, at "elever med begrænsede kompetencer i dansk, elever med fysisk eller psykisk handicap eller elever med en adfærd, der ikke var forenelig med en testsituation, var udelukket fra at deltage i testen".

Det er således relevant at være opmærksom på, at *de PISA-deltagere, som medvirkede i opfølgningen i PIAAC i 2011/12, ikke kan betragtes som en fuldt ud repræsentativ gruppe for samtlige unge i Danmark i 2011/12 i samme aldersgruppe*. Dette skyldes primært, at personer født i 1984, som er indvandret til Danmark efter PISA 2000, i sagens natur ikke indgår i vores 1.881 PISA-PIAAC-respondenter.

Disse respondenter, der blev interviewet i 2011/12, er i kraft af vægtingen tilnærmelsesvist repræsentative for den population på cirka 46.500 personer (født i 1984), som i marts-april år 2000 boede i Danmark og var under uddannelse, og som i september 2011-april 2012 fortsat (eller igen) boede i Danmark (uden for en institution).

PLAUSIBLE VÆRDIER OG WARM-ESTIMATER FOR LÆSEFÆRDIGHEDER I PISA 2000

Ovenfor fremgik af tabel 2.3 og 2.4, at PISA 2000-deltagerne fordelte sig på næsten samme måde efter læsefærdighedsniveauer, hvad enten man anvendte plausible værdier eller Warm-estimer som udtryk for læsefærdighederne. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at der er en perfekt sammenhæng mellem de to mål, jf. tabel 2.5. Summen af procenterne i den kursiverede diagonal er 68,8 pct., hvorimod tallene i "I alt"-søjle og "I alt"-række er nogenlunde ens og cirka svarende til tallene i henholdsvis tabel 2.3, kolonne 2 og tabel 2.4, kolonne 2.

Det vil sige, at 68,8 pct. af deltagerne i PISA 2000 placeres på samme niveau for læsefærdigheder ifølge henholdsvis de plausible værdier og Warm-estimatet. Det er udtryk for, at læsefærdighederne i PISA

estimeres både med en vis stikprøveusikkerhed (fordi kun en lille gruppe unge deltog i PISA, ikke hele årgangen født i 1984) og måleusikkerhed, der bl.a. skyldes, at PISA-deltagerne kun fik et mindre udsnit af læseopgaver (test) og ikke et stort antal af alle tænkelige opgaver. Måleusikkerheden hidrører især fra, at PISA-testen af praktiske grunde måtte designes således, at eleverne på cirka 15-16 år kunne løse opgaverne inden for et forholdsvis begrænset tidsrum.

TABEL 2.5

PISA 2000-deltagere fordelt efter niveau for læsefærdigheder beregnet på grundlag af henholdsvis plausible værdier og Warm-estimat i PISA 2000.

Niveau baseret på plau- sible værdier	Niveau baseret på Warm-estimat						I alt
	0	1	2	3	4	5	
0	<i>3,88</i>	1,43	0,04	0,00	0,00	0,00	5,35
1	1,13	<i>7,36</i>	3,41	0,01	0,00	0,00	11,91
2	0,01	2,39	<i>16,07</i>	4,23	0,04	0,00	22,74
3	0,00	0,02	4,30	<i>21,32</i>	4,12	0,05	29,81
4	0,00	0,00	0,02	5,24	<i>14,41</i>	2,29	21,97
5	0,00	0,00	0,00	0,03	2,44	<i>5,74</i>	8,21
I alt	5,03	11,20	23,84	30,84	21,01	8,08	100,00

Anm.: Tabellen bygger på svar fra 4.232 PISA 2000-deltagere, for hvilke der foreligger oplysning om både plausible værdier (fem i alt) og Warm-estimat. Tallene baseret på plausible værdier er beregnet efter OECD's standardmetode ved hjælp af programmet IDB Analyzer, dvs. med inddragelse af PISA 2000-populations- og gentagelsesvægte. Niveauerne er defineret på samme måde som i tabel 2.3 og 2.4, jf. kolonne 2 henholdsvis 3 i disse tabeller. Tallene i disse to kolonner er ikke præcist lig med henholdsvis "I alt"-søjle og "I alt"-række i nærværende tabel, bl.a. fordi alle tal er estimater. På grund af afrunding er i alt række/ kolonne i nærværende tabel ikke altid præcist lig med summen af tallene i de respektive søjler/ rækker.

Fordelingen baseret på plausible værdier i tabel 2.5 (og 2.3) er udregnet som et gennemsnit af fordelingerne på de fem plausible værdier. Som nævnt ovenfor estimeres en færdighedsfordeling for hver PISA-deltager. Fra denne fordeling trækkes tilfældigt fem plausible værdier. Hver af disse værdier kan opfattes som et estimat for personens læsefærdigheder. Gennemsnittet af alle de plausible værdier for en gruppe af personer antages at være et ikke-skævt estimat af gruppens læsefærdigheder (OECD, 2000 og 2002).

De 4.235 PISA-deltagere fordeler sig nogenlunde ens (som i "I alt"-søjlen i tabel 2.5) efter niveau for læsefærdigheder, uanset hvilken af de fem plausible værdier man baserer udregningen på. Men de enkelte PISA-deltagere falder langt fra i samme niveau-gruppe på de fem plausib-

le værdier. Igen er dette udtryk for, at læsefærdighederne estimeres med en vis statistisk usikkerhed. Noget tilsvarende gælder for PIAAC.

PROGRAMMEL TIL ANALYSE AF LÆSEFÆRDIGHEDER

I analysen af læsefærdigheder i denne rapport bruger vi den type programmel, der anbefales af OECD (OECD 2001; OECD, 2000; OECD, 2013c). Konkret bruger vi IDB Analyzer – PISA-versionen. Dette programmel er designet til at tage hensyn til såvel stikprøveusikkerhed som usikkerhed i forbindelse med måling af færdigheder, hvad programpakker som fx STATA og SAS i deres nuværende versioner ikke er i stand til uden yderligere programmering. IDB Analyzer er indrettet til at håndtere fem plausible værdier for hver færdighed. I PISA 2000 er der estimeret fem plausible værdier for læsefærdigheder, som benyttes i analysen. Fra PIAAC benyttes ligeledes fem værdier (de fem første af de ti beregnede plausible værdier for læsefærdigheder i PIAAC). IDB Analyzer kan på basis af de plausible værdier ikke uden videre producere en 2-vejs-tabel, der viser sammenhængen mellem to færdigheder, fx læsefærdigheder i PISA 2000 og læsefærdigheder i PIAAC 2011/12. I de tilfælde, hvor vi har brug for at udarbejde sådanne tabeller, vil vi bruge Warm-estimatet for læsefærdigheder i PISA 2000 i stedet for de plausible værdier. I analyser uden plausible værdier anvender vi almindeligt standardprogrammel (STATA med survey estimation).

SAMMENFATNING

Udgangspunktet for den foreliggende rapport er PISA-undersøgelsen i år 2000. 1.881 af eleverne, der deltog i denne PISA-undersøgelse, blev testet og interviewet igen i forbindelse med den såkaldte PIAAC-undersøgelse i 2011/12. På interviewtidspunktet i 2011/12 var 86,4 pct. af eleverne 27 år, 4,8 pct. var 26 år, og 8,8 pct. var 28 år. På testtidspunktet i 2000 var 75,8 pct. 15 år, mens 24,2 pct. var 16 år. Rapporten bygger på svar fra disse elever i år 2000 og i 2011/12.

Den population, som undersøgelsen udtaler sig om, er de *cirka 46.500 personer (født i 1984), som i marts-april år 2000 boede i Danmark og var under uddannelse, og som i september 2011-april 2012 fortsat (eller igen) boede i*

Danmark (uden for en institution). Disse unge i 2011/12 kan ikke betragtes som fuldt ud repræsentative for samtlige unge i Danmark på dette tidspunkt, bl.a. fordi indvandrerandelen er betydeligt mindre i PISA 2000-gruppen end blandt samtlige unge i 2011/12. PISA 2000-gruppen har således i 2011/12 i gennemsnit noget bedre læsefærdigheder end samtlige unge på dette tidspunkt.

I dette kapitel har vi beskrevet den vægtningsprocedure, der anvendes i rapporten, og de mål på læsefærdigheder, som vi vil bruge. Vægtningen sigter mod at sikre, at de talmæssige størrelser, vi præsenterer, har gyldighed for den nævnte population og ikke kun for de interviewede personer. Desuden er det vægtningsens formål at sikre, at vi så vidt muligt kan knytte en vurdering af usikkerhed (statistisk signifikans) til de præsenterede talstørrelser. Både stikprøveusikkerheden og usikkerheden i forbindelse med måling af læsefærdigheder i PISA og i PIAAC inddrages i analysen.

LÆSEFÆRDIGHEDER I PISA OG PIAAC

I dette kapitel drøfter vi først begrebet læsefærdigheder, som det opfattes i PISA 2000 og PIAAC 2100/12. Dernæst belyser vi sammenhængen mellem PISA-PIAAC-respondenternes læsefærdigheder i henholdsvis år 2000 og i 2011/12.

PISA 2000

I den danske PISA 2000-rapport (Andersen m.fl., 2001: 55) findes følgende oversættelse af den definition på ”reading literacy”, som blev anvendt i PISA 2000. Læsefærdighed betyder *”at være i stand til at forstå, anvende og reflektere over skrevne tekster for gennem dette at opnå sine mål, udvikle sin viden og sine muligheder og være i stand til at deltage i samfundslivet”*.

Der lægges således vægt på, at læsefærdigheder i udgangspunktet ikke drejer sig om, i hvilken grad en person har de færdigheder, som der stilles krav om i skolesammenhæng. Læsefærdigheder drejer sig bl.a. om gennem læsning at kunne klare sig i uddannelse, arbejde og i forbindelse med anden deltagelse i samfundslivet. Læsefærdigheder handler også om at sætte mennesker i stand til at opnå personlige mål, fx fornøjelse eller personlig udvikling, gennem læsning.

Læsefærdigheder er således ”færdigheder for livet” og ikke ”for skolen”. Med den danske rapports ord forstås læsefærdigheder som færdigheder, *”man i en international sammenhæng er enige om vil være kernefærdighe-*

der i morgendagens samfund” (side 61). I overensstemmelse med dette udgangspunkt har man i PISA-testen anvendt tekster, som eleverne ville kunne møde ”i det rigtige liv” (side 56).

Tekster læses i forskellige kontekster og med forskellige formål, fx for at opnå personligt udbytte, for at deltage i samfundslivet, for at udføre et job eller gennemføre en uddannelse. Tekster kan være fortløbende/sammenhængende (fx en debatartikel, en historie, en instruktion, en faglitterær artikel) eller skematiserede (opslagstekster, en blanket, skemaer, annoncer, diagrammer eller kort).

Læsetesten i PISA 2000 bestod af en række opgaver, som eleven skulle udføre på cirka 3 timer, heri indbefattet et spørgeskema, som eleverne skulle udfylde på 45 minutter. Eleverne havde præcis 60 minutter til at arbejde med hver af de to dele af det testhæfte, der blev brugt.

Vi vil ikke her komme nærmere ind på typen af opgaver og testdesignet, men henviser til den danske rapport (Andersen m.fl., 2001) og OECD (2002).

Begrebet læsefærdigheder opdeles i PISA i tre dimensioner: evnen til at *finde givne informationer* i en tekst, evnen til at *fortolke* information, dvs. danne sig sin egen mening og drage egne slutninger ud fra en tekst, samt evnen til at *reflektere og vurdere*, dvs. evne til at kunne sætte teksten i relation til egen viden, egne erfaringer og opfattelser. Disse tre dimensioner måles i kraft af de opgaver, som PISA-eleverne fik.

På baggrund af disse tre dimensioner er der i PISA 2000 dannet en kombineret skala for *samlede læsefærdigheder*. Det er denne skala, som anvendes i den foreliggende rapport. Skalaen går fra 0 til 1.000. Boks 3.1 viser SFI's oversættelse af OECD's beskrivelse af skalaens niveauer. Hvert niveau på skalaen omfatter, som det kan beregnes på basis af boks 3.1, et interval af længden 72,7, undtagen det laveste og højeste niveau, der omfatter et længere interval. Der estimeres både et såkaldt Warm-estimat og fem plausible værdier for denne skala.

BOKS 3.1

Læsefærdigheder i PISA 2000 – niveauer.

Niveau 0 (score på op til og med 334,75):

Der foreligger ikke tilstrækkelig information til at beskrive opgaver på dette niveau.

Niveau 1 (score over 334,75 og op til og med 407,47):

Læseren skal: Finde en eller flere uafhængige og ordret angivne informationer i en tekst i overensstemmelse med et enkelt kriterium; identificere tekstens hovedtema eller forfatterens hensigt i en tekst om et velkendt emne; eller påpege en simpel relation mellem information i teksten og almindelig dagligdags viden. Den information, der spørges til, fremtræder typisk tydeligt i teksten, og der er ingen eller kun lidt konkurrerende information. Læseren bliver direkte bedt om at være opmærksom på de relevante faktorer i opgaven og i teksten.

Niveau 2 (score over 407,47 og op til og med 480,18):

Læseren skal: Finde en eller flere informationer i overensstemmelse med et eller flere kriterier; identificere hovedidéen, forstå sammenhænge eller betydningen af en tekstdel i kraft af simple logiske slutninger; danne eller anvende enkle begreber for at forklare noget i en tekst på baggrund af egne erfaringer eller holdninger; eller finde sammenhænge mellem eller sammenligne teksten og hverdagsviden. Læseren skal ofte håndtere konkurrerende information.

Niveau 3 (score over 480,18 og op til og med 552,89):

Læseren skal: Kunne se sammenhænge mellem informationer, som opfylder flere kriterier samtidigt; integrere flere dele af en tekst for at identificere tekstens hovedidé, forstå en relation eller finde frem til betydningen af et ord eller en sætning; finde sammenhænge og foretage sammenligninger; eller forklare eller vurdere en egenskab ved teksten. Læseren skal kunne tage mange elementer i betragtning, når han eller hun sammenligner, finder modsætninger eller klassificerer. Ofte er den information, som der spørges til, ikke tydelig i teksten, men fremgår implicit eller sløret af lignende information.

Niveau 4 (score over 552,89 og op til og med 625,61):

Læseren skal: Finde, ordne eller kombinere mange informationer, der er indlejret i en tekst; forstå betydningen af en bestemt tekstdel ved at betragte teksten som helhed; forstå og anvende begreber i en uvant kontekst; eller formulere antagelser om eller foretage kritisk vurdering af en tekst under anvendelse af formel eller almen viden. Læseren skal være i stand til at forstå lange eller komplekse tekster, hvor konkurrerende information kan fremtræde som opfattelser, der er uklare eller tvetydige, i strid med gængse forventninger eller formuleret på en negativ måde.

Niveau 5 (score over 625,61 og op til og med 1.000):

Læseren skal: Ordne eller kombinere informationer, der er dybt indlejret i en tekst, eventuelt ved at benytte information uden for selve hovedteksten; fortolke og forstå sproglige nuancer i en given tekstdel; eller formulere vurderinger eller antagelser med brug af specialviden. Læseren skal typisk vise, at han/hun fuldt ud og i detaljer forstår en indholdsrig eller kompleks tekst eller en tekst, der i form eller indhold er fremmed for læseren, eller som indeholder opfattelser, der strider mod gængse forventninger. Det vil ofte være nødvendigt for læseren at foretage ræsonnementer for at afgøre, hvilken information i teksten som er relevant, og for at bedømme konkurrerende information, som er fremtrædende eller omfattende.

Kilde: OECD (2002), side 207. Oversat af SFI.

PIAAC

Læsefærdigheder ("literacy") i PIAAC defineres som (i SFI's oversættelse): *"evnen til at forstå, vurdere, bruge og benytte skrevne tekster med henblik på at deltage i samfundslivet, opnå personlige mål og udvikle viden og forståelse"* (jf. Rosdahl m.fl., 2013).

Læsefærdigheder omfatter en skala af færdigheder fra evnen til at forstå betydningen af skrevne ord og enkelt-sætninger til at være i stand til at forstå, fortolke og vurdere indholdet i en kompleks tekst i sin helhed (OECD, 2013b). Teksterne kan være trykte eller digitale, fortløbende (prosa) eller ikke-fortløbende (fx skemaer, diagrammer) eller blandede. Tekster læses i forskellige sammenhænge, herunder i forbindelse med uddannelse, arbejde, fritid eller fx i forbindelse med kommunikation med offentlige myndigheder. Læsefærdigheder drejer sig om at kunne finde information i en tekst, fortolke og sammenstille information samt vurdere og reflektere over indholdet i forskellige typer af tekster og i forskellige sammenhænge.

Måling af læsefærdigheder i PIAAC (jf. Rosdahl m.fl., 2013) skete i respondenternes hjem og ikke på en skole som i PISA. En interviewer med en PC interviewede først den udvalgte person om dennes baggrund, uddannelse, arbejdsmarkedserfaring, aktiviteter på arbejde og uden for arbejde mv. (cirka 40 minutter). Herefter skulle den interviewede udføre en række opgaver (test) på interviewerens PC eller, hvis respondenteren ikke kunne eller ønskede dette, med papir og blyant (små hæfter). Opgaveløsningen varede i de fleste tilfælde cirka 60 minutter, men respondenteren kunne bruge så lang tid, som det var nødvendigt.

Målingen består i, at respondenteren skulle læse en tekst og efterfølgende besvare nogle spørgsmål, der viser, om teksten er forstået. Teksterne kan være trykte (fx en avisartikel vist på interviewerens PC) eller digitale (fx en hjemmeside). Teksterne drejer sig om situationer, som alle eller mange mennesker kan støde på i hverdagen. Det kan fx være en lille historie, en etikette, en reklame, orientering om et motionsløb, en brugsanvisning, en annonce, en hjemmeside om stress, søgeresultater på et bibliotek eller en artikel om medicin. Målingen af læsefærdighederne for de svageste læsere består i nogle enklere papirbaserede opgaver (såkaldte læsekomponenter), fx at udpege, hvilket af fire ord under et billede der angiver, hvad billedet forestiller. Det kan også dreje sig om opgaver, der består i at angive, om bestemte sætninger giver mening. Der henvises til

den danske PIAAC-hovedrapport (Rosdahl m.fl., 2013) og OECD (OECD, 2013a og 2013b) for en nærmere beskrivelse af testdesign.

De niveauer for læsefærdigheder, der arbejdes med i PIAAC, fremgår af boks 3.2. Det ses, at hvert niveau på skalaen omfatter et interval af længden 50 på skalaen fra 0 til 500 – undtagen det højeste og laveste niveau, der omfatter et længere interval.

DEN STATISTISKE METODE I PISA OG PIAAC

Læsefærdighederne i PISA og PIAAC måles ved hjælp af såkaldte plausible værdier. Herudover brugte man i PISA 2000 også Warm-estimerer (jf. kapitel 2).

Den statistiske metode i PISA og PIAAC bygger på en kombination af såkaldt Item Response Theory og multipel imputation. Det antages, at sandsynligheden for et givet svar (rigtigt/forkert) på en testopgave afhænger dels af træk ved spørgsmålet, bl.a. dets sværhedsgrad, dels af træk ved personen, dvs. personens færdighed. Færdigheden kan ikke observeres, men på grundlag af respondenternes svar på opgaver og spørgeskema estimeres en statistisk model, der for hver respondent med givne karakteristika viser en *færdighedsfordeling* for denne respondent. Herfra trækkes tilfældigt et antal såkaldte plausible værdier for respondentens færdighed, der som nævnt måles på en skala fra 0 til 1.000 (PISA) eller fra 0 til 500 (PIAAC). I PISA 2000 blev for hver respondent beregnet fem plausible værdier for samlede læsefærdigheder. I PIAAC blev beregnet ti plausible værdier pr. person.

Beregningerne er foretaget på grundlag af data fra alle PISA-lande henholdsvis PIAAC-lande af det internationale PISA-/PIAAC-konsortium. PISA og PIAAC beregner ikke en traditionel testscore for den enkelte respondent. For en beskrivelse af metoden henvises til OECD's tekniske rapporter fra PISA 2000 og PIAAC (OECD, 2002 og OECD, 2013c).

Målingen af færdighederne i PISA og PIAAC sker med en vis måleusikkerhed, der især skyldes, at der kun er afsat begrænset tid til at teste den enkelte respondent. Hvis der havde været tid til, at respondenterne kunne bruge fx 12 timer på at løse test-opgaver, ville usikkerheden have været langt mindre. I de statistiske analyser, der præsenteres i denne rapport, tager vi både højde for den usikkerhed, der skyldes målemetoden, og den usikkerhed, der skyldes, at vi ikke interviewer hele populationen af unge født i 1984, men kun 1.881 personer.

BOKS 3.2

Læsefærdigheder i PIAAC – niveauer.

Under niveau 1 (score på under 176):

Opgaver på dette niveau består i, at respondenter skal læse korte tekster om velkendte emner og finde en enkelt specifik oplysning. Kun et begrænset ordforråd kræves, og det forudsættes ikke, at respondenter forstår sætningers eller afsnits opbygning eller andre træk ved teksten som helhed. Der optræder sjældent konkurrerende oplysninger i teksten, og den oplysning, som respondenter bliver bedt om at finde, fremtræder på helt samme måde i teksten som i spørgsmålet. Selv om teksten kan være fortløbende, er det muligt at finde den rigtige oplysning uden hensyn til tekstens sammenhæng. Opgaver under niveau 1 indeholder ingen træk, der er specifikke for digitale tekster.

Niveau 1 (score fra og med 176 til under 226):

De fleste opgaver på dette niveau fordrer, at respondenter læser relativt korte tekster – trykte eller digitale, fortløbende, ikke-fortløbende eller blandede – med henblik på at kunne finde en enkelt oplysning, som er identisk med eller har samme betydning som den oplysning, der spørges efter i spørgsmålet. Nogle opgaver kan fordrer, at respondenter skriver en personlig oplysning i et dokument, der indeholder ikke-fortløbende tekst. Teksten har kun enkelte, om overhovedet nogen, konkurrerende oplysninger. Nogle opgaver kan fordrer en simpel udpegning af mere end én oplysning. Der forventes på dette niveau viden og færdigheder med hensyn til at kunne genkende almindelige ord, vurdere, om sætninger giver mening, og læse korte tekstafsnit.

Niveau 2 (score fra og med 226 til under 276):

På dette niveau er teksterne mere komplekse. Teksterne kan være trykte eller digitale, fortløbende, ikke-fortløbende eller blandede. Opgaver på dette niveau fordrer, at respondenter kan sammenholde tekst og spørgsmål ved hjælp af lettere omskrivning eller simple følgeslutninger. Konkurrerende oplysninger kan i nogen grad være til stede i teksten. Nogle opgaver fordrer, at respondenter a) gennemgår eller integrerer to eller flere oplysninger ud fra eksplicitte kriterier, b) svarer ved at sammenligne, modstille eller ræsonnere over oplysninger i spørgsmålet, c) navigerer inden for en digital tekst med henblik på at få adgang til og identificere oplysninger fra forskellige dele af et dokument.

Niveau 3 (score fra og med 276 til under 326):

Teksterne på dette niveau er ofte komprimerede eller lange, herunder fortløbende, ikke-fortløbende eller blandede eller på flere sider. Forståelse af tekster og retoriske strukturer er mere afgørende for en korrekt besvarelse af spørgsmålene, især når det drejer sig om at finde rundt i kompleks digital tekst. Opgaverne fordrer, at respondenter kan finde, fortolke eller bedømme en eller flere oplysninger – ofte ved at drage følgeslutninger på forskellige niveauer. Mange opgaver kræver, at respondenter kan overskue meningen i længere tekstafsnit eller kan drage en række slutninger for at identificere og formulere svar. Ofte kræver opgaverne også, at respondenter er i stand til at se bort fra irrelevant eller uvedkommende tekst for at svare korrekt. Konkurrerende information er ofte til stede, men den er ikke mere fremtrædende end den korrekte information.

Niveau 4 (score fra og med 326 til under 376):

Opgaver på dette niveau fordrer ofte, at respondenter kan drage følgeslutninger for at integrere, fortolke og sammenfatte oplysninger fra komplekse eller lange fortløbende, ikke-fortløbende eller blandede tekster. Komplekse følgeslutninger og anvendelse af baggrundsviden kan være nødvendig. Mange opgaver kræver, at respondenter kan identificere og forstå en eller flere specifikke og ikke-centrale ideer i en tekst for at fortolke eller bedømme små forskelle mellem påstande og dokumentation og mellem overtalelse og formidling af facts. Informationer, der kun har gyldighed under visse betingelser, er ofte til stede og skal tages i be-

tragtning af respondenter. Konkurrerende information er til stede og er undertiden tilsyneladende lige så fremtrædende som korrekt information.

Niveau 5 (score 376-500):

På dette niveau kræver opgaverne, at respondenter er i stand til at søge og integrere information på tværs af flere indholdsmættede tekster, sammenfatte beslægtede eller modsatte ideer eller synspunkter; eller bedømme argumenter baseret på fakta. Opgaverne kan også kræve anvendelse og vurdering af logiske eller begrebsmæssige modeller. Et centralt krav er ofte bedømmelse af pålideligheden af kilder til faktuel viden og udpegning af den relevante og centrale information fra kilderne. Opgaverne kræver ofte, at respondenter er opmærksom på subtile retoriske træk og foretager komplekse følgeslutninger eller anvender specialiseret baggrundsviden.

Kilde: Det Internationale PIAAC-konsortium. Oversat af SFI.

SAMMENLIGNING AF BEGREBET "LÆSEFÆRDIGHEDER" I PISA 2000 OG PIAAC

De korte definitioner på læsefærdigheder i PISA 2000 og i PIAAC, som blev citeret ovenfor, virker temmelig ens. I begge tilfælde drejer det sig om at kunne læse og forstå skrevne tekster med henblik på at deltage i samfundslivet, udvikle viden og forståelse og opnå personlige mål. Deltagelse i samfundslivet må i begge tilfælde fortolkes som deltagelse i uddannelse, arbejde, i forhold til demokratiske institutioner og i civilsamfundet (bl.a. familie).

Betragter man niveauerne for læsefærdigheder i PISA 2000 og PIAAC, er der også klare lighedspunkter. I begge tilfælde kan niveauerne opfattes som en skala vedrørende evnen til at behandle information. OECD (2013a og 2013b) bruger udtrykket "key information processing skills" bl.a. om læsefærdigheder.

Jo højere niveau, des mere information er personen i stand til at håndtere, og des mere kompleks informationsbehandling er personen i stand til at foretage. På det laveste niveau for læsefærdigheder er personen alene i stand til at læse og forstå de simpleste tekster. Bevægelsen fra det laveste niveau til det højeste er udtryk for stigende kompleksitet i teksternes indhold og dermed et stigende niveau af læsefærdigheder. Kompleksitet har noget at gøre med følgende indbyrdes sammenhængende aspekter:

- Mængden og forskelligheden af den information, som det er nødvendigt at lokalisere, vurdere og behandle under en opgaves udførelse.

- Hvor ordret og åbent de relevante oplysninger er formuleret i teksten. Der kan fx være mange eller få paralleller mellem ordvalg i spørgsmålet og i den relevante del af teksten. Det gør opgaven henholdsvis mere kompleks (sværere) eller mindre kompleks (lettere).
- Mængden og arten af henholdsvis relevant information og irrelevant (forstyrrende) information, som det er nødvendigt at sondre imellem ved opgavens udførelse. Jo mere forstyrrende information og jo større lighed mellem relevant og irrelevant information, des større kompleksitet.
- Arten og omfanget af de kognitive processer, som det er nødvendigt at tage i anvendelse, fx sammenligning, modstilling og integration af informationer, fx i form af syntese og logiske følgeslutninger.
- I hvilket omfang respondenterne skal udnytte sin baggrundsviden, og om den relevante baggrundsinformation er noget generelt eller en detalje. At inddrage baggrundsviden er mere komplekst end ikke at gøre det; og at anvende en detalje er mere komplekst end at bruge generel baggrundsviden.

OECD (2013b) vurderer, at PISA og PIAAC i høj grad definerer læsefærdigheder på den samme måde og måler færdighederne under anvendelse af de samme grundlæggende begreber og metoder. De forskelle, der eksisterer mellem PISA og PIAAC, hænger især sammen med de forskellige populationer (15-årige i PISA og 16-65-årige i PIAAC), de to undersøgelsesprogrammer drejer sig om.

Det er vanskeligt at vurdere, om de konkrete skalaer i PISA og i PIAAC måler helt præcist det samme. Skalaen for læsefærdigheder går fra 0 til 1.000 i PISA og fra 0 til 500 i PIAAC, hvilket dog ikke har noget med aldersafgrænsningerne eller skalaernes indhold at gøre. Inddelingen i niveauer er lidt forskellig i PISA og PIAAC, hvilket dog heller ikke er af større betydning. Det mest centrale er, at det ikke er muligt at "oversætte" et givet læsefærdighedsniveau (eller en score) i PISA til et givet niveau (eller en score) i PIAAC – og heller ikke omvendt. Der er ikke foretaget studier, der "linker" PISA-skalaen og PIAAC-skalaen. Hvis PISA og PIAAC var blevet foretaget på samme tidspunkt og med de samme respondenter, ville det på dette grundlag have været muligt at "linke" skalaerne ved brug af en særlig statistisk metode. Et sådant studie er ikke foretaget.

OECD (2013b) advarer derfor mod at foretage direkte sammenligninger, fx af niveauer for læsefærdigheder i PISA og PIAAC, men nævner dog, at det må forventes, at der vil være en tendens til, at personer, der scorer højt i PISA, også vil gøre det i PIAAC. Dette undersøges i næste afsnit – dog med en tidsforskel på cirka 12 år mellem PISA og PIAAC.

LÆSEFÆRDIGHEDER I 2000 OG 2011/12

I tabel 3.1 er de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter niveauer for læsefærdigheder, som de er defineret i henholdsvis PISA 2000 og PIAAC.

Tabellen består af tre afsnit, hvor procenterne er beregnet med samtlige respondenter som basis samt henholdsvis lodret og vandret. Når procenterne beregnes ”lodret”, betyder det, at summen af de procenter, som står lodret over hinanden i en søjle, bliver 100 pct. Tilsvarende betyder ”vandret”, at summen af de procenter, der står ved siden af hinanden i en række, bliver 100 pct.

Lad os først betragte første afsnit af tabellen. Det ses, at 17,1 pct. (= 5,5 pct. + 11,6 pct.) har læsefærdigheder på niveau 0-1 i PISA; 24,0 pct. har læsefærdigheder på niveau 2; 30 pct. på niveau 3; og 28,9 pct. på niveau 4 eller 5. Fordelingen efter niveauer i PIAAC er tilsyneladende mere ”sammenpresset”. 50,0 pct. af respondenterne befinder sig på niveau 3. Niveau 2 omfatter 27,0 pct., mens niveau 0 og 1 tilsammen kun omfatter 3,9 pct. Niveau 4 og 5 omfatter tilsammen 19,0.

Som anført ovenfor kan man ikke sammenligne PISA-skalaen og PIAAC-skalaen direkte. Men de forskellige fordelinger i PISA og PIAAC gør det alligevel nærliggende at stille følgende spørgsmål: Bliver den ulighed i læsefærdigheder, der konstateres ved 15-årsalderen, mindre, efterhånden som tiden går, og eleverne når 27-årsalderen? Dette spørgsmål vil vi vende tilbage til i kapitel 6.

TABEL 3.1

PISA-PIAAC-responder fordelt efter læsefærdigheder i PISA 2000 og PIAAC 2011/12. Tre procentberegninger.

PIAAC-niveau:	PISA-niveau for læsefærdigheder						
	0	1	2	3	4	5	I alt
	Procentgrundlag = samtlige						
0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
1	1,0	1,2	1,1	0,4	0,1	0,1	3,8
2	3,7	5,3	9,7	6,2	1,6	0,5	27,0
3	0,8	4,4	11,5	17,8	11,7	3,7	50,0
4	0,0	0,5	1,7	5,4	6,7	3,7	18,0
5	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	0,4	1,0
I alt	5,5	11,6	24,0	30,0	20,4	8,5	100,0
	Procent lodret						
0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
1	17,3	10,5	4,6	1,3	0,3	1,6	3,8
2	67,2	45,8	40,3	20,7	8,1	5,9	27,0
3	15,1	38,3	47,9	59,4	57,1	43,8	50,0
4	0,4	4,4	7,2	17,9	32,7	44,1	18,0
5	0,0	0,0	0,0	0,7	1,9	4,6	1,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Procent vandret						
0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
1	24,9	31,6	28,6	9,9	1,4	3,6	100,0
2	13,7	19,6	35,8	22,9	6,1	1,8	100,0
3	1,7	8,9	23,0	35,7	23,3	7,4	100,0
4	0,1	2,9	9,5	29,7	37,0	20,8	100,0
5	0,0	0,0	0,0	22,2	38,4	39,4	100,0
I alt	5,5	11,6	24,0	30,0	20,4	8,5	100,0

Anm.: PISA-grupperingen bygger på Warm-estimer. PIAAC-grupperingen bygger på et gennemsnit af fem fordelinger på de første fem plausible værdier. Den estimerede population udgør 46.801 personer. I alt-søjler og i alt-rækker svarer på grund af afrunding ikke altid præcist til summen af tallene i de respektive søjler/rækker.

I det midterste afsnit af tabel 3.1 er procenterne beregnet lodret. Det fremgår umiddelbart, at der er en meget kraftig sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA og i PIAAC. Af de PISA-elever, der fx i 2000 havde læsefærdigheder på niveau 0, var 84,5 pct. (= 17,3 pct. + 67,2 pct.) placeret på niveau 2 eller lavere niveau i PIAAC i 2011/12. Denne andel bliver gradvist mindre, når man betragter grupper med stigende niveau for læsefærdigheder i PISA. Andelen er fx kun 7,5 pct. (= 1,6 pct. + 5,9 pct.) for de PISA-elever, der i 2000 var placeret på niveau 5. Et tilsvarende mønster fremgår, hvis man betragter andelen på niveau 4+5 i PIAAC. Andelen er 0,4 pct. af de PISA-elever, der i år 2000 var placeret på niveau 0, mens den er 48,7 pct. (= 44,1 pct. + 4,6 pct.) for de PISA-elever, der i år 2000 indgik i den gruppe, som havde læsefærdigheder på niveau 5.

I det tredje afsnit af tabellen er procenterne beregnet vandret. Også her fremgår den klare sammenhæng mellem de målte færdigheder i henholdsvis 2011/12 og år 2000.

Samtidig fremgår det af alle tre afsnit af tabellen, at sammenhængen mellem læsefærdigheder i år 2000 og 2011/12 ikke er perfekt. Eksempelvis indgår nogle af de lavtplacerede i PISA i et højere niveau i PIAAC.

I tabel 3.1 (første afsnit) befinder 35,8 pct. af respondenterne sig på den røde diagonal, dvs. på samme niveau i PISA 2000 og i PIAAC. 34,9 pct. er placeret under den røde diagonal, dvs. på et højere niveau i PIAAC end i PISA, mens de resterende 29,2 pct. er placeret over diagonalen, dvs. på et lavere niveau i PIAAC end i PISA.

Jævnfør OECD's advarsel nævnt ovenfor skal man være meget forsigtig med fortolkningen heraf.

I tabel 3.2 har vi belyst sammenhængen mellem læsefærdigheder i PISA og PIAAC på en lidt anden måde. Vi har inddelt respondenterne efter, hvor i læsefærdighedsfordelingen de befinder sig i PISA henholdsvis PIAAC. Fordelingen er opdelt i tre grupper: Den nederste tredjedel med de ringeste færdigheder, den midterste tredjedel og den øverste tredjedel med de bedste målte læsefærdigheder. Af anmærkningen til tabellen fremgår, at den midterste tredjedel kun omfatter et temmelig kort interval på skalaen: Intervallet har længden 79 på PISA-skalaen fra 0 til 1.000 og cirka 31 på PIAAC-skalaen fra 0 til 500.

Summen af de røde tal i diagonalen i den øverste del af tabellen er 52,7. Lidt over halvdelen af respondenterne er således placeret på samme niveau (defineret som i tabel 3.2) i 2000 og 2011/12. 24,2 pct. er placeret på et højere niveau i PIAAC end i PISA, mens 23,1 pct. er placeret på et lavere niveau i PIAAC end i PISA. Forholdsvist få er rykket fra den nederste tredjedel til den øverste tredjedel (3,8 pct. af samtlige), ligesom få har bevæget sig fra den øverste tredjedel til den nederste (3,6 pct. af samtlige).

10,7 pct. af de PISA-elever, der i 2000 hørte til blandt den bedste tredjedel, er i 2011/12 rykket ned i den gruppe, der omfatter den tredjedel med de ringeste læsefærdigheder. 11,4 af de ringeste i 2000 er rykket op blandt de bedste i 2011/12 (jf. den midterste del af tabel 3.2).

11,0 pct. af de bedste læsere i 2011/12 hørte i 2000 til blandt de ringeste, og 10,8 pct. af de ringeste læsere i 2011/12 var placeret blandt de bedste i PISA (jf. den nederste del af tabel 3.2).

TABEL 3.2

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter placering i fordelingen for læsefærdigheder i PISA (år 2000) og PIAAC (2011/12). Tre procentberegninger.

Under = Nederste tredjedel (ringeste læsefærdigheder)

Midt = Midterste tredjedel

Over = Øverste tredjedel (bedste læsefærdigheder)

PIAAC	PISA			I alt
	Under	Midt	Over	
				Procentgrundlag = samtlige
Under	20,5	9,2	3,6	33,2
Midt	9,0	12,8	10,3	32,2
Over	3,8	11,4	19,4	34,6
I alt	33,3	33,4	33,3	100,0
				Procent lodret
Under	61,5	27,4	10,7	33,2
Midt	27,1	38,4	31,0	34,6
Over	11,4	34,2	58,3	100,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
				Procent vandret
Under	61,7	27,6	10,8	100,0
Midt	28,1	39,9	32,0	100,0
Over	11,0	33,0	56,0	100,0
I alt	33,3	33,4	33,3	100,0

Anm.: PISA-grupperingen bygger på Warm-estimer. Gruppen "Under" omfatter personer med en færdighedsscore på under 462,52; gruppen "Midt" omfatter personer med en score på 462,52-541,79. Gruppen "Over" omfatter personer med en score på over 541,79. PIAAC-grupperingen bygger på et gennemsnit af fem fordelinger på de første fem plausible værdier. Gruppen "Under" omfatter intervallet fra 0 til under 278,5. Gruppen "Midt" omfatter personer i intervallet fra og med 278,5 til under 309,3, mens gruppen "Over" omfatter intervallet 309,0 til under 500. Den estimerede population udgør 46.801 personer. I alt-søjler og i alt-rækker svarer på grund af afrunding ikke altid præcist til summen af tallene i de respektive søjler/rækker.

Samlet kan vi på basis af ovenstående konkludere, at der er en meget kraftig tendens til, at de dygtigste (ringeste) læsere i 2000 fortsat er de dygtigste (ringeste) i 2011/12, men at der samtidig er en "vis bevægelse" i færdighedsfordelingen. Nogle af dem, der var rigtig gode (ringe) i 2000, er knap så gode (ringe) læsere 12 år senere – set i forhold til udviklingen for hele 1984-årgangen.

Den overordentlig stærke sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA og PIAAC fremgår også tydeligt af tabel 3.3: Jo højere PISA-niveau, des større er den gennemsnitlige score for læsefærdigheder i PIAAC. Det ses fx, at elever på PISA-niveau 5 i år 2000 i gennemsnit havde en læsescore på 327 i PIAAC, dvs. 73 point mere end de elever, der i PISA var placeret på niveau 0. Ved vurderingen af disse tal bør er-

indres, at 7-8 point på PIAAC-skalaen for læsefærdigheder i gennemsnit estimeres at svare til ét uddannelsesår (OECD, 2013a).

TABEL 3.3

Gennemsnitlig læsescore i PIAAC, særskilt for PISA-niveau for læsefærdigheder.

	PISA-niveau					
	0	1	2	3	4	5
PIAAC gennemsnitlig læsescore	254	266	281	299	314	327

SAMMENFATNING

I dette kapitel har vi drøftet begrebet læsefærdigheder, som det opfattes i PISA 2000 og i PIAAC. Den grundlæggende definition af læsefærdigheder er stort set den samme i de to undersøgelser. Det drejer sig om at kunne læse og forstå tekster med henblik på at kunne fungere i nutidens samfund. Læsefærdighederne måles dog ikke på samme skala i de to undersøgelser. Man kan ikke "oversætte" PISA-skalaens værdier eller niveauer til PIAAC-skalaens – og heller ikke omvendt.

Der er en særdeles kraftig sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA 2000 og i PIAAC 2011/12. Jo bedre læsefærdigheder i den ene undersøgelse, des bedre målte læsefærdigheder i den anden. Der sker således gennemgående ikke meget markante forskydninger i forholdet mellem forskellige unges læsefærdigheder i løbet af en periode på cirka 12 år. Er man god (dårlig) til at læse i 15-årsalderen, er man i gennemsnit også god (dårlig), når man er cirka 27 år.

Der er dog grupper af unge, som tydeligt ændrer placering i fordelingen for læsefærdigheder. Cirka 10 pct. af de bedste læsere i år 2000 (den bedste tredjedel) hører til blandt de ringeste i 2011/12. Cirka 10 pct. af de ringeste i år 2000 er placeret blandt de bedste i 2011/12. Vi forsøger i rapportens kapitel 6 at belyse baggrunden for sådanne forskydninger.

LÆSEFÆRDIGHEDER OG ALDER I PIAAC

Som nævnt i kapitel 3 kan skalaerne for læsefærdigheder i PISA og PIAAC ikke umiddelbart sammenlignes. Vi kan derfor ikke fastslå, om ungdomsårgang 1984 er blevet bedre eller dårligere til at læse fra grundskolen (PISA 2000) til cirka 12 år senere i 2011/12. I dette kapitel vil vi imidlertid forsøge at besvare dette spørgsmål ved at belyse sammenhængen mellem alder og læsefærdigheder i PIAAC-datamaterialet, der omfatter 7.328 personer i alderen fra 16 år til 65 år indsamlet i 2011/12.

LÆSEFÆRDIGHEDER OG ALDER

Ifølge PIAAC i Danmark (Rosdahl m.fl., 2013) forbedres læsefærdighederne med stigende alder fra 16-årsalderen op til cirka 30-årsalderen. Herefter er læsefærdighederne nogenlunde konstante frem til cirka 45-årsalderen, hvorefter læsefærdighederne er tydeligt faldende frem til 65-årsalderen. I en tværsnitsundersøgelse som PIAAC kan denne aldersammenhæng fortolkes som en alderseffekt og/eller en generationseffekt.

Alderseffekten indebærer, at de stigende læsefærdigheder i intervallet 16-27 år, som vi her interesserer os for, er noget, der sker i de enkelte personers tilværelse – i hvert fald ud fra en gennemsnitsbetragtning. Tankegangen er, at mange unge med stigende alder engagerer sig i

aktiviteter (navnlig fortsat uddannelse), hvor læsefærdigheder vedligeholdes og udvikles. Hvis fortolkningen er korrekt, betyder det, at de gennemsnitlige læsefærdigheder i en ungdomsårgang forbedres, som tiden går – i hvert fald de første cirka 15 år efter grundskolen.

En anden fortolkning er, at de aldersforskelle, vi ser på et givet tidspunkt, skyldes forskelle mellem ungdomsårgangene. Hvis fx de danske unge ved afslutningen af grundskolen var blevet konsekvent dårligere til at læse i perioden fra 2000 til 2011/12, så ville man på et givet tidspunkt i 2011/12 kunne iagttage, at jo højere alder (i intervallet fra 16 til 27), des bedre læsefærdigheder, selv om de enkelte personers læsefærdigheder slet ikke havde ændret sig fra slutningen af grundskolen og frem til det 27. år. Nu ved vi imidlertid, at læsefærdighederne i Danmark for unge i cirka 15-årsalderen var nogenlunde på samme niveau ifølge PISA-undersøgelserne i 2000, 2003, 2006, 2009 og 2012 (Egelund, 2013). Nævnte type generationseffekt kan derfor ikke være forklaringen på stigningen i læsefærdigheder fra 16-årsalderen til 27-årsalderen i PIAAC. En anden generationseffekt kunne opstå, hvis uddannelsesniveaet blandt ungdomsårgangene født i 1984-1995 var blevet ringere fra de ældste til de yngste årgange. En sådan udvikling synes imidlertid ikke at have fundet sted, i hvert fald ikke generelt. Det mest sandsynlige er derfor, at de stigende læsefærdigheder i aldersintervallet 16-27, som vi kan iagttage i PIAAC, primært skyldes en alderseffekt, der består i, at de unge, som tiden går, i stort antal påbegynder og gennemfører såvel ungdomsuddannelse som videregående uddannelse.

STATISTISK ANALYSE AF LÆSEFÆRDIGHEDER FOR 16-27-ÅRIGE I PIAAC

I tabel 4.1 præsenterer vi otte regressionsanalyser, som uddyber ovenstående. Rapportens bilag 1 forklarer begrebet regressionsanalyse. I alle analyser er ”alder” den forklarende variabel, mens læsefærdigheder i PIAAC er den variabel, som skal forklares. Alderen er målt i antal år, hvor 16 år er sat lig med 0 år, og 27 år er sat til 11 år. Det betyder, at konstanten i regressionsanalyserne kan fortolkes som et estimat af de gennemsnitlige læsefærdigheder (på PIAAC-skalaen fra 0 til 500) i 16-årsalderen.

TABEL 4.1

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i PIAAC. Aldersgruppen 16-27 år, særskilt for alle respondenter og visse undergrupper.

	Koef.	Ssh.	95 pct. konf. interval (+/-)
<i>1. Alle respondenter</i>			
Alder (16 år = 0)	1,1	0,003	0,7
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	271,3	0,000	3,9
R ²	0,01		
Antal respondenter	1335		
<i>2. Alle respondenter</i>			
Alder (16 år = 0)	-2,6	0,000	1,1
Antal uddannelsesår efter 9. klasse	8,4	0,000	1,7
Konstant (est. læsescore ved 16 år og afslut. af 9. kl.)	274,4	0,000	3,7
R ²	0,12		
Antal respondenter	1334		
<i>3. Mænd</i>			
Alder (16 år = 0)	1,6	0,016	1,3
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	266,8	0,000	7,0
R ²	0,01		
Antal respondenter	672		
<i>4. Kvinder</i>			
Alder (16 år = 0)	0,7	0,175	1,0
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	275,4	0,000	5,1
R ²	0,00		
Antal respondenter	663		
<i>5. Dansk oprindelse (ej indvandrere og efterkommere)</i>			
Alder (16 år = 0)	1,7	0,000	0,8
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	273,4	0,000	3,9
R ²	0,02		
Antal respondenter	1021		
<i>6. Forældre: højst grundskole</i>			
Alder (16 år = 0)	0,4	0,704	1,9
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	244,2	0,000	13,2
R ²	0,00		
Antal respondenter	166		
<i>7. Forældre: ungdomsuddannelse</i>			
Alder (16 år = 0)	1,3	0,026	1,1
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	262,9	0,000	6,0
R ²	0,01		
Antal respondenter	491		
<i>8. Forældre: videregående uddannelse</i>			
Alder (16 år = 0)	1,6	0,002	1,0
Konstant (estimeret læsescore ved 16 år)	282,6	0,000	5,3
R ²	0,02		
Antal respondenter	656		

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procents-niveau. Se bilag 1.

Koefficienten til alder kan fortolkes som stigningen i læsefærdigheder, når alderen øges med 1 år.

Regression nr. 1 i tabellen viser, at de gennemsnitlige læsefærdigheder ved 16-årsalderen estimeres til 271,3. Når alderen øges med 1 år, øges læsefærdighederne med 1,1 point på skalaen. Ifølge modellen estimeres læsefærdighederne i 27-årsalderen til 271,3 plus 1,1 gange 11, dvs. til 283,4. Det ses, at sammenhængen mellem alder og læsefærdigheder er stærkt signifikant. Modellens forklaringsgrad er dog meget lille, hvilket betyder, at mange andre forhold end alder hænger sammen med læsefærdighederne. Selv om analysen bygger på et tværsnit, peger den (jf. argumentationen i foregående afsnit) klart i retning af, at de gennemsnitlige læsefærdigheder for en ungdomsårgang stiger ganske kraftigt i de første cirka 11 år efter grundskolen. Ifølge analyse 1 i tabellen svarer stigningen til cirka 1,5 uddannelsesår, hvilket antagelig snarere er et minimumsskøn end et maksimumsskøn, idet uddannelsesniveaet blandt de unge snarere er steget end faldet i perioden fra 2000 til 2011/12.

Den formentlig væsentligste forklaring på stigningen i de gennemsnitlige læsefærdigheder efter grundskolen er, at de fleste unge går i gang med en ungdomsuddannelse og evt. senere en videregående uddannelse. I analyse nr. 2 i tabel 4.6 er som forklarende variabel også inddraget antal uddannelsesår efter 9. klasse – målt ved højeste fuldførte uddannelse. Det ses, at 1 ekstra uddannelsesår efter 9. klasse estimeres at øge læsefærdighederne med godt otte point på skalaen for læsefærdigheder, hvilket svarer til de estimater, man i almindelighed finder i PIAAC. Samtidig ses af analyse 2, at koefficienten til alder nu bliver *negativ*. Altså: Hvis vi ”holder uddannelse konstant”, har en øget alder en direkte negativ sammenhæng med læsefærdighederne. Fortolkningen må være, at hvis de unge ikke gik i gang med fortsat uddannelse efter grundskolen, så ville deres læsefærdigheder falde, efterhånden som de blev ældre. Dette er i overensstemmelse med ”use it – or lose it”-hypotesen. Færdigheder, der ikke bruges, mistes.

Analyse 3 og 4 i tabel 4.1 omfatter henholdsvis mænd og kvinder. Det ses, at der er en markant forskel mellem de to analyser. Mændenes læsefærdigheder stiger (ifølge modellen) med 1,6 point på skalaen 0-500, når alderen øges med 1 år, og denne sammenhæng er klart signifikant. Kvindernes læsefærdigheder stiger med 0,7 point (under halvdelen), men denne sammenhæng er ikke signifikant. Ved at betragte konstanten i de to analyser fremgår, at kvindernes læsefærdigheder ved 16-årsalderen (275,4) estimeres at være større end mændenes læsefærdigheder i samme

alder (266,8). Godt nok overlapper de to konfidensintervaller, så det er ikke givet, at forskellen kan påvises at være statistisk signifikant.

For de 16-årige peger resultatet i samme retning som PISA-undersøgelserne, der viser, at de kvindelige elever i gennemsnit har klart bedre læsefærdigheder end de mandlige (Andersen m.fl., 2001; Egelund, 2013). Men den ovennævnte analyse tyder på, at kønsforskellen er forsvundet ved 27-årsalderen. Ifølge modellerne i analyse 3 og 4 i tabel 4.1 estimeres læsefærdighederne i 27-årsalderen at være 284,4 for mænd og 283,1 for kvinder – altså næsten det samme⁸.

Gruppen af 16-27-årige i PIAAC er repræsentativ i forhold til samtlige unge i Danmark i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenterne, som vi omtalte ovenfor, er repræsentative for unge cirka 15-årige i foråret 2000, som på dette tidspunkt var indskrevet i en uddannelsesinstitution, og som i 2011/12 fortsat (eller igen) boede i Danmark. Afgrænsningen af grupperne betyder, at de 16-27-årige i PIAAC omfatter en betydelig større andel indvandrere end PISA-PIAAC-respondentgruppen. Det betyder, at de gennemsnitlige læsefærdigheder i 27-årsalderen er lavere i PIAAC-gruppen end i PISA-PIAAC-gruppen.

I tabel 4.1 har vi vist en analyse (analyse 5), der kun omfatter personer med dansk oprindelse. Det ses, at stigningen i læsefærdigheder med øget alder er meget kraftigere i denne gruppe end blandt samtlige respondenter (analyse 1), der både består af personer med dansk oprindelse, indvandrere og efterkommere. Da PIAAC-gruppen omfatter meget få efterkommere, afspejler denne forskel antagelig primært, at forskellen i læsefærdigheder mellem personer med dansk oprindelse og indvandrere næppe bliver indsnævret med stigende alder i intervallet fra 16 år til 27 år. Vi har ikke vist en analyse særskilt for indvandrere/efterkommere, dels fordi beregningsgrundlaget ville blive relativt beskedent, dels fordi man skal være ekstra varsom med at fortolke sammenhængen mellem alder og færdigheder, når det drejer sig om indvandrere, der kan være indvandret på forskellige tidspunkter og i forskellige aldre.

I analyse 6,7 og 8 i tabel 4.1 er respondenterne opdelt efter forældrenes højeste uddannelse. Det ses, at jo højere uddannelsesniveau hos forældrene, des klarere er den positive sammenhæng mellem alder og

8. En analyse, hvor man inddeler aldersgruppen 16-33 år i seks kategorier omfattende 3-årsintervaller, viser, at der blandt 16-18-årige er en næsten signifikant ($p = 0,052$) kønsforskel, hvor kvinderne scorer 8,8 point højere end mændene. I de øvrige 3-års-aldersgrupper er der ingen signifikant kønsforskel.

læsefærdigheder. Med det fortsatte forbehold, at PIAAC-data er et tværsnit, kan dette pege i retning af, at stigningen i de unges læsefærdigheder efter grundskolen øges med forældrenes uddannelsesniveau. I øvrigt fremgår det, at de estimerede læsefærdigheder i 16-årsalderen er klart stigende med forældrenes uddannelsesniveau.

SAMMENFATNING

Dette kapitel belyser sammenhængen mellem læsefærdigheder og alder i PIAAC for den gruppe, der var 16-27 år i 2011/12. Selv om analysen bygger på et tværsnit, argumenterer vi for en fortolkning, der består i, at de gennemsnitlige læsefærdigheder for en ungdomsårgang stiger ganske kraftigt i de første cirka 11 år efter grundskolen. Den formentlig væsentligste forklaring er, at de fleste unge går i gang med en ungdomsuddannelse og evt. senere en videregående uddannelse. Analysen tyder på, at hvis de unge ikke fortsatte i uddannelse, ville deres læsefærdigheder aftage. Dette er i overensstemmelse med "use it or lose it"-hypotesen: Færdigheder, der ikke bruges, mistes eller svækkes.

Vores fortolkning indebærer også, at det absolutte niveau for både mænds og kvinders læsefærdigheder øges efter grundskolen, men mest for mændene, således at der i 27-årsalderen ikke er klar forskel mellem kvinders og mænds læsefærdigheder. Vi vender i kapitel 6 tilbage med yderligere analyser af udviklingen i forholdet mellem forskellige grupper læsefærdigheder fra 2000 til 2011/12.

FRA GRUNDSKOLE TIL FORTSAT UDDANNELSE OG ARBEJDSMARKED

I dette kapitel beskriver vi PISA-PIAAC-respondenternes forløb efter år 2000, hvor de deltog i PISA, og frem til 2011/12, hvor de deltog i PIAAC, med hensyn til uddannelse, arbejdsmarked, overførselsindkomst, geografisk mobilitet og husstandssammensætning. Perioden, fra man er cirka 15 år til 27-årsalderen, er typisk et af de tidsrum, hvor der sker flest forandringer i et menneskes liv på de nævnte områder.

Gennem kapitlet opdeler vi de unge efter deres målte læsefærdigheder i år 2000. Vi får herved et indtryk af, i hvilket omfang unge med gode henholdsvis mindre gode læsefærdigheder adskiller sig fra hinanden med hensyn til deres forløb efter grundskolen. Fremstillingen sigter ikke mod at *forklare*, hvorfor nogle unge får et bedre/ringere forløb i en eller anden henseende end andre. Sigtet er udelukkende at *beskrive*. I kommentarerne til resultaterne vil vi dog indimellem drøfte, i hvilket omfang niveauet for læsefærdigheder kan tænkes at være en medvirkende forklaring på det, vi ser. Sidst i kapitlet refererer vi resultater fra enkelte statistiske analyser, der belyser, i hvilket omfang der er en selvstændig sammenhæng mellem de unges forløb frem til 2011/12 og deres læsefærdigheder i år 2000.

DE UNGES UDDANNELSE FREM TIL 2011/12

De unge forlader grundskolen og starter fx på en ungdomsuddannelse. En del fortsætter herefter med en videregående uddannelse, mens andre går direkte ud på arbejdsmarkedet, fx efter en erhvervsfaglig uddannelse. Nogle afbryder en uddannelse og starter evt. på en ny uddannelse. En mindre gruppe får stort set ikke nogen erhvervsrettet uddannelse ud over grundskolen.

TABEL 5.1

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter højeste fuldførte uddannelse 2011/12, særskilt for PISA-niveau for læsefærdigheder. Procent.

Højeste fuldførte uddannelse	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Grundskole mv.	38,7	27,2	15,1	8,2	5,9	2,2	12,7
Studentereksamen	7,3	8,5	12,8	15,8	17,6	15,2	14,1
Erhvervsuddannelse	44,4	47,1	42,0	23,5	11,9	4,4	27,7
KVU+MVU	8,2	16,4	25,8	43,0	44,4	45,7	34,4
LVU	1,3	0,8	4,3	9,5	20,2	32,6	11,1
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	70	185	376	566	488	195	1880
Est. population	2.402	5.870	10.858	13.572	10.234	3.904	46.841

Anm.: Kategorien "Grundskole mv." omfatter 1.-6. klasse, 7.-10. klasse og en erhvervsfaglig uddannelse under 2 år, herunder fx AMU-kurser. FVU og AVU indgår også i denne kategori. Kategorien "Studentereksamen" omfatter også HF, HHX og HTX samt et mindre antal personer med en kort videregående studierettent uddannelse under 2 år. Kategorien "Erhvervsuddannelse" omfatter en erhvervsfaglig uddannelse på 2 år og derover samt personer med en kort videregående erhvervsrettent uddannelse under 2 år. "KVU+MVU" omfatter personer med en kort videregående uddannelse på 2 år og derover, personer med en mellemlang videregående uddannelse samt personer med en bachelorgrad. "LVU" omfatter personer med en lang videregående uddannelse samt personer med ph.d. eller anden forskeruddannelse. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

Tabel 5.1, 5.2 og 5.3 giver en oversigt over PISA-PIAAC-respondenternes højeste fuldførte og igangværende uddannelse ved PIAAC-dataindsamlingen i 2011/12. Grupperingen efter uddannelse er baseret på respondenternes svar og er dermed behæftet med en vis usikkerhed. Erfaringsmæssigt er der en tendens til, at respondenter i nogen grad overvurderer deres eget uddannelsesniveau set i forhold til det niveau, der fremgår af registeroplysninger. De hovedtendenser, der præsenteres i det følgende, påvirkes dog næppe væsentligt heraf.

TABEL 5.2

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter igangværende uddannelse 2011/12, særskilt for PISA-niveau for læsefærdigheder. Procent.

Igangværende uddannelse	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Grundskole mv.	1,1	2,1	1,8	1,4	0,5	0,0	1,2
Studentereksamen	0,0	2,7	2,1	1,3	1,7	1,4	1,7
Erhvervsuddannelse	3,9	6,1	5,8	3,8	2,9	0,7	4,1
KVU+MVU	9,9	10,0	10,4	12,9	15,1	16,2	12,5
LVU	1,1	2,0	7,3	13,8	20,1	30,5	12,9
Ej i gang m. udd.	84,0	77,1	72,7	66,9	59,7	51,1	67,5
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Antal respondenter	70	185	377	566	488	195	1.881
Est. population	2.402	5.878	10.890	13.572	10.234	3.904	46.881

Anm.: Se anmærkning til tabel 5.1.

Af tabel 5.1 fremgår, at lidt over en fjerdedel af respondenterne alene har grundskole mv. eller en studentereksamen som deres højeste fuldførte uddannelse. I kategorien ”Grundskole mv.” i tabellen indgår dog også personer, der har en ”erhvervsfaglig uddannelse på under 2 år”. AMU-kurser hører fx til i denne kategori, der udgør 3,9 pct., dvs. en tredjedel af de 12,7 pct. Afhængigt af den præcise definition fremgår det således, at mellem 8,8 pct. og 12,7 pct. alene har ”grundskole” som højeste fuldførte uddannelse. I runde tal svarer det til cirka en tiendedel. Det ses, at denne ”restgruppes” andel er kraftigt stigende med faldende niveau for læsefærdigheder.

14,1 pct. af respondenterne havde i 2011/12 ”studentereksamen” (inkl. HF, HHX, HTX) som deres højeste fuldførte uddannelse. I gennemsnit var disse personer knap 21 år, da de tog deres studentereksamen, hvilket skal ses på baggrund af deres alder på interviewtidspunktet, som typisk var 27 år.

Af samtlige PISA-PIAAC-respondenter havde 27,7 pct. en erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse, og 45,5 pct. havde fuldført en videregående uddannelse (KVU, MVU eller LVU).

TABEL 5.3

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter højeste fuldførte eller igangværende uddannelse 2011/12, særskilt for PISA-niveau for læsefærdigheder. Procent.

Højeste fuldførte eller igangværende uddannelse	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Grundskole mv.	31,9	20,3	10,6	6,5	3,9	1,2	9,5
Studentereksamen	3,8	4,7	7,9	8,4	7,0	4,3	6,9
Erhvervsuddannelse	45,1	48,3	41,8	23,0	12,9	4,0	27,9
KVU+MVU	16,9	23,9	28,9	39,8	38,3	34,8	33,3
LVU	2,4	2,8	10,7	22,4	38,0	55,7	22,4
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Antal respondenter	70	185	376	566	488	195	1.880
Est. population	2.402	5.870	10.858	13.572	10.234	3.904	46.841

Anm.: Hvis en uddannelse, som respondenter evt. er i gang med på interviewtidspunktet i 2011/12, er på et højere niveau (defineret som i tabellens forspalte), er det den igangværende uddannelse, der optræder i tabellen. Se anmærkning til tabel 5.1.

Tabel 5.1 giver ikke et fuldstændigt billede af, hvilket uddannelsesniveau de unge PISA-PIAAC-respondenter vil have i slutningen af 20'erne eller i begyndelsen af 30'erne, idet cirka en tredjedel af hele respondentgruppen var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet i 2011/12, jf. tabel 5.2, der også giver et indtryk af, hvilke uddannelser de unge var i gang med.

Hovedparten af dem, der var i gang, var studerende ved en videregående uddannelse – cirka en fjerdedel af samtlige respondenter. Mange unge afslutter således deres endelige grunduddannelse i 2. halvdel af 20'erne eller måske i begyndelsen af 30'erne. Det hænger sammen med, at en del unge ikke starter på en videregående uddannelse lige efter afslutningen af en ungdomsuddannelse, og med, at en del fortryder deres uddannelsesvalg og påbegynder en ny uddannelse, jf. næste afsnit. Af tabel 5.2 ses klart, at jo højere niveau for PISA 2000-læsefærdigheder, des større andel er i gang med en videregående uddannelse, især en lang videregående uddannelse.

I tabel 5.3 har vi samlet oplysningerne om højeste fuldførte uddannelse og igangværende uddannelse. Hvis en evt. igangværende uddannelse er på et højere niveau (defineret som i tabellens forspalte) end den højeste fuldførte uddannelse, er det den igangværende uddannelse, der figurerer i tabellen, der således giver et mere retvisende indtryk end

tabel 5.1 af, hvilket uddannelsesniveau de unge PISA-PIAAC-respondenter vil ende med at have.

Af tabel 5.3 ses, at 22,4 pct. kan formodes at have en lang videregående uddannelse som deres højeste fuldførte uddannelse inden for en vis tid på vel højest cirka 5 år. 33,3 pct. kan forventes at have en kort eller mellemlang videregående uddannelse inden for højest cirka 3 år. 27,9 pct. kan forventes at have en erhvervsuddannelse. Denne andel er næsten den samme som i tabel 5.1. 6,9 pct. af respondenterne må i slutningen af 20'erne forventes at have en studentereksamen som deres højeste fuldførte uddannelse, mens 9,5 pct. må antages at have en uddannelse i kategorien ”Grundskole mv.” som højeste fuldførte uddannelse. Fraregnes dem med en erhvervsuddannelse under 2 år (fx AMU-kursus) i denne kategori, bliver andelen 5,7 pct. Samlet er det altså kun 5,7 pct., der overhovedet ikke har eller inden for den nærmeste tid forventer at have nogen uddannelse ud over folkeskolen i 27-årsalderen. Lægges her til de personer, hvis højeste fuldførte eller igangværende uddannelse er studentereksamen (6,9 pct.), fås 11,7 pct. Samlet er det således lidt over 10 pct., der i 27-årsalderen ikke ser ud til at have nogen form for erhvervsrettet uddannelse overhovedet.

Tabel 5.3 viser en meget klar sammenhæng mellem læsefærdigheder og niveau for højeste fuldførte eller igangværende uddannelse. Jo bedre læsefærdigheder, des mindre andel har eller forventes alene at have grundskole eller en erhvervsuddannelse, og jo større andel har/forventes at have en videregående uddannelse, især en lang videregående uddannelse.

Af dem med læsefærdigheder på niveau 0 er det næsten en tredjedel, som i 27-årsalderen kun har grundskole mv. som højeste fuldførte uddannelse. Denne andel falder med stigende niveau for læsefærdigheder til 1,2 pct. blandt dem med læsefærdigheder på det højeste niveau. Selv om forholdsvis store andele af dem på de laveste niveauer for læsefærdigheder kun har grundskole som højeste fuldførte uddannelser, er der dog også en betydelig del af dem med læsefærdigheder på niveau 0-2, som har fuldført (jf. tabel 5.1), eller som forventes at fuldføre (jf. tabel 5.3), en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse. Over 40 pct. af de unge med læsefærdigheder på niveau 0-2 har fuldført en erhvervsuddannelse, og relativt mange har også fuldført en videregående uddannelse (tabel 5.1), henholdsvis 9,5 pct., 17,2 pct. og 30,1 pct. af dem med læsefærdigheder på niveau 0, 1 og 2. Mange med mindre gode læse-

færdigheder i PISA gennemfører således uddannelser på et relativt højt niveau. Denne konklusion underbygges yderligere, hvis man betragter tabel 5.3.

Andelen med studentereksamen som højeste fuldførte uddannelse på interviewtidspunktet er stigende med stigende niveau for læsefærdigheder (tabel 5.1). En del af dem med studentereksamen som højeste fuldførte uddannelse på interviewtidspunktet må imidlertid formodes at være i gang med en uddannelse på dette tidspunkt. Tabel 5.3 viser, at andelen med studentereksamen som højeste fuldførte *eller* igangværende uddannelse på interviewtidspunktet ikke varierer synderligt med niveauet for målte læsefærdigheder i PISA.

Andelen med en erhvervsuddannelse er faldende med stigende niveau for læsefærdigheder fra cirka 45 pct. af dem med læsefærdigheder på niveau 0 til cirka 4 pct. af dem med læsefærdigheder på niveau 5 (jf. tabel 5.1 og 5.3).

Andelen med en videregående uddannelse varierer også meget kraftigt og systematisk med niveauet for læsefærdigheder: På niveau 0 forventes 19,3 pct. at gennemføre en videregående uddannelse, mens andelen på niveau 5 er 90,5 pct.

Forklaringen på den stærke sammenhæng mellem læsefærdigheder og uddannelsesvalg kan for det første være, at bedre læsefærdigheder øger incitamentet til og mulighederne for at starte navnlig på boglige uddannelser. Jo bedre læsefærdigheder, des lettere vil man i gennemsnit have ved at gennemføre uddannelsen. Derfor er det nærliggende at forestille sig, at udbyttet ved navnlig boglig uddannelse sammenlignet med omkostningerne (besvær og tidsforbrug) er større, des bedre læsefærdigheder den unge har. Bedre læsefærdigheder kan endvidere betyde, at man har bedre karakterer i skole og ungdomsuddannelse (gymnasium), hvilket øger chancen for at komme ind på mange navnlig videregående uddannelser.

Læsefærdigheder og uddannelsesvalg kan imidlertid også tænkes at blive påvirket af fælles bagvedliggende faktorer såsom social oprindelse og kultur, således at det er de bagvedliggende faktorer, der har betydning for uddannelsesvalg, snarere end læsefærdighederne i sig selv. I dette tilfælde ville man sige, at sammenhængen mellem læsefærdigheder og uddannelsesvalg i et eller andet omfang er ”falsk”. Analyser viser imidlertid, at sammenhængen mellem læsefærdigheder og uddannelse cirka 12 år senere er klar, selv om man også tager højde for social oprindelse.

Medvirkende til de unges uddannelsesvalg er dog også en række andre forhold. Forventninger til fremtidig indkomst og forskellige uddannelsers og professioners anseelse må fx også antages at spille en væsentlig rolle. I disse henseender kan gymnasial uddannelse og bogligt orienterede videregående uddannelser formentlig ofte fremtræde som mere attraktive end erhvervsuddannelser.

Man må formode, at det som hovedregel vil gælde, at jo bedre læsefærdigheder en person har, des lettere vil den pågældende have ved at gennemføre en erhvervsuddannelse, og des større vil incitamentet til at starte på en sådan uddannelse derfor være – forudsat at alt andet er lige. For mange med gode læsefærdigheder kan erhvervsuddannelse dog formentlig fremtræde som mindre attraktiv end gymnasial og videregående uddannelse.

AFBRUDT UDDANNELSE

Oplysningerne ovenfor giver kun et delvist indtryk af uddannelsesaktiviteten blandt 1984-årgangen af unge, idet et stort antal starter på en uddannelse uden at fuldføre den. I PIAAC-spørgeskemaet blev respondenterne spurgt, om de nogensinde var startet på en uddannelse uden at fuldføre den. Kun personer, der på interviewtidspunktet ikke var i gang med en uddannelse (dvs. cirka to tredjedele), fik stillet dette spørgsmål. Desuden kunne man kun give oplysning om én afbrudt uddannelse, ikke flere. Af disse grunde undervurderer oplysningerne fra PIAAC hyppigheden af afbrudt uddannelse.

Af tabel 5.4 ses, at mere end en tredjedel (37,9 pct.) af dem, som ikke var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet, havde afbrudt en uddannelse på et eller andet tidspunkt (jf. øverste del af tabellen). Det svarer til godt en fjerdedel af alle respondenter (jf. nederste del af tabellen). Uanset om man kigger på øverste eller nederste del af tabellen, fremgår det, at jo bedre læsefærdigheder, des mindre andel har afbrudt en uddannelse. Sammenhængen er meget tydelig: Mere end en tredjedel af respondenterne på læseniveau 0-1 har afbrudt en uddannelse, mod 13,4 pct. af dem på læseniveau 5.

TABEL 5.4

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter, om de nogensinde er startet på en uddannelse, som ikke blev fuldført. Procent.

To procentberegninger:

Øverste del af tabellen: Procentgrundlaget omfatter kun de personer, der fik stillet spørgsmålet, dvs. alle, der ikke var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet.

Nederste del af tabellen: Procentgrundlaget omfatter alle respondenter.

	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
<i>Er du nogensinde startet på en uddannelse, som du afbrød uden at fuldføre den?</i>							
Ja	47,8	44,5	38,8	36,5	34,2	26,3	37,9
Nej	52,2	55,5	61,2	63,5	65,8	73,7	62,1
I gang nu	-	-	-	-	-	-	-
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	59	144	277	387	298	99	1.263
Populationsest.	2.017	4.525	7.879	9.078	6.115	1.996	31.611
<i>Er du nogensinde startet på en uddannelse, som du afbrød uden at fuldføre den?</i>							
Ja	40,1	34,3	28,1	24,4	20,4	13,4	25,5
Nej	43,9	42,8	44,3	42,5	39,3	37,7	41,9
I gang nu	16,0	23,0	27,6	33,1	40,3	48,9	32,6
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	70	185	377	566	488	195	1.881
Populationsest.	2.402	5.878	10.890	13.572	10.234	3.904	46.881

Anm.: På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

Denne sammenhæng kan fortolkes på flere måder. For det første kan det tænkes, at jo ringere læsefærdigheder, des sværere har man ved at gennemføre en uddannelse med bogligt indhold. Denne fortolkning indebærer, at afbrydelsen kan fortolkes som en nødvendighed (fx manglende evne til at bestå eksamen) eller som et valg, hvor besværet/ulysten ved uddannelsen bliver for stor i forhold til udbyttet. En anden fortolkning, der ikke strider mod den første, er, at afbrydelsen skyldes ”manglende information” om den uddannelse, som man er startet på. Man er så at sige startet på en uddannelse, som ved nærmere eftersyn ikke viste sig at svare til den unges forventninger eller ønsker, som evt. også kan have

ændret sig. Denne fortolkning indebærer en antagelse om, at evnen til at foretage fornuftige og oplyste valg øges med stigende læsefærdigheder.

Det bør dog understreges, at vi ikke kan vide, om der er en årsagssammenhæng mellem ”at afbryde” en uddannelse og læsefærdighederne. For at belyse dette, måtte man tage udgangspunkt i en population af elever, der var startet på en given uddannelse. Herefter måtte man følge eleverne over tid for at undersøge, om sandsynligheden for at afbryde en uddannelse hænger sammen med læsefærdighederne, givet at vi samtidig tager hensyn til en række andre forhold, herunder bl.a. elevernes baggrund, holdninger, og hvor længe man har været i gang med uddannelsen. Vores data giver ikke mulighed for at foretage en sådan analyse.

De personer, der havde afbrudt en uddannelse, blev spurgt om, hvilken uddannelse der var tale om. 5,9 pct. havde afbrudt en lang videregående uddannelse; 28,6 pct. en kort eller mellemlang videregående uddannelse; 41,5 pct. havde afbrudt en erhvervsuddannelse; 18,8 pct. en gymnasial uddannelse og 5,1 pct. en uddannelse i kategorien grundskole mv. Set i forhold til PISA-PIAAC-respondenternes fordeling både efter højeste fuldførte og igangværende uddannelse er der blandt personer, der har afbrudt en uddannelse, en overvægt især af personer med en afbrudt erhvervsuddannelse. Det kan således være svært at vide, om sammenhængen mellem læsefærdigheder og ”afbrudt uddannelse” i et eller andet omfang skyldes, at personer med ringe læsefærdigheder især starter på uddannelser, hvor mange afbryder. De anførte oplysninger om typen af afbrudte uddannelser kunne tyde på, at der er en tendens i denne retning.

Krassel (2014) har gennemført en særdeles indgående analyse af de forhold, der har betydning for gennemførelse/frafald fra gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelse. Analysen bygger på en kombination af PISA 2000-data og registerdata. Han påviser bl.a., at elevernes selvrapporterede fravær fra skole i år 2000 hænger klart sammen med, om en gymnasial henholdsvis en erhvervsuddannelse afbrydes eller fuldføres.

I tabel 5.5. har vi vist en tilsvarende sammenhæng på grundlag af vore data. Det ses, at 27,2 pct. af de elever, der svarede ”nej” til spørgsmålet om afbrudt uddannelse, havde et højt fravær mod hele 40,9 pct. af de respondenter, der svarede, at de på et eller andet tidspunkt var startet på en uddannelse, som de afbrød uden at fuldføre den. Det ser ud til, at fraværet fra skolen var relativt højt i år 2000, uanset hvilken type uddannelse man havde afbrudt. Procentgrundlaget for nogle af uddannelsestyperne er dog meget beskedent.

TABEL 5.5

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter selvrapporteret fravær fra skole de sidste 4 uger før PISA-testen i år 2000, særskilt for, om man har afbrudt en uddannelse i perioden 2000-2012. Procent.

	Fravær fra skole de sidste 4 uger før PISA-test i år 2000				Antal personer
	Intet	Moderat	Højt	I alt	
I gang med en uddannelse 2011/12	25,2	38,9	35,9	100,0	610
Er du nogensinde startet på en uddannelse, som du afbrød uden at fuldføre den?					
Nej	33,9	38,8	27,2	100,0	833
Ja	19,4	39,7	40,9	100,0	419
Hvis ja: Hvilken uddannelse?					
Grundskole mv.	27,2	35,5	37,2	100,0	16
Studentereksamen	10,9	43,2	45,9	100,0	75
Erhvervsuddannelse	17,1	40,0	42,9	100,0	160
KVU+MVU	26,8	39,0	34,2	100,0	138
LVU	20,1	33,2	46,7	100,0	30

Anm.: PISA-eleverne i år 2000 skulle besvare følgende spørgsmål: "I de foregående fire skoleuger, hvor mange gange har du a) været fraværende, b) pjækket, c) mødt for sent i skole". Ved hvert spørgsmål a, b og c kunne svares: A. Ingen; B. 1 eller 2; C. 3 eller 4; D. 5 eller mere. -Hvis eleven har svaret i kategori A på alle tre spørgsmål, har eleven "Intet" fravær haft. "Højt" fravær betyder, at eleven har givet svaret C eller D på mindst ét af de tre spørgsmål. "Moderat" fravær omfatter den resterende del af eleverne. Personer, der var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet i 2011/12 (jf. tabellens første linje), blev ikke spurgt, om de nogensinde var startet på en uddannelse, som de havde afbrudt uden at fuldføre den. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

I tabel 5.6 har vi vist andelen, der har afbrudt en uddannelse betinget både af læsefærdigheder og selvrapporteret fravær i år 2000. Det ses, at andelen, der har afbrudt en uddannelse, varierer kraftigt med fravær inden for alle tre grupper opdelt efter læsefærdigheder. Inden for to af de tre grupper opdelt efter fravær er der også en tendens til, at sandsynligheden for at afbryde er større, des ringere læsefærdigheder. I den midterste fraværskategori er der ikke nogen klar tendens til, at bedre læsefærdigheder betyder mindre risiko for at afbryde en uddannelse. På grund af de foreliggende datas karakter har vi ikke mulighed for at tage højde for, at forskellige uddannelser søges af personer, der også adskiller sig fra hinanden med hensyn til læsefærdigheder.

Konklusionen er, at man skal være varsom med at fortolke den ovenfor præsenterede tovejs-sammenhæng mellem læsefærdigheder og "afbrudt uddannelse" som udtryk for, at det er manglende læsefærdigheder, der i sig selv eller alene forårsager afbrudt uddannelse. Det fremgår også af, at 56 pct. af de PISA-PIAAC-respondenter, der havde afbrudt en uddannelse, havde fuldført en uddannelse på mindst samme

niveau som den, der blev afbrudt. Det peger i retning af, at manglende færdigheder, fx ringe læsefærdigheder i grundskolen, i mange tilfælde næppe kan være hovedforklaringen på, at en uddannelse afbrydes.

Alligevel er det interessant at konstatere, at der er en tendens til, at ringe læsefærdigheder og afbrudt uddannelse, der kan opfattes som mindre ønskværdige karakteristika, forekommer hos de samme personer.

TABEL 5.6

Andel, der har afbrudt en uddannelse, særskilt for selvrapporteret fravær de sidste 4 uger før PISA 2000-test og PISA 2000-niveau for læsefærdigheder. Procent og beregningsgrundlag (antal personer).

Tabellen omfatter respondenter, der ikke var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet i PIAAC i 2011/12.

	PISA -niveau for læsefærdigheder			
	0 og 1	2 og 3	4 og 5	I alt
Fravær sidste 4 uger før PISA 2000-test				
Intet	30,7	25,9	23,0	25,7
Moderat	34,4	41,5	33,6	38,2
Højt	60,6	43,1	40,6	47,6
I alt	45,5	37,6	32,2	37,9
Beregningsgrundlag (antal personer)				
Fravær sidste 4 uger før PISA 2000-test				
Intet	45	189	150	384
Moderat	72	277	148	497
Højt	80	189	94	363
I alt	202	664	397	1263

Anm.: PISA-eleverne i år 2000 skulle besvare følgende spørgsmål: "I de foregående fire skoleuger, hvor mange gange har du a) været fraværende, b) pjækket, c) mødt for sent i skole". Ved hvert spørgsmål a, b og c kunne svares: A. Ingen; B. 1 eller 2; C. 3 eller 4; D. 5 eller mere. Hvis eleven har svaret i kategori A på alle tre spørgsmål, har eleven "Intet" fravær haft. "Højt" fravær betyder, at eleven har givet svaret C eller D på mindst ét af de tre spørgsmål. "Moderat" fravær omfatter den resterende del af eleverne. På grund af uoplyst fravær i nogle tilfælde er tallene i "I alt"-rækken i tabellens sidste linje større end summen af tallene i de respektive kolonner.

BESKÆFTIGELSE OG OVERFØRSELSINDKOMST

Som nævnt ovenfor var cirka en tredjedel af respondenterne i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet i 2011/12, jf. også tabel 5.7, hvor det fremgår, at 57,4 pct. havde arbejde på interviewtidspunktet – uden at være i gang med en uddannelse. 4,4 pct. var ledige på interviewtidspunktet – også uden at være i gang med en uddannelse. 5,1 pct. var hverken ledige, under uddannelse eller i beskæftigelse. Det kan bl.a. dreje sig om ikke-arbejdssøgende kontanthjælpsmodtagere.

TABEL 5.7

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter aktivitet på interviewtidspunktet i 2011/12, særskilt for niveau for læsefærdigheder i PISA 2000. Procent.

Aktivitet:	PISA 2000-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Beskæftiget (ej under uddannelse)	68,6	66,3	61,2	57,1	50,3	46,5	57,4
Ledig (ej under uddannelse)	8,7	5,4	4,6	4,0	3,9	2,7	4,4
Under uddannelse	16,0	23,2	27,6	34,1	41,1	49,3	33,1
Øvrige	6,7	5,1	6,6	4,8	4,7	1,5	5,1
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Pct., hverken beskæftiget eller u. uddannelse	15,4	10,5	11,2	8,8	8,6	4,2	9,5
Pct. beskæftiget og under uddannelse	6,5	11,5	17,7	24,0	28,4	35,5	22,0
Antal personer	70	185	377	566	488	195	1.881
Populationsest.	2.402	5.878	10.890	13.572	10.234	3.904	46.881

Anm.: Ifølge tabel 5.2 var 32,3 pct. i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet, men andelen i denne tabel er 33,1 pct. Forskellen skyldes, at nogle få personer på et spørgsmål om "igangværende uddannelse" svarede nej, samtidig med at de på et spørgsmål om hovedaktivitet på interviewtidspunktet svarede, at de var under uddannelse. I denne tabel er sidstnævnte oplysning lagt til grund.

Samlet var 9,5 pct. af PISA-PIAAC-respondenterne hverken i arbejde eller i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet. Denne andel er stigende fra 4,2 pct. på læseniveau 5 til 15,4 pct. på læseniveau 0. Langt hovedparten (cirka 90 pct.) på læseniveauerne 0-2 var dog enten i arbejde eller under uddannelse, da de blev interviewet i 2011/12.

Andelen, der var under uddannelse på interviewtidspunktet, er stigende med stigende niveau for læsefærdigheder – fra 16,0 pct. på niveau 0 til 49,3 pct. på niveau 5, mens andelen, der har arbejde (uden at være i gang med en uddannelse), er faldende med stigende færdighedsniveau – fra 68,6 pct. på niveau 0 til 46,5 pct. på niveau 5. Sidstnævnte andel kan antages at omfatte personer, der efter skolen, en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse i et eller andet omfang har etableret sig på arbejdsmarkedet. Opfattet på denne måde er andelen, der har etableret sig på arbejdsmarkedet i 27-årsalderen, således størst blandt dem med de ringeste læsefærdigheder i PISA.

Mange af de unge, der var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet i 2011/12, havde imidlertid arbejde samtidigt. Det gæl-

der elever i praktik og studerende med (bi)job ved siden af uddannelsen. Af sidste linje med procenttal i tabel 5.7 ses, at 22,0 pct. af samtlige PISA-PIAAC-respondenter havde beskæftigelse og var under uddannelse samtidigt. Andelen, der kombinerer uddannelse og arbejde, er stigende med stigende niveau for læsefærdigheder – fra 6,5 pct. af dem på læseniveau 0 til 35,5 pct. af dem på læseniveau 5.

Af tabel 5.8 (tredje linje) ses, at i alt 79,4 pct. af PISA-PIAAC-respondenterne havde beskæftigelse, inkl. som elev, på interviewtidspunktet. Denne andel varierer ikke meget og ikke systematisk med niveauet for læsefærdigheder. 75-80 pct. af de unge havde en eller anden form for beskæftigelse på interviewtidspunktet i PIAAC – uanset læsefærdigheder i PISA.

For mange unge er der åbenbart ikke nogen modsætning mellem ”arbejde” og ”uddannelse”. Omkring to tredjedele af de unge, der var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet i PIAAC, havde arbejde samtidigt.

Kombinationen af uddannelse og arbejde underbygges yderligere af første linje (antal år med arbejde) i tabel 5.8, der viser, at PISA-PIAAC-respondenterne sammenlagt havde knap 9 års erhvervs erfaring i gennemsnit. Det gennemsnitlige ”antal år med arbejde” varierer næsten ikke mellem de seks grupper opdelt efter læseniveau. Ved ”antal år med arbejde” forstås det omtrentlige antal kalenderår, hvor respondenterne har haft betalt arbejde enten på fuldtid eller deltid i mindst 6 måneder. Når mange tager en gymnasial eller en videregående uddannelse, er det således ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de i uddannelsestiden fravælger arbejdsmarkedet. Den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid for uddannelsessøgende, der er i arbejde, er dog klart mindre (25 timer) end for beskæftigede, der ikke er under uddannelse (38 timer).

Tabel 5.8 giver nogle yderligere oplysninger om de PISA-PIAAC-respondenter, der havde beskæftigelse på interviewtidspunktet. Omkring to tredjedele var beskæftiget i den private sektor, cirka en tredjedel inden for det offentlige. Disse andele svarer nogenlunde til arbejdsmarkedet som helhed. Andelen med beskæftigelse inden for det offentlige er stigende med stigende niveau for læsefærdigheder – fra 20,7 pct. af dem på niveau 0 til 40,5 pct. blandt dem på niveau 5. De bedste PISA-læsere arbejder således især inden for det offentlige.

TABEL 5.8

PISA-PIAAC-respondenternes arbejdserfaring og træk ved deres nuværende arbejde, særskilt for PISA 2000-niveau for læsefærdigheder. Procent.

	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Antal år med arbejde							
Gennemsnit	9,0	8,8	8,8	8,7	8,5	8,7	8,7
Antal personer	68	184	375	565	487	195	1.876
Pct. m. arbejde nu	75,1	77,8	78,9	81,1	78,7	81,9	79,4
Antal personer	70	185	377	566	488	195	1.881
<i>Af dem med arbejde nu:</i>							
Privat sektor	79,3	77,8	71,1	63,9	61,2	59,5	67,0
Offentlig sektor	20,7	22,2	28,9	36,1	38,8	40,5	33,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	54	147	303	465	383	155	1.509
Selvstændig	7,0	3,7	4,3	4,1	4,3	3,5	4,2
Lønmodtager	93,0	96,3	95,7	95,9	95,7	96,5	95,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	54	146	299	460	378	152	1.489
<i>Af lønmodtagere:</i>							
Ugentlig arbejdstid, timer							
Gennemsnit	37	36	35	34	33	32	34
Antal personer	50	140	285	443	365	147	1.429
<i>Arbejdspladsens størrelse: Antal ansatte</i>							
Under 10	33,7	31,1	22,9	17,9	16,3	15,4	20,9
11-50	36,2	34,6	40,6	39,0	36,5	30,5	37,4
51-250	19,6	22,2	21,5	23,5	25,3	27,1	23,4
251-1.000	5,0	8,6	9,5	13,2	13,0	13,7	11,4
Over 1.000	5,5	3,6	5,5	6,4	8,9	13,3	7,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	50	141	290	448	370	149	1.448

Anm.: Ved "Antal år med arbejde" forstås antal kalenderår, hvor respondenterne har haft betalt arbejde enten på fuldtid eller deltid i mindst 6 måneder i alt inden for året. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

Kun få af de beskæftigede (4,2 pct.) er selvstændige erhvervsdrivende. Denne andel varierer ikke tydeligt mellem de forskellige niveauer for læsefærdigheder.

For lønmodtagerne er i tabel 5.8 anført deres gennemsnitlige ugentlige arbejdstid. Den er 34 timer og faldende fra 37 timer på læseniveau 0 til 32 timer på læseniveau 5. Ved vurderingen af disse tal bør erindres, at en betydelig andel, navnlig på de øverste læseniveauer, er i gang med en uddannelse samtidig med arbejdet, jf. ovenfor.

Sidste del af tabel 5.8 viser, at der er forskel mellem personer på forskellige niveauer for læsefærdigheder med hensyn til størrelsen af den arbejdsplads, hvor de arbejder. Der er en vis tendens til, at dem med de bedste læsefærdigheder navnlig beskæftiges på de største arbejdspladser.

OVERFØRSELSINDKOMST

For at få en samlet indikator for de unges sociale situation i hele perioden fra år 2000 (uge 16) til 2012 (uge 16) har vi på basis af Beskæftigelsesministeriets DREAM-database opgjort det antal uger, i hvilket den enkelte person har modtaget én af følgende overførselsindkomster mv.: arbejdsløshedsdagpenge (inkl. aktivering), kontanthjælp (inkl. aktivering), sygedagpenge, (for)revalidering, førtidspension (inkl. skånejob) og fleksjob (inkl. ledighedsydelse).

Disse overførselsindkomster mv. kan modtages, når man ikke umiddelbart kan få eller udføre et almindeligt arbejde. Andre overførselsindkomster, som man fx modtager under uddannelse (fx SU), er ikke med i opgørelsen. I det følgende bruger vi her blot for nemheds skyld udtrykket overførselsindkomst mv. om de anførte kategorier arbejdsløshedsdagpenge osv.

I tabel 5.9 ses en opgørelse af modtagelse af overførselsindkomst mv., særskilt for niveau for læsefærdigheder i PISA 2000. I gennemsnit havde de unge modtaget overførselsindkomst mv. i 41 uger i løbet af en periode på 12 år. Tallet er kraftigt stigende med faldende niveau for læsefærdigheder – fra 14 uger blandt dem med de bedste læsefærdigheder (niveau 5) til 88 uger blandt dem med de ringeste læsefærdigheder (niveau 0). Sammenhængen er meget systematisk og klar.

Det gennemsnitlige antal uger er i tabellen opdelt på typen af overførselsindkomst. Det ses, at de tre vigtigste former for overførselsindkomster målt på volumen (gennemsnitligt antal uger) er kontanthjælp (inkl. aktivering), arbejdsløshedsdagpenge (inkl. aktivering) og sygedagpenge. Hovedtendensen er, at jo bedre læsefærdigheder, des mindre modtages disse former for overførselsindkomst. Tendensen ses også, men knap så klart for så vidt angår revalidering (inkl. forrevalidering), førtidspension (inkl. skånejob) og fleksjob (inkl. ledighedsydelse).

TABEL 5.9

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter modtagelse af visse overførselsindkomster mv. 2000-2012, særskilt for PISA 2000-niveau for læsefærdigheder.

Følgende overførselsindkomster mv. indgår:

Arbejdsledighedsdagpenge, kontanthjælp, aktivering, sygedagpenge,

(for)revalidering, førtidspension (inkl. skånejob) og fleksjob (inkl. ledighedsydelse).

Overførselsindkomst: Antal uger 2000-2012	PISA-niveau for læsefærdigheder						
	0	1	2	3	4	5	I alt
0 uger	6,2	19,6	20,8	30,7	39,5	47,8	29,1
1-13 uger	18,0	20,7	27,3	26,0	27,8	29,1	25,9
14-52 uger	34,0	23,2	23,4	24,7	20,0	16,4	23,0
Over 52 uger	41,7	36,5	28,6	18,6	12,7	6,8	22,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	70	185	377	566	488	195	1.881
Populationsestimat	2.402	5.878	10.890	13.572	10.234	3.904	46.881
Gennemsnit, antal uger	87,6	64,2	53,7	32,0	25,4	14,3	41,0
Heraf (uger):							
Dagpenge	26,7	20,2	14,4	11,4	7,6	7,5	12,8
Kontanthjælp	33,7	28,0	24,7	11,0	10,0	3,4	16,6
Sygedagpenge	14,6	11,6	10,7	6,7	3,5	1,9	7,6
Revalidering	8,4	1,6	1,6	1,5	3,0	0,8	2,2
Førtidspension	2,8	1,4	1,4	1,4	1,1	0,7	1,3
Fleksjob	1,4	1,5	0,8	0,0	0,2	0,0	0,5

Anm.: Perioden er uge 16, 2000-uge 16, 2012. Langt hovedparten af modtagelsen af overførselsindkomst må formodes at have fundet sted efter, at de adspurgte er fyldt 18 år, dvs. fra 2003. Opgørelsen bygger på Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM. Kategorien dagpenge omfatter arbejdsledighedsdagpenge. I kategorierne dagpenge/kontanthjælp indgår også "aktivering" med eller fra disse ydelser. I kategorien revalidering indgår også forrevalidering. I kategorien førtidspension indgår også skånejob. I kategorien fleksjob indgår også ledighedsydelse. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

Det ses videre af tabel 5.9, at 29,1 pct. af PISA-PIAAC-respondenterne slet ikke havde modtaget overførselsindkomst mv. i 2000-2012. Blandt respondenter på læseniveau 0 er andelen kun 6,2 pct., mens den er 47,8 pct. af dem på læseniveau 5.

25,9 pct. af respondenterne havde modtaget overførselsindkomst mv. i 1-13 uger, 23,0 pct. i 14-52 uger og 22,1 pct. i mere end 1 år i perioden 2000-2012. Andelen, der havde modtaget overførselsindkomst mv. i mindst 14 uger, er faldende fra 75,7 pct. af dem på læseniveau 0 til 23,2 pct. af dem på læseniveau 5.

Det er nærliggende at forestille sig, at læsefærdigheder og de kompetencer bl.a. af uddannelsesmæssig art, som hænger sammen med læsefærdigheder, har betydning for modtagelse af overførselsindkomst,

der er udtryk for, at man har behov for offentlig forsørgelse mv. på grund af manglende muligheder for umiddelbart at få eller udføre et almindeligt arbejde. Jo bedre færdigheder/kompetencer, des mindre sandsynligt må man antage, at det er, at et sådant behov opstår.

Tabel 5.9 omfatter hele perioden 2000-2012 under ét. I tabel 5.10 og 5.11 har vi opdelt perioden 2000-2012 i 2-års perioder. Hver 2-års periode strækker sig fra uge 16 i et år til uge 16 i det kalenderår, der er placeret 2 år senere.

Tabel 5.10 og 5.11 viser, at det samlede volumen af overførselsindkomst er steget i perioden. Andelen, der har modtaget overførselsindkomst, var 5,3 pct. i den første 2-års periode og 42,1 pct. i den sidste 2-års periode (tabel 5.10). Andelen med længerevarende overførselsindkomst er ligeledes steget (tabel 5.10), ligesom det gennemsnitlige antal uger med overførselsindkomst er steget fra 0,3 uge i første periode til 13,6 uger i sidste periode (tabel 5.11).

Stigningen i modtagelse af overførselsindkomst mv. hænger bla. sammen med, at man som hovedregel først kan modtage de omhandlede overførselsindkomster, når man er mindst 18 år, samt med, at modtagelse af overførselsindkomst øges i takt med, at de unge flytter hjemmefra og søger ud på arbejdsmarkedet efter afsluttet uddannelse. Desuden spiller de økonomiske konjunkturer formentlig en rolle. Ledigheden steg fra 2001 til 2003-2004, hvorefter den faldt frem til 2008 for derpå at stige igen indtil 2012. En central observation fra tabel 5.11 er, at en meget betydelig del af det samlede volumen af overførselsindkomst stammer fra de seneste år op til 2012.

TABEL 5.10

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter modtagelse af overførselsindkomst mv. i 2000-2012, opdelt på 2-års perioder (fra uge 16 i år t til uge 16 i år t+2)

Antal uger:	2000-2002	2002-2004	2004-2006	2006-2008	2008-2010	2010-2012
0 uger	94,7	79,5	67,8	71,3	65,3	57,9
1-13 uger	4,9	11,1	17,3	16,9	17,0	16,2
14-52 uger	0,4	7,0	10,4	8,0	11,6	16,4
over 52 uger	0	2,3	4,5	3,8	6,1	9,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm.: Antal uger = antal uger inden for de anførte 2-års perioder. For kilde og afgrænsning af overførselsindkomster mv., se tabel 5.9. Tabellen bygger på oplysninger om de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

TABEL 5.11

Det gennemsnitlige antal uger med overførselsindkomst mv., særskilt for 2-års perioder og det samlede antal uger med overførselsindkomst 2000-2012.

Antal uger med overførselsindkomst mv. 2000-2012	2000-2002	2002-2004	2004-2006	2006-2008	2008-2010	2010-2012	I alt
0 uger	0	0	0	0	0	0	0
1-13 uger	0,1	0,5	1,4	0,8	1,2	2,0	6,0
14-52 uger	0,2	2,7	4,7	3,4	6,0	12,6	29,6
over 52 uger	1,2	15,9	27,3	22,4	35,0	46,3	148,0
I alt	0,3	4,3	7,4	5,9	9,4	13,6	41,0

Anm.: For kilde og afgrænsning af overførselsindkomster mv., se tabel 5.9. Tabellen bygger på oplysninger om 1.881

PISA-PIAAC respondenter. På grund af afrunding er summen af gennemsnittene (vandtret) ikke altid præcist lig det samlede gennemsnit i "I alt" kolonnen.

GEOGRAFISK MOBILITET OG HUSSTAND

I perioden fra 15-årsalderen til 27-årsalderen vil man typisk opleve geografisk mobilitet. De fleste unge flytter hjemmefra i denne periode, hvor man eventuelt også flytter for at starte på en uddannelse, få et arbejde eller etablere sig med en ægtefælle/partner. Vi har ikke oplysning om, hvornår de unge flyttede hjemmefra, men vi har foretaget en opgørelse af, hvorvidt de unge har skiftet bopæl over kommune- eller regionsgrænse (defineret ved enhederne efter kommunalreformen pr. 1.1.2007) fra ultimo 2000 til ultimo 2012, jf. tabel 5.12. Hvis man bor i den samme kommune ultimo 2000 som ultimo 2012, optræder man i tabellen som "Ej flyttet".

Det ses af tabel 5.12, at 38,1 pct. af respondenterne bor i den samme kommune ultimo 2012, som de boede i ultimo 2000. 35,5 pct. har flyttet kommune inden for en region, mens 26,3 pct. har flyttet region. Det ses, at der er en meget kraftig sammenhæng mellem flytning og læsefærdigheder. Af dem på læseniveau 5 bor 15,5 pct. i samme kommune som i 2000; denne andel er stigende med faldende niveau for læsefærdigheder til 58,6 pct. af dem på læseniveau 0. Jo højere niveau for læsefærdigheder, des større er andelen, der er flyttet kommune og især region. 41,9 pct. af dem med de bedste læsefærdigheder (niveau 5) boede i en anden region i 2012 end i 2000 – mod kun 10,7 pct. af dem på niveau 1. Gode læsefærdigheder og geografisk mobilitet hænger således sammen.

Det skal understreges, at denne opgørelse ikke siger noget om antallet af bopælsskift. Det er ikke utænkeligt, at antallet af bopælsskift varierer på en anden måde med læsefærdigheder end de skift mellem 2 år, som er vist i tabel 5.12.

TABEL 5.12

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter geografisk mobilitet fra 2000 til 2012, særskilt for PISA 2000-niveau for læsefærdigheder. Procent.

Geografisk mobilitet fra 2000 til 2012	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Ej flyttet							
Kommune	58,6	55,2	46,1	34,6	28,4	15,5	38,1
Flyttet kommune	30,8	29,4	35,0	37,7	35,2	42,6	35,5
Flyttet region	10,7	15,4	18,9	27,7	36,4	41,9	26,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal personer	70	185	377	566	488	195	1.881
Populationsestimat	2.402	5.878	10.890	13.572	10.234	3.904	46.881

Anm.: Oplysningerne om geografisk mobilitet kommer fra Beskæftigelsesministeriets DREAM-database. Kommune-enheden/regionenheden er kommunerne/regionerne efter kommunalreformen i 2007. For så vidt angår år 2000, er foretaget en omkodning til kommunenumrene efter kommunalreformen. Bopæl er opgjort ultimo året 2000 og 2012. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

DE UNGES HUSSTAND

Tabel 5.13 viser en fordeling af PISA-PIAAC-respondenterne efter sammensætningen af den husstand, de tilhørte på interviewtidspunktet i 2011/12.

25,3 pct. boede alene. 3,3 pct. boede alene med barn/børn. 37,3 pct. boede sammen med en ægtefælle/partner uden børn, mens 23,0 pct. boede sammen med en ægtefælle/partner og barn/børn. Alt i alt boede 60,3 pct. sammen med ægtefælle/partner med eller uden barn/børn. Den kategori, som i tabel 5.13 er benævnt "Bor med andre", omfatter personer, der ikke bor med ægtefælle/partner, og som ikke har barn/børn. Der kan være tale om personer, der bor hos forældre eller evt. venner mv. PIAAC-spørgeskemaet giver ikke oplysning om, hvorvidt respondenter bor hos forældre.

TABEL 5.13

PISA-PIAAC-respondenter fordelt efter husstandens sammensætning mv., særskilt for PISA 2000-læsefærdigheder. Procent.

Husstand	PISA-niveau for læsefærdigheder						I alt
	0	1	2	3	4	5	
Bor alene	19,7	24,4	24,2	27,4	24,8	27,0	25,3
Enlig m. barn/børn	8,0	6,4	3,9	2,2	2,1	1,4	3,3
Bor med andre – ej barn/børn							
ej partner	15,0	9,7	8,0	10,6	12,9	15,9	11,0
Partner uden børn	24,5	31,7	38,1	37,4	41,2	40,9	37,3
Partner med barn/børn	32,8	27,7	25,8	22,5	19,0	14,8	23,0
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	70	185	377	566	488	195	1.881
Populationsestim. at	2.402	5.878	10.890	13.572	10.234	3.904	46.881
Pct. gift (juridisk)	27,0	28,5	27,2	26,3	27,3	20,2	26,5
Pct. med barn/børn	40,9	34,3	30,4	25,2	21,8	16,2	26,9
Ældste barns alder i år	3,7	3,7	2,9	3,0	2,6	2,0	3,0

Anm.: Opdelingen efter husstandens sammensætning er baseret på følgende spørgsmål til respondenterne: a) Antal personer i husstanden (antal fra 1 og opefter), b) Om man bor sammen med ægtefælle/partner (ja/nej), c) Om respondenterne har barn/børn, inkl. stedbørn og børn, der ikke bor i husstanden. "Bor alene" omfatter de personer, der oplyser, at der kun bor én person i husstanden. "Bor med barn/børn" omfatter de personer, der oplyser, at de har barn/børn, at der bor mere end én person i husstanden, og at respondenterne ikke bor sammen med ægtefælle/partner. "Bor med andre – ej barn/børn, ej partner" omfatter personer, der oplyser, at der bor mere end én person i husstanden, at de ikke har barn/børn og ikke bor sammen med ægtefælle/partner. Kategorien kan tænkes at omfatte personer, der bor hos forældre eller fx i kollektiv eller lignende. "Partner uden børn" omfatter personer, der oplyser, de bor sammen med ægtefælle/partner og ikke har barn/børn. "Partner med barn/børn" omfatter personer, der bor sammen med ægtefælle/partner, og som har barn/børn. Som det ses, er opdelingen forbundet med en vis usikkerhed, idet det antages, at børn af personer, der ikke bor alene, bor i husstanden. En partner i tabellen kan være både en papirløs partner eller en ægtefælle. På grund af afrunding er summen af procenterne ikke altid præcist lig med 100,0 pct.

Der synes at være en vis overhyppighed af enlige med barn/børn blandt personer på læseniveau 0-1, men andelen er generelt meget små. Andelen, der bor alene, varierer ikke systematisk mellem de seks grupper opdelt efter læsefærdigheder. Det samme gælder andelen, der "bor med andre".

Derimod er andelen, der bor med partner *uden børn*, stigende med stigende niveau for læsefærdigheder, mens andelen, der bor med partner *med barn/børn*, er faldende. En klar forskel mellem læsefærdighedsgrupperne er således, at andelen med børn er faldende fra 40,9 pct. på niveau 0 til 16,2 pct. på niveau 5, jf. tallene i den næstsidste linje i tabel 5.13. Af den sidste linje fremgår, at det ældste barns alder er faldende fra 3,7 år på de to laveste læseniveauer til 2,0 år på det højeste niveau. Samlet tyder disse oplysninger på, at personer på de lavere niveauer for læsefærdigheder etablerer sig tidligere med ægtefælle/partner og

barn/børn end personer med et højere læseniveau, selv om andelen, der er juridisk gift, er nogenlunde den samme (cirka 27 pct.) i alle læseniveau-grupper – undtagen den højeste, hvor andelen er 20,2 pct.

RESULTATER AF EN STATISTISK ANALYSE AF DE UNGES SITUATION FREM TIL 2011/12

Ovenfor har vi vist en række tabeller vedrørende de unges situation frem til 2011/12 opdelt efter deres læsefærdigheder i PISA 2000. For at belyse, om det er sandsynligt, at der er en selvstændig sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA og de unges situation frem til 2011/12, har vi gennemført regressionsanalyser, hvor de forklarende variable foruden læsefærdigheder i år 2000 er de unges faglige selv vurdering i år 2000 (indikator for generelle skolepræstationer), forældrenes højeste socioøkonomiske status (indeks for forældrenes højeste stillingsniveau beregnet af det daværende PISA-konsortium på basis af elevernes spørgeskemasvar), køn og status som indvandrer/efterkommer.

De unges højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12. Analysen viser en klar tendens til, at jo bedre læsefærdigheder i PISA, alt andet lige, des større er sandsynligheden for at være i gang med eller at have afsluttet en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse, og des mindre er sandsynligheden for, at den højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12 er en erhvervsuddannelse eller grundskole mv. Derimod er der ikke nogen klar sammenhæng, alt andet lige, mellem læsefærdigheder og det at have studentereksamen som højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12.

Jo højere socioøkonomisk niveau hos forældrene, des højere uddannelsesniveau hos deres børn. Jo bedre faglig selv vurdering i år 2000, des mindre andel har/er i gang med en erhvervsuddannelse, og des større andel har eller er i 2011/12 i gang med en lang videregående uddannelse. Kvinderne har, alt andet lige, en større sandsynlighed end mændene for at være i gang med/have fuldført en kort eller mellemlang videregående uddannelse. Desuden har kvinderne en større sandsynlighed end mændene for højst at have grundskole mv.

Samlet antal år i arbejde og situation på interviewtidspunktet i 2011/12. De kvindelige PISA-PIAAC-respondenter har tilsyneladende lidt kortere (cirka 1 år) arbejds erfaring end mændene. Ingen andre af de forklarende

forhold hænger sammen med arbejds erfaring. Kvinderne har også en mindre sandsynlighed end mændene for at være i arbejde i 2011/12 og en større sandsynlighed for at være både uden for arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet på samme tid. Jo bedre læsefærdigheder og jo højere socioøkonomisk status hos forældrene, des større er sandsynligheden for at være under uddannelse, og des mindre er sandsynligheden for at være i beskæftigelse på interviewtidspunktet i 2011/12.

Overførselsindkomst mv. frem til 2012. Det samlede antal uger med overførselsindkomst frem til 2012 falder med stigende læsefærdigheder i år 2000 og stigende socioøkonomisk status hos forældrene. Kvinder har en større sandsynlighed for at modtage langvarig overførselsindkomst end mændene, alt andet lige. Jo bedre faglig selv vurdering i skolen i år 2000, des mindre risiko for langvarig overførselsindkomst.

Flytning af region fra 2000 til 2012. Sandsynligheden for at bo i en anden region i 2012 end i år 2000 stiger med stigende læsefærdigheder og forældrenes socioøkonomiske status.

Børn i 27-årsalderen. Sandsynligheden for at have mindst ét barn i 27-årsalderen er stigende med faldende niveau for læsefærdigheder og lavere socioøkonomisk status hos forældrene såvel blandt de kvindelige som blandt de mandlige PISA-PIAAC-respondenter.

Der er selvfølgelig mange flere forhold end de ovennævnte forklarende variable, der hænger sammen med de unges forløb frem til 2011/12. Sociale normer, kultur og interaktion i familien må fx formodes også at have betydning for, hvordan en generation unge klarer sig. Men vores analyse støtter en antagelse om, at læsefærdighederne i et eller andet omfang har betydning for de unges forløb frem til 2011/12. En mere indgående analyse er dog nødvendig for fuldt ud at underbygge og nuancere denne antagelse.

SAMMENFATNING

Omkring 12 år efter, at de 1.881 PISA-PIAAC-respondenter blev testet i PISA som cirka 15-årige, var deres situation med hensyn til uddannelse og arbejde følgende:

- 33,1 pct. var i gang med en uddannelse
- 79,4 pct. havde arbejde

- 57,4 pct. havde arbejde – uden at være i gang med en uddannelse
- 22,0 pct. havde arbejde – og var samtidig i gang med en uddannelse
- 9,5 pct. var hverken under uddannelse eller i arbejde.

Disse tal kan fortolkes på den måde, at over 40 pct. af 1984-årgangen af unge fortsat er i en slags overgangsfase mellem grundskole og arbejdsmarked som 27-årige. De ”over 40 pct.” svarer til 100 pct. minus de 57,4 pct., som havde arbejde – uden at være i gang med en uddannelse. Det forekommer at være en stor andel, der på dette tidspunkt ikke egentlig har etableret sig på arbejdsmarkedet. Etableringen på arbejdsmarkedet er dog vanskelig at bedømme alene ud fra disse oplysninger. En del af de uddannelsessøgende med arbejde har måske i en vis forstand etableret sig, men på den anden side kan der være personer blandt de 57,4 pct., hvis etablering på arbejdsmarkedet endnu ikke er rodfæstet.

Mindst en fjerdedel af ungdomsårgangen har på et eller andet tidspunkt afbrudt en uddannelse. Der er tale om et minimumsskøn, fordi det pågældende spørgsmål i PIAAC-spørgeskemaet kun blev stillet til de to tredjedele af respondenterne, der ikke var i gang med en uddannelse på interviewtidspunktet.

I overgangen mellem grundskole og arbejdsmarked er der et stort antal unge, der kombinerer uddannelse og erhvervsarbejde. Det gælder i sagens natur dem, der starter på en erhvervsfaglig uddannelse, og som har en praktikplads på en virksomhed, men det gælder også mange andre slags uddannelsessøgende. Af samtlige uddannelsessøgende ved 27-årsalderen havde cirka to tredjedele erhvervsarbejde.

Hele gruppen af PISA-PIAAC-respondenter havde i gennemsnit haft erhvervsarbejde i sammenlagt 8,7 år. Antal år er det antal kalenderår, hvor respondenterne har haft betalt arbejde i mindst 6 måneder på fuldtid eller deltid inden for året. Det nævnte gennemsnit er kun under 1 år højere blandt dem, som havde arbejde på interviewtidspunktet uden at være under uddannelse, end blandt dem, som var under uddannelse og havde arbejde. Det peger i retning af, at den udbredte kombination af arbejde og uddannelse er et mere vedvarende træk ved de unges overgang fra grundskole til arbejdsmarked. Den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid for uddannelsessøgende, der er i arbejde, var dog klart mindre (25 timer) end for beskæftigede, der ikke var under uddannelse (38 timer).

Flertallet af de unge (70,9 pct.) har på et eller andet tidspunkt frem til 27-årsalderen modtaget en eller flere af følgende former for

overførselsindkomst mv.: arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, aktive-
ring, ledighedsydelse, sygedagpenge, fleksjob, skånejob eller førtidspensi-
on. 29,1 pct. har modtaget én af disse ydelser i sammenlagt 1-13 uger og
25,9 pct. i 14-52 uger. Over en femtedel har sammenlagt været på over-
førselsindkomst mv. i over 52 uger fra deres 18. år til deres 27. år. I gen-
snit for hele gruppen af PISA-PIAAC-respondenter har de været på
overførselsindkomst i 41 uger.

Over 60 pct. af PISA-PIAAC-respondenterne boede i 2012 ikke
længere i den kommune, hvor de boede som cirka 15-årige i 2000. Ved
beregningen er brugt kommuneinddelingen efter kommunalreformen i
2007. 35,5 pct. er flyttet kommune inden for en region, men resten (26,3
pct.) er flyttet fra én region til en anden.

Vi ved ikke, hvornår PISA-PIAAC-respondenterne er flyttet
hjemme fra, men vi har viden om deres husstand ved interviewene til
PIAAC.

60,3 pct. boede på dette tidspunkt sammen med en ægtefæl-
le/samlever med børn (23,0 pct.) eller uden børn (37,3 pct.). 25,3 pct.
boede alene, 3,3 pct. boede alene med barn/børn, mens resten (11,0 pct.)
boede sammen med andre end barn/børn eller ægtefælle/partner. Nogle
i sidstnævnte gruppe boede antagelig stadig hos deres forældre eller må-
ske hos venner mv.

Gennem kapitlet har vi vist, hvordan de unges situation varierer
med deres læsefærdigheder i PISA 2000. Der er en række meget klare
sammenhænge, der kan skyldes, at læsefærdighederne på en eller anden
måde er en (medvirkende) forklaring på, hvordan det går de unge, eller at
andre forhold, som fx social oprindelse eller uddannelse, der hænger
sammen med læsefærdighederne, snarere er forklaringen.

Af kapitlet fremgår, at unge med *gode læsefærdigheder* sammenlignet
med unge med mindre gode færdigheder:

- oftere vælger en videregående uddannelse, især en lang videregående
uddannelse, og sjældnere vælger en erhvervsfaglig uddannelse
- har mindre risiko for at være helt uden erhvervsrettet uddannelse
som 27-årige
- har mindre risiko frem til 27-årsalderen for at modtage overførsels-
indkomst mv. som fx arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp og ak-
tivering
- oftere bor i en anden kommune/region i 2012 end i 2000.

Personer med gode læsefærdigheder ser ud til at etablere sig på arbejdsmarkedet og med ægtefælle/partner og børn i en senere alder end personer med mindre gode færdigheder.

Afslutningsvis refereres der i kapitlet til statistiske analyser, som støtter en antagelse om, at læsefærdighederne i cirka 15-årsalderen i et eller andet omfang har en selvstændig betydning for, hvordan det går de unge i de første cirka 11 år efter grundskolen.

ANALYSE AF LÆSEFÆRDIGHEDER FRA 2000 TIL 2011/12

I dette kapitel undersøger vi først, hvilke forhold der hænger sammen med læsefærdighederne hos PISA-PIAAC-respondenterne i 27-årsalderen ved PIAAC-dataindsamlingen i 2011/12. Dernæst belyser vi, hvilke grupper af unge der har en større eller mindre chance (risiko) for at have relativt bedre/ringere læsefærdigheder i 2011/12 end i år 2000 – set i forhold til hele 1984-årgangen af unge. Endelig sammenligner vi fordelingen af læsefærdigheder i PISA 2000 og PIAAC 2011/12. Bliver uligheden i fordelingen af læsefærdigheder større eller mindre i de første cirka 11 år efter grundskolen?

LÆSEFÆRDIGHEDER I 2011/12

Som nævnt i kapitel 4 peger vore data i retning af, at læsefærdighederne i gennemsnit er stigende fra cirka 15-årsalderen til 27-årsalderen, dvs. at der i de første cirka 11 år efter grundskolen sker en absolut stigning i niveauet for de unges læsefærdigheder.

I dette afsnit belyser vi, hvilke forhold der hænger sammen med de unges læsefærdigheder i 2011/12. Tabel 6.1 viser en regressionsanalyse heraf for samtlige PISA-PIAAC-respondenter. I rapportens bilag 1 forklarer vi begrebet regressionsanalyse som hjælp til at læse tabel 6.1 og

lignende tabeller. Et centralt princip i analysen er, at den viser, hvordan hver enkelt af de forklarende variable i tabellens forspalte hænger sammen med læsefærdighederne, givet at vi samtidig tager hensyn til de øvrige forklarende variable. Den grundlæggende hensigt er i sidste instans at vide noget om, hvilke forhold der kan opfattes som årsag til bedre/ringere læsefærdigheder. En række omstændigheder gør imidlertid, at man bør være forsigtig med at slutte fra sammenhænge i en regressionsanalyse til påvisning af årsager.

Ved vurdering af resultaterne i tabellen bør erindres, at læsefærdighederne i PIAAC måles på en skala fra 0 til 500.

Vi vil gennemgå resultaterne i tabel 6.1 i den rækkefølge, de forklarende faktorer er anført i, i tabellen. Vi starter med køn.

Køn. Sammenligner man blot mandlige og kvindelige PISA-PIAAC-responderter, finder man, at deres gennemsnitlige læsefærdigheder ligger på samme niveau i 2011/12, hvilket svarer til resultatet i kapitel 4. Gennemsnittet for kvinder er 292,5 og for mænd 294,9. Forskellen er ikke statistisk signifikant. Dette står i kontrast til situationen for de pågældende i 15-årsalderen, jf. PISA 2000 (Andersen m.fl., 2001 samt analyser senere i dette kapitel).

Af tabel 6.1 fremgår, at kvindernes læsefærdigheder er *klart ringere* end mændenes, alt andet lige, dvs. givet de andre forklarende forhold, der er anført i tabellens forspalte. Koefficienten er -8,74 – svarende til mere end 1 uddannelsesår i gennemsnit. Der er altså noget forbundet med det at være kvinde i 27-årsalderen, der trækker læsefærdighederne ned. Vi har undersøgt, om det kunne have noget at gøre med familiesituation, fx børnefødsler, men vi har ikke kunnet finde en forklaring i denne retning.

Indvandrerstatus. Når man blot sammenligner personer med dansk oprindelse og indvandrere/efterkommere, finder man en klar forskel. Personer med dansk oprindelse har en læsescore på 294,8, mens scoren er 270,9 for indvandrere/efterkommere. Af tabel 6.1 ses en lignende forskel, der dog er klart mindre, end hvis man blot betragter de to grupper uden at inddrage de øvrige forklarende forhold i tabel 6.1. Det betyder, at en del af forklaringen på forskellen mellem personer med dansk oprindelse og indvandrere/efterkommere er, at de to grupper adskiller sig fra hinanden med hensyn til nogle af de forhold, der er anført i tabellen, bl.a. læsefærdigheder i år 2000.

TABEL 6.1

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12 i PIAAC. PISA-PIAAC-responderter.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinde	-8,74	0,000
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	9,82	0,065
Ja	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>		
Højest grundskole	-4,16	0,174
Ungdomsuddannelse	-4,27	0,067
Videregående uddannelse	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,14	0,000
<i>Faglig selv vurdering år 2000</i>	5,39	0,001
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-16,30	0,000
Studertereksamen	-3,52	0,437
Erhvervsuddannelse	-8,49	0,002
KVU+MVU	-	-
LVU	6,34	0,015
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	0,16	0,951
14-52 uger	-5,27	0,048
53 uger eller mere	-9,42	0,000
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	3,73	0,107
Flyttet region	6,21	0,005
Konstant	205,87	0,000
R ²	0,40	
Antal personer	1.834	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

Forældres uddannelse: Læsefærdighederne for PISA-PIAAC-responderterne i 27-årsalderen varierer med forældrenes uddannelse. Hvis forældrene højest har grundskole, er læsescoren i PIAAC 278,5; hvis forældrene har en ungdomsuddannelse, er scoren 286,4, og hvis forældrene har en videregående uddannelse, er scoren 303,4.

Af tabel 6.1 ses, at der også er en forskel på læsefærdigheder afhængigt af forældrenes uddannelse, når vi holder "alt andet lige", men forskellen er mindre, end når vi betragter forskellene uden at holde "alt

andet lige". Det skyldes bl.a., at analysen i tabel 6.1 også inddrager de målte læsefærdigheder i PISA. Den direkte statistiske betydning af social baggrund for læsefærdighederne i 2011/12 mindskes således, når vi inddrager de unges læsefærdigheder i PISA. En oplagt fortolkning er, at den sociale baggrund især har betydning for læsefærdighederne i 15-årsalderen, der igen påvirker læsefærdighederne i 2011/12.

Læsefærdigheder i år 2000. I kapitel 3 blev det vist, at der er en meget kraftig sammenhæng mellem læsefærdigheder i PISA og i PIAAC. Jo bedre læsefærdigheder i PISA, des bedre læsefærdigheder i PIAAC. I princippet kunne man forestille sig, at sammenhængen alene havde sin baggrund i, at dem med gode læsefærdigheder i PISA især fortsætter i fx gymnasial og evt. videregående uddannelse, hvorved deres læsefærdigheder yderligere bliver forbedret.

Analysen i tabel 6.1 inddrager imidlertid de unges højeste fuldførte/igangværende uddannelse. Det vil sige, at sammenhængen mellem læsefærdigheder i PISA og i PIAAC også gælder, selv om vi tager de unges uddannelsesniveau i betragtning. Hvis PISA-læsefærdighederne stiger med 1 på skalaen fra 0-1.000, estimeres PIAAC-læsefærdighederne at stige med 0,14 på skalaen fra 0 til 500. Hvis de øvrige forklarende variable ikke inddrages i modellen, bliver koefficienten noget større (cirka 0,20). Det peger i retning af, at både læsefærdighederne i PISA 2000 og de øvrige signifikante forklarende variable i tabel 6.1 har en selvstændig betydning for de målte læsefærdigheder i 2011/12.

Faglig selvvurdering år 2000. Ved testningen i år 2000 fik PISA-eleverne også udleveret et spørgeskema, som de skulle udfylde. I skemaet skulle eleverne bl.a. angive, hvor enige eller uenige de var med følgende udsagn:

- ”Jeg lærer tingene hurtigt i de fleste skolefag”
- ”Jeg er god til de fleste skolefag”
- ”Jeg klarer mig godt i prøverne i de fleste skolefag”
- ”Jeg får gode karakterer i dansk”
- ”Jeg får gode karakterer i matematik”

Ved hvert udsagn skulle vælges én af følgende fire svarkategorier: enig (4), delvis enig (3), delvis uenig (2) og uenig (1). Vi har udregnet et indeks for ”faglig selvvurdering” som gennemsnittet af svarene på de fem udsagn, idet vi har anvendt de talværdier, der er anført i parenteserne. In-

dekset kan således variere fra 1 (helt uenig i alle udsagn) til 4 (helt enig i alle udsagn). Indekset er en indikator for de unges præstationer i skolen i 15-16-årsalderen. Der er ikke tale om en objektiv måling. Derfor bruges udtrykket ”faglig selvsvurdering”. Præstationer i skolen må antages at være et resultat bl.a. af de unges evner i skolefag og de unges flid i skolen. Har man gode evner, behøver man ikke at være så flittig for at klare sig godt i skolen. Er man flittig, kan man klare sig godt, selv om man har sværere ved det.

Det ses af tabel 6.1, at der er en ganske kraftig sammenhæng mellem læsefærdigheder i 2011/12 og elevernes faglige selvsvurdering i 15-årsalderen. En stigning i den faglige selvsvurdering på 1 point, dvs. fx fra ”delvis uenig” til ”delvis enig”, hænger sammen med en stigning i læsefærdighederne på over 5 point. Det er indregnet, at 7-8 point på skalaen for læsefærdigheder estimeres at svare til 1 uddannelsesår i gennemsnit.

Højeste fuldførte eller igangværende uddannelse. Den uddannelse, der angives i tabellen, er den højeste fuldførte uddannelse, subsidiært en uddannelse, som respondenterne er i gang med på interviewtidspunktet, såfremt den sidstnævnte er på et højere niveau end den førstnævnte. ”Niveau” er her defineret ved den rækkefølge, hvori uddannelseskategorierne optræder i tabellen.

Det ses, at der er en særdeles tydelig sammenhæng mellem uddannelse og læsefærdigheder. Referencekategorien i tabellen er personer med kort eller mellemlang videregående uddannelse (KVU+MVU). Personer i kategorien LVU (lang videregående uddannelse) har klart bedre læsefærdigheder i gennemsnit end personer i referencekategorien, mens personer i kategorierne erhvervsuddannelse og grundskole mv. har ringere læsefærdigheder, alt andet lige. Navnlig personer i kategorien ”Grundskole mv.” med en koefficient på -16,3 ligger lavt. Fortolkningen af denne sammenhæng kan være, at navnlig videregående uddannelse bidrager til en forøgelse af læsefærdighederne. En del af forklaringen kunne også være ”selv-selektion”, dvs. at dem med de bedste færdigheder og evner i udgangspunktet især påbegynder og fuldfører en bogligt orienteret uddannelse. Men i og med at vi i den statistiske model i tabel 6.1 også har inddraget læsefærdigheder og faglig selvsvurdering i år 2000, må det være rimeligt at konkludere, at i det mindste en del af sammenhængen mellem uddannelse og læsefærdigheder i 2011/12 skyldes, at man gennem uddannelse vedligeholder og udvikler læsefærdigheder.

Overførselsindkomst mv. frem til 2012. De overførselsindkomster mv., der indgår i tabellen, er: arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, aktivering, fleksjob/ledighedsydelse, (for)rehabilitering, førtidspension/skånejob samt sygedagpenge. Vi har optalt det sammenlagte antal uger, hvor hver enkelt personer har modtaget en af de nævnte overførselsindkomster mv. frem til foråret 2012 (siden år 2000). Det ses, at der er en ganske kraftig sammenhæng mellem modtagelse af overførselsindkomst efter grundskolen og læsefærdigheder i 27-årsalderen. Modtagelse af overførselsindkomst i sammenlagt mindre end 14 uger synes dog ikke at hænge negativt sammen med læsefærdigheder. Modtagelse af overførselsindkomst i 14-52 uger reducerer imidlertid læsefærdighederne med 5,27 point på skalaen fra 0 til 500; har man i 27-årsalderen modtaget overførselsindkomst i mere end 1 år efter grundskolen, reducerer det læsefærdighederne med 9,42 point på skalaen, dvs. med hvad der estimeres at svare til mere end 1 uddannelsesår. Ligesom sammenhængen mellem uddannelse og læsefærdigheder, jf. ovenfor, underbygger dette den såkaldte ”use it – or lose it”-hypotese. Hvis man ikke eller kun i mindre omfang bruger de læsefærdigheder, som man har i udgangspunktet, mister de – eller de udvikler sig mindre positivt end for andre unge, der i højere grad er engageret i læsning.

Geografisk mobilitet. Det er vanskeligt at vurdere, om den relativt klare sammenhæng mellem geografisk mobilitet og læsefærdigheder, som fremgår af tabel 6.1, kan forklares på samme måde. Af tabellen ses, at navnlig de personer, der bor i en anden region i år 2012 end år 2000, har bedre læsefærdigheder end dem, der fortsat (eller igen) bor i samme region i 2012 som i år 2000. (Ved opgørelsen er brugt kommune- og regionsinddelingen efter kommunalreformen pr. 1.1.2007). Vi har ikke nogen oplagt forklaring på denne sammenhæng.

Samlet forklarer de forhold, der er anført i forspalten i tabel 6.1, en temmelig stor del af variationen i læsefærdighederne blandt unge i 27-årsalderen i 2011/12, jf. R^2 der er 0,40. Med baggrund bl.a. i ”use it or lose it”-hypotesen har vi også undersøgt betydningen af arbejdserfaring for læsefærdighederne. Blandt alle 16-65-årige finder man (Rosdahl m.fl., 2013) en klar sammenhæng mellem arbejdserfaring og bl.a. læsefærdigheder. Jo længere tid man sammenlagt har haft arbejde i sit liv, des bedre læsefærdigheder, alt andet lige. En sådan sammenhæng har vi imidlertid ikke kunnet påvise blandt unge i 27-årsalderen. Desuden har vi ikke kun-

net påvise nogen klar sammenhæng mellem de unges husstandssammensætning, børn mv. og læsefærdigheder.

TABEL 6.2

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i PIAAC. PISA-PIAAC-respondenter. Særskilt for mænd og kvinder.

	Mænd		Kvinder	
	Koef.	Ssh.	Koef.	Ssh.
<i>Indvandrer/efterkommer</i>				
Nej	14,34	0,066	6,42	0,323
Ja	-	-	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>				
Højest grundskole	-0,96	0,813	-6,72	0,164
Ungdomsuddannelse	-5,79	0,042	-2,63	0,412
Videregående uddannelse	-	-	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,14	0,000	0,15	0,000
<i>Faglig selv vurdering år 2000</i>	4,89	0,037	5,53	0,012
<i>Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse 2011/12</i>				
Grundskole mv.	-18,52	0,018	-14,79	0,000
Studentereksamen	-0,18	0,975	-6,72	0,243
Erhvervsuddannelse	-10,21	0,004	-6,07	0,144
KVU+MVU	-	-	-	-
LVU	6,64	0,055	6,05	0,080
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>				
0 uger	-	-	-	-
1-13 uger	0,90	0,789	-0,27	0,934
14-52 uger	-5,86	0,076	-5,02	0,290
53 uger eller mere	-9,68	0,013	-9,53	0,025
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>				
Ej flyttet	-	-	-	-
Flyttet kommune	1,29	0,691	5,65	0,078
Flyttet region	5,48	0,132	6,51	0,025
Konstant	206,12	0,000	197,65	0,000
R ²	0,43		0,39	
Antal personer	916		918	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

Tabel 6.2 indeholder to regressionsanalyser af samme type som i tabel 6.1. Den ene analyse omfatter kun mænd, den anden kun kvinder. Sigtet med opstillingen er at forsøge at vurdere, om det er de samme forhold, der hænger sammen med læsefærdighederne blandt henholdsvis mænd og kvinder. Det ses, at hovedtendenserne i tabel 6.2 er de samme som i tabel 6.1 for både mænd og kvinder. Enkelte af sammenhængene fra tabel 6.1 er imidlertid ikke eller lidt mindre signifikante i tabel 6.2, navnlig

for kvindernes vedkommende. Men den positive betydning for læsefærdighederne i 2011/12 af følgende væsentlige forhold fremgår klart for både mænd og kvinder: gode læsefærdigheder og høj faglig selvsvurdering i år 2000, igangværende/afsluttet videregående uddannelse (navnlig LVU) i 27-årsalderen og fravær af langvarig overførselsindkomst mv. efter grundskolen og frem til 2012.

Noget tilsvarende fremgår af tre analyser, der omfatter personer, hvis forældre højst havde henholdsvis grundskole, ungdomsuddannelse og videregående uddannelse (jf. bilagstabel 2.1-2.3, bilag 2). Der er ikke markante tendenser til, at mønstrene i sammenhængene er systematisk forskellige i de tre tabeller. Nogle af sammenhængene er mindre signifikante, hvilket hænger sammen med, at antallet af observationer bliver mindre, når materialet opdeles.

Vi har også foretaget særskilte analyser af PISA-PIAAC-respondenterne opdelt i tre lige store grupper efter læsefærdigheder i år 2000 (jf. bilagstabel 2.4-2.6 i bilag 2) med nogenlunde samme resultat. I den ”midterste gruppe” opdelt efter læsefærdigheder i år 2000 ses færre signifikante sammenhænge, hvilket bl.a. kan hænge sammen med, at denne gruppe nok er mere homogen end de to andre grupper. Som nævnt i kapitel 3 omfatter den ”midterste gruppe” et relativt smalt interval på skalaen for PISA 2000-læsefærdigheder.

BEVÆGELSER OP OG NED I FORDELINGEN FOR LÆSEFÆRDIGHEDER

I dette afsnit tager vi udgangspunkt i en opdeling af PISA-PIAAC-respondenterne i tre lige store grupper efter deres læsefærdigheder i PISA 2000, se kapitel 3.

TABEL 6.3

PIISA-PIAAC-respondenter fordelt efter læsefærdigheder i PIAAC 2011/12, særskilt for forskellige grupper. Tabellen omfatter den tredjedel af respondenterne med de ringeste læsefærdigheder i PISA 2000. Procent.

PIAAC-niveau: "Under", "Midt" og "Over" betyder, at personen tilhører henholdsvis den ringeste, midterste og bedste tredjedel med hensyn til læsefærdigheder.

Gruppe:	PIAAC-niveau for læsefærdigheder				Antal personer
	Under	Midt	Over	I alt	
<i>Køn</i>					
Mænd	60,0	27,9	12,2	100,0	300
Kvinder	63,6	26,0	10,4	100,0	202
<i>Indvandrer/efterkommer</i>					
Nej	61,6	26,8	11,6	100,0	463
Ja	61,6	30,2	8,3	100,0	38
<i>Forældres højeste uddannelse</i>					
Grundskole	67,2	27,0	5,8	100,0	86
Ungdomsuddannelse	64,3	24,7	11,0	100,0	251
Videregående uddannelse	53,6	31,0	15,5	100,0	163
<i>Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse i 2011/12</i>					
Grundskole mv.	79,6	16,0	4,4	100,0	70
Studentereksamen	57,2	29,7	13,0	100,0	20
Erhvervsuddannelse	65,9	26,5	7,7	100,0	229
KVU+MVU	47,8	33,8	18,4	100,0	143
LVU	36,2	34,8	29,0	100,0	40
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>					
0 uger	44,3	32,3	23,3	100,0	95
1-13 uger	51,1	36,1	12,8	100,0	127
14-52 uger	67,4	25,0	7,6	100,0	130
53 uger eller mere	72,8	19,9	7,3	100,0	150
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>					
Ej flyttet	67,3	24,3	8,4	100,0	272
Flyttet kommune	59,1	28,2	12,7	100,0	151
Flyttet region	46,4	34,4	19,2	100,0	79
I alt	61,5	27,1	11,4	100,0	502

Anm.: Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

TABEL 6.4

PIISA-PIAAC-respondenter fordelt efter læsefærdigheder i PIAAC 2011/12, særskilt for forskellige grupper. Tabellen omfatter de respondenter, der hverken tilhørte den bedste eller ringeste tredjedel med hensyn til læsefærdigheder i PISA 2000. Procent.

PIAAC-niveau: "Under", "Midt" og "Over" betyder, at personen tilhører henholdsvis den ringeste, midterste og bedste tredjedel med hensyn til læsefærdigheder.

Gruppe:	PIAAC-niveau				Antal personer
	Under	Midt	Over	I alt	
<i>Køn</i>					
Mænd	23,5	38,1	38,4	100,0	331
Kvinder	31,7	38,8	29,5	100,0	298
<i>Indvandrer/efterkommer</i>					
Nej	26,9	38,5	34,6	100,0	617
Ja	41,8	37,3	20,9	100,0	12
<i>Forældres højeste uddannelse</i>					
Grundskole	36,6	37,1	26,4	100,0	61
Ungdomsuddannelse	31,1	41,6	27,3	100,0	254
Videregående uddannelse	22,6	36,2	41,3	100,0	314
<i>Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse i 2011/12</i>					
Grundskole mv.	44,1	39,9	16,0	100,0	32
Studentereksamen	33,2	41,3	25,5	100,0	52
Erhvervsuddannelse	37,2	39,6	23,2	100,0	164
KVU+MVU	23,8	39,1	37,1	100,0	256
LVU	9,5	33,0	57,5	100,0	125
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>					
0 uger	22,1	39,6	38,3	100,0	185
1-13 uger	22,0	36,1	41,8	100,0	172
14-52 uger	30,0	39,1	30,9	100,0	155
53 uger eller mere	38,4	38,8	22,8	100,0	117
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>					
Ej flyttet	32,9	39,4	27,6	100,0	243
Flyttet kommune	26,8	39,5	33,7	100,0	220
Flyttet region	20,5	35,4	44,1	100,0	166
I alt	27,4	38,4	34,2	100,0	629

Anm.: Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

TABEL 6.5

PIISA-PIAAC-respondenter fordelt efter læsefærdigheder i PIAAC 2011/12, særskilt for forskellige grupper. Tabellen omfatter den tredjedel af respondenterne med de bedste læsefærdigheder i PISA 2000. Procent.

PIAAC-niveau: "Under", "Midt" og "Over" betyder, at personen tilhører henholdsvis den ringeste, midterste og bedste tredjedel med hensyn til læsefærdigheder i 2011/12.

Gruppe:	PIAAC-niveau				Antal personer
	Under	Midt	Over	I alt	
<i>Køn</i>					
Mænd	8,2	24,9	66,9	100,0	313
Kvinder	12,5	35,2	52,3	100,0	435
<i>Indvandrer/efterkommer</i>					
Nej	9,8	31,1	59,0	100,0	739
Ja	49,6	24,4	26,0	100,0	9
<i>Forældres højeste uddannelse</i>					
Grundskole	9,5	36,9	53,5	100,0	47
Ungdomsuddannelse	14,6	35,2	50,2	100,0	237
Videregående uddannelse	9,0	28,4	62,6	100,0	464
<i>Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse 2011/12</i>					
Grundskole mv.	34,8	36,1	29,1	100,0	12
Studentereksamen	15,7	41,0	43,3	100,0	32
Erhvervsuddannelse	17,3	40,2	42,5	100,0	62
KVU+MVU	12,1	33,1	54,8	100,0	299
LVU	5,6	25,1	69,3	100,0	343
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>					
0 uger	6,5	28,7	64,8	100,0	312
1-13 uger	9,0	32,8	58,2	100,0	215
14-52 uger	13,4	29,7	56,9	100,0	151
53 uger eller mere	26,7	37,5	35,8	100,0	70
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>					
Ej flyttet	14,9	38,0	47,1	100,0	196
Flyttet kommune	11,1	28,4	60,5	100,0	266
Flyttet region	7,6	28,9	63,5	100,0	286
I alt	10,7	31,0	58,3	100,0	748

Anm.: Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

Tabel 6.3 omfatter den tredjedel med de ringeste læsefærdigheder i PISA, tabel 6.4 omfatter den tredjedel med hverken de ringeste eller de bedste læsefærdigheder, mens tabel 6.5 omfatter den tredjedel, som i PISA 2000 havde de bedste læsefærdigheder. Tilsvarende har vi opdelt respondenterne efter læsefærdigheder i PIAAC i tre lige store grupper kaldet "Un-

der”, ”Midt” og ”Over” i tre tabeller, der er opbygget på helt samme måde.

Vi starter med at se på tabel 6.3. Den nederste række med procenttal viser, hvordan respondenterne (her altså dem med de ringeste læsefærdigheder i PISA) fordeler sig efter deres læsefærdigheder i PIAAC. 61,5 pct. af dem med de ringeste læsefærdigheder i PISA tilhører således fortsat den ringeste tredjedel i PIAAC. 27,1 pct. tilhører ”midtergruppen” i PIAAC, mens 11,4 pct. af dem med de ringeste læsefærdigheder i PISA tilhører den bedste tredjedel i PIAAC.

Hvem er det så, der har bevæget sig ”op” i læsefærdighedsfordelingen? Af tabellen fremgår, at det især er dem, der har forældre med en videregående uddannelse; dem, der selv har gennemført en videregående uddannelse; dem, som ikke har modtaget overførselsindkomst; og dem, der i 2012 bor i en anden region end i 2000. Hvem er fortsat i den gruppe med de ringeste læsefærdigheder i 2012? Det er især dem, der har grundskole mv. eller en erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse; dem, som har modtaget overførselsindkomst i lang tid, og dem, som fortsat (eller igen) bor i samme kommune i 2012 som i 2000. Pr. definition kan ingen i den gruppe med de ringeste læsefærdigheder i PISA 2000 bevæge sig ”ned” i fordelingen, når man som her kun opererer med de tre grupper.

Personer i den gruppe, som i PISA tilhører den ”midterste” tredjedel (dvs. hverken den bedste eller den ringeste tredjedel) med hensyn til læsefærdigheder, kan i princippet bevæge sig enten op eller ned – eller forblive i den midterste gruppe, jf. tabel 6.4. Af tabellen ses, at andelen, der bevæger sig ”op”, er større blandt mænd (38,4 pct.) end blandt kvinder (29,5 pct.) og større blandt personer med dansk oprindelse (34,6 pct.) end blandt indvandrere (20,9 pct.). Procentgrundlaget blandt indvandrere er dog særdeles beskedent (12 personer).

Andelen, der forbliver i den midterste gruppe, varierer ikke særlig meget mellem grupperne i tabellen. 38,4 pct. af samtlige respondenter i den midterste PISA-læsefærdighedsgruppe tilhører også den midterste gruppe i PIAAC. 27,4 pct. har bevæget sig ”ned” i fordelingen, mens 34,2 pct. har bevæget sig ”op” og tilhører den bedste tredjedel i PIAAC.

Det ses af tabel 6.4, at sandsynligheden for at bevæge sig ”op” (”ned”) stiger (falder) tydeligt med stigende uddannelsesniveaue, mindre modtagelse af overførselsindkomst mv. og større geografisk mobilitet.

Tabel 6.5 omfatter den tredjedel, som i år 2000 havde de bedste læsefærdigheder. Af nederste række med procenttal i tabellen ses, at 58,3 pct. fortsat var blandt den bedste tredjedel i 2011/12 i PIAAC. 31,0 pct. tilhørte den ”midterste” tredjedel i PIAAC, mens 10,7 pct. tilhørte den ringeste tredjedel.

Det ses, at andelen, som forbliver i den gruppe med de bedste læsefærdigheder, er klart større blandt mænd (66,9 pct.) end blandt kvinder (52,3 pct.) og blandt personer med dansk oprindelse sammenlignet med indvandrere/efterkommere (igen er procentgrundlaget meget beskedent i sidstnævnte gruppe).

Andelen, som bevæger sig fra at være blandt de bedste til at tilhøre den ringeste tredjedel, er stigende med faldende uddannelsesniveau, større volumen med hensyn til modtagelse af overførselsindkomst og mindre geografisk mobilitet. Derimod er sandsynligheden for at fastholde placeringen i den bedste tredjedel stigende med stigende uddannelsesniveau, faldende omfang af modtagelse af overførselsindkomst mv. og mere geografisk mobilitet.

Tabellerne 6.3, 6.4 og 6.5 repræsenterer en relativt detaljeret opdeling af materialet. Derfor er beregningsgrundlaget (antal personer) i en del tilfælde beskedent. Men tendenserne er så klare og systematiske, at de peger i retning af, at uddannelse, modtagelse af overførselsindkomst mv. og geografisk mobilitet har væsentlig sammenhæng med, om de unges læsefærdigheder udvikler sig positivt eller negativt fra 15-årsalderen til 27-årsalderen, set i forhold til hele årgangen født i 1984. Desuden er det tydeligt, at mænd sjældnere bevæger sig ”ned” og hyppigere bevæger sig ”op” i fordelingen end kvinder.

STATISTISK ANALYSE AF BEVÆGELSER OP OG NED I LÆSEFÆRDIGHEDSFORDELINGEN

I det foregående afsnit opdelte vi blot respondenterne efter læsefærdigheder i tre lige store grupper i PISA og i tre lige store grupper i PIAAC. Dette er en forholdsvis unuanceret opdeling. Der kan jo være personer, der bevæger sig ”op” eller ”ned” i fordelingerne uden at rykke fra én af de tre grupper i PISA til en anden gruppe i PIAAC.

TABEL 6.6

Regressionsanalyse af opadgående (positiv koefficient) eller nedadgående mobilitet (negativ koefficient) i fordelingen for læsefærdigheder fra PISA 2000 til PIAAC 2011/12. Alle PISA-PIAAC-respondenter.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mænd	-	-
Kvinder	-0,236	0,000
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	0,265	0,063
Ja	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>		
Højest grundskole	-0,112	0,175
Ungdomsuddannelse	-0,115	0,064
Videregående uddannelse	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	-0,006	0,000
<i>Faglig selv vurdering år 2000</i>	0,145	0,001
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-0,440	0,000
Studentereksamen	-0,094	0,436
Erhvervsuddannelse	-0,229	0,002
KVU+MVU	-	-
LVU	0,171	0,016
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	0,004	0,953
14-52 uger	-0,142	0,044
53 uger eller mere	-0,254	0,000
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	0,100	0,103
Flyttet region	0,168	0,005
Konstant	2,757	0,000
R ²	0,32	
Antal personer	1834	

Anm.: Bevægelserne "op" og "ned" fra PISA- til PIAAC-fordelingen er udregnet på følgende måde. Først er beregnet en normeret score for hver af de fem plausible værdier i henholdsvis PISA og PIAAC. Den normerede score er beregnet som den oprindelige score fratrukket middelværdien i fordelingen. Forskellen er herefter divideret med standardafvigelsen. Der er således beregnet ti normerede score-værdier for hver respondent. Herefter er udregnet differencen mellem den normerede plausible score-værdi nr. 1-5 i PIAAC og den normerede plausible score-værdi 1-5 i PISA. Herved fås et nyt sæt plausible værdier (fem differencer pr. respondent), der udtrykker forskellen mellem placeringen i PIAAC-fordelingen og PISA-fordelingen. Disse plausible værdier analyseres med IDB Analyzer, jf. kapitel 2. Gennemsnittet af ændringsscoren (gennemsnittet af de fem plausible værdier) er lig med 0. Den maksimale værdi er 3,8, minimum -2,9. Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

Derfor har vi for hver enkelt PISA-PIAAC-respondent udregnet en score, der viser, om personen har bevæget sig "op" eller "ned" i fordelingen,

og hvor meget – set i forhold til andre. Der er altså fortsat ikke tale om en absolut vurdering af, hvorvidt læsefærdighederne er bedre eller ringere i 2011/12 end i 2000, men om en relativ bedømmelse af, om man er placeret bedre (rangerer højere) eller ringere i fordelingen i 2011/12 end i 2000. En positiv værdi af denne score indebærer en bedre placering i PIAAC end i PISA; en negativ værdi en dårligere placering. Gennemsnittet af scoren for alle respondenter er lig med nul. Scoren varierer mellem -3 og +4. Har scoren en værdi på +1 (-1), betyder det, at personen har bevæget sig én standardafvigelse ”op” (”ned”) i fordelingen – set i forhold til andre. Én standardafvigelse er ganske meget. I PISA svarer det til en score på knap 100 på skalaen fra 0 til 1.000. På PIAAC-skalaen, der går fra 0 til 500, svarer det til cirka 37 point.

I tabel 6.6 ses resultatet af en regressionsanalyse af, hvordan nævnte score varierer med en række forhold. Tabellen giver således indtryk af, i hvilken grad de forskellige forhold, der er anført i tabellens forspalte, hænger selvstændigt sammen med bevægelse op (positiv koefficient) eller ned (negativ koefficient) i læsefærdighedsfordelingen fra PISA til PIAAC.

Som forklarende variabel er medtaget læsefærdighederne i PISA. Det ses, at koefficienten til denne variabel er negativ og stærkt signifikant. Det betyder, at jo bedre læsefærdigheder i PISA, des større er den gennemsnitlige bevægelse nedad i læsefærdighedsfordelingen. Altså, jo bedre man er til at læse i år 2000, des større er sandsynligheden i *gennemsnit* for, at man er blevet ringere (set i forhold til andre) cirka 12 år senere. Det hænger sammen med, at det er svært at forbedre sine læsefærdigheder i forhold til andre, hvis man allerede er blandt de bedste. Den, som er på toppen, kan ikke komme højere op, og tilsvarende kan den, som er helt i bunden, ikke komme længere ned. Rent statistisk må der i sagens natur være en vis oversandsynlighed for at ”bevæge sig ned”, hvis man er højt oppe, og en oversandsynlighed for at ”bevæge sig op”, hvis man er langt nede.

Denne omstændighed er bl.a. baggrunden for, at læsefærdighederne i år 2000 er inddraget i analysen i tabel 6.6. Sigtet er på denne måde at få et så retvisende billede som muligt af, hvordan de øvrige faktorer, der er anført i tabellens forspalte, hænger sammen med bevægelser op/ned.

Resultaterne i tabellen underbygger yderligere de ovenfor nævnte konklusioner. Fra 15-årsalderen til 27-årsalderen forbedrer mænd deres

læsefærdigheder sammenlignet med kvinder. Personer med dansk oprindelse forbedrer deres færdigheder sammenlignet med personer, der er indvandrere/efterkommere – denne sammenhæng er dog kun svagt signifikant. Det samme gælder sammenhængen mellem udviklingen i læsefærdighederne og forældrenes højeste uddannelse. Sidstnævnte sammenhæng går dog i nogenlunde samme retning, som det blev vist i kapitel 4: Unge, hvis forældre har en videregående uddannelse, har større sandsynlighed end andre for at have en positiv udvikling i deres læsefærdigheder.

Unge, der selv har en videregående uddannelse, især en lang videregående uddannelse, forbedrer klart deres læsefærdigheder set i forhold til personer, der alene har grundskole mv. eller en erhvervsuddannelse som højeste fuldførte eller igangværende uddannelse.

Personer, der frem til 27-årsalderen ikke eller kun i begrænset omfang (under 14 uger) har modtaget overførselsindkomst, forbedrer deres læsefærdigheder relativt navnlig til personer, der sammenlagt har modtaget overførselsindkomst mv. i over 1 år.

Personer, der er flyttet region fra 2000 til 2012, forbedrer deres færdigheder relativt til dem, der bor i den samme kommune i 2012 som i 2000.

Endelig fremgår det af tabel 6.6, at jo højere faglig selvsvurdering i 2000, des mere forbedres læsefærdighederne fra 2000 til 2011/12 – set i forhold til hele årgangen af unge født i 1984.

LÆSEFÆRDIGHEDSFORDELINGEN I 2000 OG 2011/12

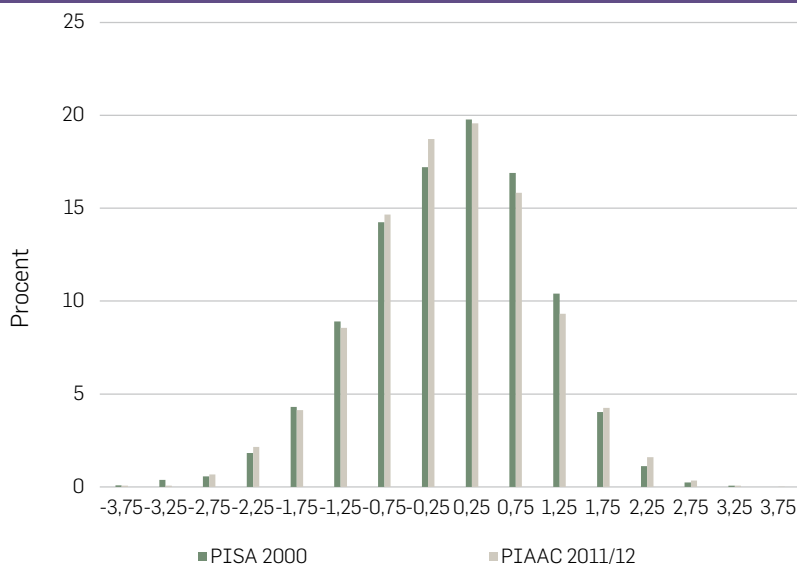
Læsefærdigheder er ulige fordelt. Et interessant spørgsmål er, om læsefærdighederne bliver mere eller mindre lige/ulige fordelt i en generation unge, fra de forlader grundskolen og cirka 11 år frem. En nærliggende tanke ville være, at dem med de bedste læsefærdigheder i udgangspunktet ville have lettere ved yderligere at blive bedre til at læse. Hvis man er god til at læse, øges incitamentet til at læse mere; hvis man er mindre god til at læse, får man mindre ud af det, eller det er forbundet med større besvær, hvorfor tilskyndelsen til at læse kunne tænkes at blive mindre. Denne tankegang fører således til en hypotese om, at uligheden i læsefærdighederne bliver større, som tiden går efter grundskolen. Måske kan man også tænke sig, at læringsmiljøet i grundskolen i gennemsnit er mere

homogent end de læringsmiljøer, eleverne vil opleve i fortsat uddannelse eller på arbejdsmarkedet efter grundskolen.

FIGUR 6.1

PISA-PIAAC-responderer fordelt efter læsefærdigheder i PISA 2000 og PIAAC 2011/12. Normerede fordelinger med middelværdi = 0 og standardafvigelse = 1.

Søjlerne omfatter intervaller af længden 0,5 på den vandrette akse, hvor tallene angiver intervalmidtpunkterne.

I figur 6.1 har vi vist læsefærdighedsfordelingen i PISA 2000 og PIAAC 2011/12 for PISA-PIAAC-respondererne. Figuren bygger på de normerede PISA- henholdsvis PIAAC-fordelinger med henblik på at gøre dem sammenlignelige, jf. noten under tabel 6.6, hvor det er forklaret, hvordan de normerede score-værdier er beregnet.

Det er svært at få øje på nogen tydelig forskel mellem de to fordelinger i figur 6.1, hvilket skyldes, at de begge er næsten identiske med en såkaldt standard-normalfordeling (dokumentationen er ikke gengivet her). Det betyder, at såvel den oprindelige PISA-fordeling som den oprindelige PIAAC-fordeling har samme form (normalfordeling), hvilket hænger sammen med den måde, skalaerne for læsefærdigheder er kon-

strueret på. Også standardafvigelseerne i de oprindelige fordelinger følger af den måde, skalaerne er designet på. Disse træk ved fordelingerne kan derfor ikke danne grundlag for konklusioner om udviklingen i fordelingen af læsefærdigheder i en generation unge.

Som alternativ har vi derfor i tabel 6.7 og 6.8 anført de normerede læsescorer i henholdsvis PISA 2000 (tabel 6.7) og PIAAC 2011/12 (tabel 6.8), særskilt for en række grupper. For hver inddeling (fx køn) er der anført en referencekategori og forskellen mellem de øvrige kategorier og referencekategorien. Ud for disse forskelle har vi anført en signifikanssandsynlighed (Ssh.) for at angive, om forskellen er statistisk signifikant.

Som det tidligere er fremhævet, havde kvinderne bedre læsefærdigheder end mændene i PISA 2000, men dette er ikke tilfældet i PIAAC 2011/12. Dette fremgår også klart ved sammenligning af tabel 6.7 og 6.8. Med hensyn til køn ses altså en udvikling i retning af større lighed i fordelingen af læsefærdigheder.

Det samme er imidlertid ikke klart tilfældet, hvis vi ser på opdelingen mellem personer med dansk oprindelse og indvandrere/efterkommere. Forskellen mellem de gennemsnitlige læsefærdigheder i disse to grupper er næsten den samme i 2011/12 som i 2000.

Også forskellen mellem læsefærdigheder hos unge, hvis forældre har henholdsvis grundskole, ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse, er næsten den samme i 2011/12 som i 2000, men der anes dog en svag tendens til større lighed mellem de tre grupper (forskellene i kolonne 2 er lidt mindre i tabel 6.8 end i tabel 6.7). Som tidligere nævnt har vi opdelt PISA-PIAAC-respondenterne i tre grupper efter deres læsefærdigheder i PISA 2000: den tredjedel med de bedste læsefærdigheder, den tredjedel med de ringeste læsefærdigheder samt en midtergruppe.

Læsefærdighederne i PISA er selvfølgelig i gennemsnit bedst i den gruppe, der omfatter den bedste tredjedel, og ringest i den gruppe, som omfatter den ringeste tredjedel (tabel 6.7). Helt det samme mønster ses, hvis de tre grupper sammenlignes med hensyn til deres læsefærdigheder i PIAAC (tabel 6.8). Den normerede score i den midterste gruppe er 0,065, dvs. tæt på gennemsnittet (som er 0) for alle respondenterne i år 2000 (tabel 6.7). Den normerede score i den midterste gruppe er næsten den samme (0,061) i PIAAC (tabel 6.8).

TABEL 6.7

Normeret læsescore i PISA 2000, særskilt for en række grupper.

	Norm. score	Norm. score minus norm. score for ref.	Ssh.
<i>Køn</i>			
Mænd (ref.)	-0,162	-	-
Kvinder	0,165	0,327	0,000
<i>Indvandrer/efterkommer</i>			
Nej	0,033	0,682	0,000
Ja (ref.)	-0,649	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>			
Grundskole	-0,457	-0,752	0,000
Ungdomsuddannelse	-0,223	-0,518	0,000
Videregående uddannelse (ref.)	0,295	-	-
<i>Læsefærdigheder i PISA 2000</i>			
Bedste tredjedel	1,014	0,950	0,000
Midterste tredjedel (ref.)	0,065	-	-
Ringeste tredjedel	-1,069	-1,134	0,000
<i>Faglig selvurdering (skala 1-4)</i>			
Skalaværdi 1,0-2,4	-0,682	-1,347	0,000
Skalaværdi 2,5-3,0	-0,164	-0,829	0,000
Skalaværdi 3,1-3,4	0,126	-0,539	0,000
Skalaværdi 3,5-4,0 (ref.)	0,665	-	-
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>			
Grundskole mv.	-0,765	-0,928	0,000
Studentereksamen	0,053	-0,109	0,370
Erhvervsuddannelse	-0,497	-0,659	0,000
KVU+MVU (ref.)	0,162	-	-
LVU	0,687	0,525	0,000
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>			
0 uger (ref.)	0,355	-	-
1-13 uger	0,100	-0,256	0,000
14-52 uger	-0,115	-0,470	0,000
53 uger eller flere	-0,466	-0,822	0,000
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>			
Ej flyttet kommune (ref.)	-0,314	-	-
Flyttet kommune	0,078	0,392	0,000
Flyttet region	0,349	0,663	0,000

Anm.: Ssh. angiver signifikanssandsynligheden, dvs. i hvilken grad forskellen angivet i kolonne 2 mellem den normerede scoreværdi og referencen (ref.) er statistisk signifikant. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

TABEL 6.8

Normeret læsescore i PIAAC 2011/12, særskilt for en række grupper.

	Norm. score	Norm. score minus norm. score for ref.	Ssh.
<i>Køn</i>			
Mænd (ref.)	0,032	-	-
Kvinder	-0,033	-0,065	0,187
<i>Indvandrer/efterkommer</i>			
Nej	0,030	0,645	0,000
Ja (ref.)	-0,615	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>			
Grundskole	-0,410	-0,673	0,000
Ungdomsuddannelse	-0,196	-0,459	0,000
Videregående uddannelse (ref.)	0,263	-	-
<i>Læsefærdigheder i PISA 2000</i>			
Bedste tredjedel	0,587	0,527	0,000
Midterste tredjedel (ref.)	0,061	-	-
Ringeste tredjedel	-0,640	-0,701	0,000
<i>Faglig selv vurdering (skala 1-4)</i>			
Skalaværdi 1,0-2,4	-0,542	-1,028	0,000
Skalaværdi 2,5-3,0	-0,152	-0,637	0,000
Skalaværdi 3,1-3,4	0,134	-0,352	0,000
Skalaværdi 3,5-4,0 (ref.)	0,486	-	-
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>			
Grundskole mv.	-0,843	-0,989	0,000
Studentereksamen	-0,021	-0,167	0,190
Erhvervsuddannelse	-0,409	-0,555	0,000
KVU+MVU (ref.)	0,146	-	-
LVU	0,663	0,517	0,000
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>			
0 uger (ref.)	0,365	-	-
1-13 uger	0,156	-0,209	0,005
14-52 uger	-0,129	-0,495	0,000
53 uger eller flere	-0,531	-0,896	0,000
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>			
Ej flyttet kommune (ref.)	-0,321	-	-
Flyttet kommune	0,084	0,404	0,000
Flyttet region	0,351	0,672	0,000

Anm.: Ssh. angiver signifikanssandsynligheden, dvs. i hvilken grad forskellen angivet i kolonne 2 mellem den normerede scoreværdi og referencen (ref.) er statistisk signifikant. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

Men den normerede score i PIAAC blandt dem, der var bedst i PISA, er 0,587 (tabel 6.8), hvilket er mindre end den tilsvarende normerede score i PISA, som er 1,014 (tabel 6.7). Den bedste tredjedel i PISA har også i PIAAC klart bedre læsefærdigheder end "midtergruppen", men forskellen er indsnævret. Den ringeste tredjedel i PISA har i PISA en gennem-

snitlig normeret læsescore på -1,069 (tabel 6.7). I PIAAC er denne gruppes læsescore imidlertid steget til -0,640 (tabel 6.8). Med andre ord ser det ud, som om fordelingen af læsefærdigheder målt på denne måde er blevet mere lige fra 2000 til 2011/12. Eller udtrykt på en anden måde: der er fortsat i 2011/12 betydelige forskelle med hensyn til læsefærdigheder mellem den bedste og ringeste tredjedel i PISA 2000, men læsefærdighederne snarere konvergerer end divergerer frem til cirka 27-årsalderen.

Noget tilsvarende fremgår, hvis man sammenligner udviklingen i læsefærdighederne særskilt for forskellige grupper opdelt efter faglig selvurdering i år 2000. I den gruppe med den bedste faglige selvurdering er den normerede læsescore faldet fra 2000 til 2011/12, mens den er steget i den gruppe, som i 2000 havde den laveste score for faglig selvurdering.

Samme mønster ses imidlertid ikke, når vi opdeler respondenterne efter højeste fuldførte uddannelse i 2011/12. Der er ikke nogen klar tendens til, at forskellene mellem uddannelseskategorierne er blevet enten større eller mindre. Scoren for dem med grundskole mv. er dog blevet en anelse mindre, mens scoren for dem med erhvervsuddannelse er blevet lidt højere.

Et ligeledes ikke helt klart billede fremgår, hvis vi betragter grupper opdelt efter modtagelse af overførselsindkomst mv. Det fremgår dog, at den gruppe, der har modtaget overførselsindkomst i mere end 1 år, har ringere læsefærdigheder i 2011/12 end i 2000 – set i forhold til hele årgangen født i 1984. Med hensyn til opdeling efter flytning ses slet ikke nogen tendens i retning af enten større lighed eller større ulighed.

Samlet må konkluderes, at der ikke ses nogen fuldstændig klar udvikling i retning af større lighed eller større ulighed i fordelingen af læsefærdigheder. Den dominerende tendens er dog en udvikling i retning af *større lighed*. Den tydeligste undtagelse herfra drejer sig om den gruppe, der har modtaget overførselsindkomst mv. i mere end 1 år frem til 2012. Forskellen mellem denne gruppes læsefærdigheder og læsefærdighederne hos dem, der slet ikke har modtaget overførselsindkomst, er større i 2011/12 end i 2000. Desuden er forskellen mellem unge, der alene har grundskole mv., og unge med videregående uddannelse i 2011/12 lidt større i 2011/12 end i 2000.

SAMMENFATNING

I dette kapitel har vi bl.a. belyst, hvilke forhold der hænger sammen med PISA-PIAAC-respondenternes læsefærdigheder i 2011/12.

I lighed med resultaterne i kapitel 3 fremgår det, at jo bedre læsefærdigheder i PISA 2000, des bedre læsefærdigheder i PIAAC 2011/12. Det bemærkelsesværdige ved analysen i dette kapitel er imidlertid, at det konstateres, at sammenhængen også gælder, når man tager en række andre forhold (fx køn, uddannelse, overførselsindkomst mv.) i betragtning. Læsefærdighederne i 27-årsalderen hænger således *selvstændigt* sammen med læsefærdighederne i 15-årsalderen – uanset fx de unges forløb i den mellemliggende periode.

Det er også bemærkelsesværdigt, at de unges faglige selvvurdering i 2000 (subjektiv indikator for centrale skolepræstationer) hænger meget tydeligt sammen med læsefærdighederne cirka 12 år senere – ligeledes uanset de unges forløb frem til 2011/12.

Et yderligere interessant resultat er, at kvindernes læsefærdigheder er *ringere* end mændenes, alt andet lige, dvs. når vi inddrager en række andre forklarende forhold, herunder de unges forløb frem til 2011/12 og deres læsefærdigheder og faglige selvvurdering i 2000.

Som de fleste andre analyser viser også denne, at læsefærdighederne blandt indvandrere/efterkommere er ringere end for personer med dansk oprindelse. Selv om tendensen kun knap nok er signifikant på et 5-procentsniveau, tyder den på, at indvandrerne/efterkommernes ringere læsefærdigheder ikke alene skyldes deres lavere uddannelsesniveau og ringere læsefærdigheder som 15-årige eller deres lavere skolepræstationer. På grund af det relativt beskedne antal indvandrere i undersøgelsen har det ikke været muligt at foretage en nærmere analyse for denne gruppe.

Den sociale baggrund, som den er målt her (ved forældrenes højeste uddannelse), har kun en forholdsvis begrænset selvstændig betydning for læsefærdighederne i 27-årsalderen, hvilket antagelig hænger sammen med, at analysen inddrager andre forhold (bl.a. læsefærdigheder i år 2000), som hænger direkte sammen med den sociale baggrund.

Tre karakteristika ved de unges forløb frem til 2011/12 hænger klart sammen med læsefærdighederne i 2011/12. Det drejer sig om de unges højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12, de unges modtagelse af overførselsindkomst mv. frem til 2012 og de unges flytning fra en kommune til en anden fra 2000 til 2012. Et højt uddannel-

sesniveau (især lang videregående uddannelse), ingen modtagelse af overførselsindkomst og skift af bopælsregion hænger sammen med gode læsefærdigheder i 2011/12. Tilsvarende er ringe læsefærdigheder karakteristisk for personer, der højest har grundskole som 27-årige; som har modtaget overførselsindkomst mv. i over 1 år frem til 2012; og som fortsat (eller igen) bor i den samme kommune i 2012 som i 2000.

Kapitlets andet tema er de unges mobilitet ”op” og ”ned” i læsefærdighedsfordelingen fra 2000 til 2011/12. Vi har gennemført to analyser. I den ene har vi blot opdelt de unge i tre lige store grupper efter deres læsefærdigheder i henholdsvis PISA 2000 og PIAAC 2011/12. I den anden mere nuancerede statistiske analyse udregnede vi en score, som udtrykker forskellen mellem placeringen i læsefærdighedsfordelingen i 2000 og i 2011/12.

Begge analyser viser, at selv om der er en klar sammenhæng mellem læsefærdighederne i 2000 og 2011/12 set ud fra en gennemsnitsbetragtning, så er billedet i høj grad dynamisk. Mange ændrer placering i læsefærdighedsfordelingen fra 2000 til 2011/12.

Mænd har en bedre placering i fordelingen i 2011/12 end kvinder, hvis læsefærdigheder ud fra en relativ betragtning er gået tilbage fra 2000 til 2011/12.

Personer med videregående uddannelse (især LVU) har bevæget sig ”op” i fordelingen sammenlignet med navnlig personer, der alene har grundskole mv. som højeste fuldførte/igangværende uddannelse i 2011/12. Personer med sammenlagt langvarig overførselsindkomst mv. (over 1 år) frem til 2012 er klart ringere placeret i fordelingen end personer uden overførselsindkomst. Det samme gælder unge, der fortsat (eller igen) bor i samme kommune i 2012 som i 2000, set i forhold til unge, der har flyttet region.

I og med at disse resultater også fremgår af en statistisk analyse, hvor en del forklarende variable inddrages samtidigt, må konklusionen være, at hvert af de nævnte forhold hænger selvstændigt sammen med ændring af læsefærdighederne fra 2000 til 2011/12 – set i forhold til hele årgangen af unge født i 1984.

I den statistiske analyse inddrog vi også faglig selvsvurdering og læsefærdigheder i 2000. Den faglige selvsvurdering kan opfattes som en subjektiv indikator for skolepræstationer i år 2000. Der er en klar tendens til, at bedre faglig selvsvurdering i år 2000 hænger sammen med en gunstig (relativ) udvikling i læsefærdighederne frem til 2011/12.

Endelig indgik de målte læsefærdigheder i år 2000 også i den statistiske analyse, som viste, at jo bedre læsefærdigheder i år 2000, des større er sandsynligheden for at bevæge sig ”ned” i læsefærdighedsfordelingen. Det hænger sammen med, at det er svært at forbedre sine læsefærdigheder i forhold til andre, hvis man allerede er blandt de bedste. Rent statistisk må der i sagens natur være en vis oversandsynlighed for at ”bevæge sig ned”, hvis man er højt oppe, og en oversandsynlighed for at ”bevæge sig op”, hvis man er langt nede.

Sidste tema i kapitlet drejer sig om udviklingen i graden af lighed/ulighed i læsefærdighedsfordelingen fra 2000 til 2011/12. Den dominerende tendens synes at være en udvikling i retning af *større lighed* mellem forskellige grupper opdelt efter bl.a. køn, læsefærdigheder og faglig selvvurdering i år 2000. Den tydeligste undtagelse herfra drejer sig om den gruppe, der har modtaget overførselsindkomst mv. i mere end 1 år frem til 2012. Forskellen mellem denne gruppes læsefærdigheder og læsefærdighederne hos dem, der slet ikke har modtaget overførselsindkomst, er større i 2011/12 end i 2000. Desuden er forskellen mellem unge, der alene har grundskole mv., og unge med videregående uddannelse lidt større i 2011/12 end i 2000.

BILAG 1: REGRESSIONSANALYSE

I nogle kapitler anvender vi lineær regressionsanalyse til at belyse sammenhængen mellem en afhængig variabel (y) på den ene side og én eller flere uafhængige variable (x 'er) på den anden. Analysen forudsætter, at sammenhængen kan beskrives ved følgende model:

$$(1) y_i = \alpha + \beta_j x_{ji} + e_i$$

y_i er værdien af den afhængige variabel (y) for et individ (i), x_{ji} er værdien af den uafhængige variabel j for individ i , e_i (fejleddet) er afvigelsen fra den lineære sammenhæng. α er en konstant, dvs. et basisniveau, som individet afviger fra afhængig af dets værdier på x -variablene. β angiver styrken af den lineære sammenhæng mellem y og x . Jo større numerisk værdi β har, des stærkere er sammenhængen. Er $\beta = 0,5$, så betyder det, at når x stiger med 1 enhed, så stiger y med 0,5 enheder.

Ønsker vi fx at undersøge, hvordan køn og alder (uafhængige variable) hænger sammen med læsefærdigheder (afhængig variabel), kan modellen se således ud:

$$(2) \text{læsescore}_i = \text{konstantled} + b_{\text{køn}} \text{køn}_i + b_{\text{alder}} \text{alder}_i + \text{fejled}_i$$

Variablen køn i ligning (2) kaldes en klassifikationsvariabel, fordi den har et endeligt antal diskrete udfaldsmuligheder (mand, kvinde), som ikke har en naturlig rangordning. Man kan opfatte det som en vektor, der kan have mere end to kategorier. For hver kategori er der en koefficient, der viser den marginale effekt af denne kategori. Ofte sætter man fx den sidste koefficient til 0, og de andre koefficienter angiver så den relative effekt i forhold til det sidste niveau. Hvis der kun er to kategorier som med køn, svarer det til en såkaldt dummy-variabel med to værdier: 0 og 1. Variablen køn sættes fx til 1, hvis der er tale om en kvinde, og til 0, hvis der er tale om en mand. Det betyder, at koefficienten $\beta_{\text{køn}}$ bliver lig med den gennemsnitlige færdighedsscore for en kvinde minus den gennemsnitlige færdighedsscore for en mand.

Variablen alder kan opfattes som kontinuert, fordi den kan antage alle værdier mellem 0 og en maksimal værdi, og der er tale om en in-

tervaskala med et nulpunkt, hvilket betyder, at både forskellen og forholdet mellem variabelværdier har en mening. For eksempel er en person på 40 år dobbelt så gammel som en person på 20 år. Koefficienten β_{alder} angiver ændringen i færdighedsscoren, når alderen ændres med 1 enhed (1 år).

Konstantleddet er lig med færdighedsscoren for en person, der har værdien 0 på alle de uafhængige variable, det vil her sige en mand på 0 år. Dette kaldes standardpersonen eller referencepersonen. Hvis man korrigerer aldersvariablen i data med gennemsnitsalderen, sådan at alle personer får fratrukket gennemsnittet, så bliver standardpersonen i stedet en mand med gennemsnitsalderen, hvilket betyder, at konstantleddet bliver mere meningsfuldt at fortolke direkte.

Estimerer vi model (2) på aldersgruppen 16-30 år i de danske PIAAC-data, bliver resultatet som vist i bilagstabel 1.1.

BILAGSTABEL 1.1

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i PIAAC. Aldersgruppen 16-30 år.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinde	3,09	0,218
Alder	1,11	0,000
Konstant	252,7	0,000
R ²		0,01
Antal observationer		1.513

Anm.: Koef. står for koefficient. Ssh. er en forkortelse for signifikanssandsynlighed.

Konstanten fortæller os, at en 0-årig mand i gennemsnit har en læsescore på 252,7, og koefficienten til kvinde fortæller os, at kvinder i gennemsnit scorer 3,09 højere end mænd. Af "Ssh." (signifikanssandsynligheden) på 0,218 fremgår dog, at forskellen mellem kvinder og mænd ikke vurderes at være statistisk signifikant, jf. nærmere herom nedenfor. Det skal bemærkes, at modellen antager, at der er en lineær sammenhæng mellem alder og læsescore i hele aldersintervallet, hvilket kan være en urealistisk antagelse. Hvis fx færdighedsscoren stiger op til en vis alder og falder derefter, så vil det være hensigtsmæssigt at inddrage en ekstra uafhængig variabel, som er lig med alder i anden potens (alder * alder). Det betyder, at sammenhængen mellem alder og færdighedsscore (der har form som et omvendt U) modelleres som en andengradslikning, hvor toppunktet er den alder, hvorfra færdighedsscoren begynder at falde.

Signifikanssandsynligheden er den estimerede sandsynlighed for at observere den viste koefficient (eller en koefficient, der er numerisk større) ved en tilfældighed, hvis det antages, at den sande koefficient er lig med nul (0). Lidt populært kan man sige, at fx en significanssandsynlighed på 2 pct. betyder, at der er 2 pct.s chance for at tage fejl, hvis man siger, at der er en effekt af den pågældende variabel. Man kan ikke udtale sig helt sikkert på grund af stikprøveusikkerhed, da man ikke har spurgt hele den danske befolkning, men kun et udsnit. Når man som i det viste eksempel inddrager færdighedsscoren (her i læsning), opereres også med en måleusikkerhed, der skyldes, at man kun beder respondenter om at besvare et mindre udsnit af opgaver (og ikke et meget stort antal opgaver). Signifikanssandsynlighederne i det viste eksempel er et samlet udtryk for disse to usikkerheder. I analyser, der ikke inddrager færdighedsscorer, er significanssandsynligheden alene et udtryk for stikprøveusikkerheden.

Normalt vil man gerne have en significanssandsynlighed på under 5 pct., før man siger, at noget er signifikant. Forskellen mellem mænd og kvinder i tabellen siges derfor at være ikke-signifikant. Jo lavere significanssandsynligheden er, jo mere sikker kan man være på, at den viste koefficient udtrykker en virkelig sammenhæng og ikke blot skyldes tilfældighed. Ofte vil man som nævnt vælge at fæste lid til koefficienten, hvis significanssandsynligheden er mindre end 5 pct. I tabellen ovenfor er significanssandsynligheden ved "alder" angivet som 0,000. Det skyldes en afrunding til tre decimaler. Det betyder her og i de øvrige tabeller i rapporten, at significanssandsynligheden er mindre end 0,0005 eller 0,05 pct., hvilket er en meget lav testsandsynlighed. Det vurderes således som meget usandsynligt, at den viste sammenhæng mellem alder og læsescore er fremkommet ved ren og skær tilfældighed.

Alt andet lige vil significanssandsynligheden blive mindre, jo flere personer, der indgår i den gruppe, som man analyserer. Selv en meget lille koefficient vil på et tidspunkt blive statistisk signifikant, når antal observationer (respondenter) forøges.

Nogle programpakker (fx SAS og STATA) beregner og udskriver både koefficient og en significanssandsynlighed beregnet på grundlag af stikprøveusikkerheden. Det programmel (IDB Data Analyzer), som vi har anvendt ved analyser af færdigheder, udskriver ikke en significanssandsynlighed, men en t-værdi, som er beregnet som forholdet mellem koefficienten og standardfejlen på koefficienten. På basis af t-værdien og

antal frihedsgrader (tilnærmet lig med antal observationer) har vi så beregnet signifikanssandsynligheden, dvs. sandsynligheden i t-fordelingen for, at t (numerisk) er større end den numeriske værdi af den t -værdi, som programmet har udskrevet. Beregningen er foretaget ved hjælp af Excel. Denne signifikanssandsynlighed er et samlet udtryk for stikprøveusikkerhed samt måleusikkerhed i forbindelse med de brugte færdighedsscorer.

I rapportens tabeller med regressionsanalyser er også angivet en R^2 -værdi, som er udtryk for, hvor stor en del af variationen i den afhængige variabel, der forklares af de uafhængige variable i modellen, givet at modellen (de lineære sammenhænge) er en korrekt beskrivelse af virkeligheden. R^2 kan variere mellem 0 og 1. En lille R^2 -værdi (som i det viste eksempel) betyder, at de angivne uafhængige variable kun forklarer en lille del af variationen i den afhængige variabel. Hvis man i den ovenfor nævnte analyse fx inddrager uddannelsesniveau, bliver R^2 meget større.

BILAG 2: BILAGSTABELLER

BILAGSTABEL 2.1

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenter, hvis forældre havde grundskole som højeste fuldførte uddannelse.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinder	-16,75	0,00
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	4,24	0,68
Ja	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,19	0,00
<i>Faglig selvurdering år 2000</i>	7,41	0,23
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-15,92	0,05
Stuentereksamen	-4,16	0,70
Erhvervsuddannelse	-8,16	0,25
KVU+MVU	-	-
LVU	-0,46	0,96
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	2,50	0,77
14-52 uger	-3,67	0,64
53 uger eller mere	-9,17	0,20
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	-1,02	0,89
Flyttet region	-13,48	0,13
Konstant	186,14	0,00
R ²	0,45	
Antal personer	191	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

BILAGSTABEL 2.2

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenter, hvis forældre havde ungdomsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinder	-5,92	0,02
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	8,43	0,27
Ja	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,14	0,00
<i>Faglig selvvurdering år 2000</i>	4,34	0,04
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-18,95	0,00
Studentereksamen	-3,79	0,64
Erhvervsuddannelse	-11,21	0,00
KVU+MVU	-	-
LVU	3,67	0,37
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	1,03	0,77
14-52 uger	-7,05	0,04
53 uger eller mere	-10,20	0,01
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	3,39	0,25
Flyttet region	4,91	0,18
Konstant	211,14	0,00
R ²	0,36	
Antal personer	719	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

BILAGSTABEL 2.3

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenter, hvis forældre har videregående uddannelse.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinder	-9,15	0,00
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	10,05	0,29
Ja	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,14	0,00
<i>Faglig selvvurdering år 2000</i>	5,37	0,02
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-13,71	0,03
Studentereksamen	-3,87	0,51
Erhvervsuddannelse	-5,42	0,22
KVU+MVU	-	-
LVU	8,42	0,01
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	-1,16	0,70
14-52 uger	-4,25	0,27
53 uger eller mere	-9,61	0,03
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	6,17	0,06
Flyttet region	10,15	0,00
Konstant	205,53	0,00
R ²	0,36	
Antal personer	924	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

BILAGSTABEL 2.4

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenter, der tilhørte den tredjedel med de ringeste læsefærdigheder i PISA 2000.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinder	-8,19	0,034
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	4,27	0,551
Ja	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>		
Højest grundskole	-4,34	0,353
Ungdomsuddannelse	-3,45	0,394
Videregående uddannelse	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,12	0,002
<i>Faglig selv vurdering år 2000</i>	4,11	0,105
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-14,56	0,035
Stuentereksamen	4,98	0,645
Erhvervsuddannelse	-6,13	0,282
KVU+MVU	-	-
LVU	4,68	0,450
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	-1,86	0,737
14-52 uger	-11,61	0,027
53 uger eller mere	-15,45	0,009
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	4,90	0,264
Flyttet region	9,03	0,107
Konstant	222,41	0,000
R ²	0,25	
Antal personer	469	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

BILAGSTABEL 2.5

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenter, der tilhørte den tredjedel med hverken de bedste eller de ringeste læsefærdigheder i PISA 2000.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinder	-6,57	0,038
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	13,32	0,220
Ja	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>		
Højest grundskole	-6,30	0,263
Ungdomsuddannelse	-4,30	0,264
Videregående uddannelse	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,15	0,001
<i>Faglig selvsvurdering år 2000</i>	6,57	0,019
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-16,49	0,039
Studentereksamen	-4,11	0,474
Erhvervsuddannelse	-10,54	0,003
KVU+MVU	-	-
LVU	10,82	0,009
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	3,82	0,480
14-52 uger	-2,11	0,642
53 uger eller mere	-3,25	0,544
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	2,40	0,495
Flyttet region	3,62	0,304
Konstant	195,20	0,000
R ²	0,21	
Antal personer	623	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/ igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

BILAGSTABEL 2.6

Regressionsanalyse af læsefærdigheder i 2011/12. PISA-PIAAC-respondenter, der tilhørte den tredjedel, som i PISA 2000 havde de bedste læsefærdigheder.

	Koef.	Ssh.
<i>Køn</i>		
Mand	-	-
Kvinder	-10,63	0,000
<i>Indvandrer/efterkommer</i>		
Nej	19,57	0,182
Ja	-	-
<i>Forældres uddannelse</i>		
Højest grundskole	0,71	0,901
Ungdomsuddannelse	-5,95	0,052
Videregående uddannelse	-	-
<i>Læsefærdigheder år 2000</i>	0,12	0,002
<i>Faglig selvurdering år 2000</i>	5,43	0,119
<i>Højeste fuldførte/igangværende uddannelse 2011/12</i>		
Grundskole mv.	-8,83	0,412
Stuentereksamen	-7,37	0,368
Erhvervsuddannelse	-4,98	0,374
KVU+MVU	-	-
LVU	4,88	0,153
<i>Overførselsindkomst mv. frem til 2012</i>		
0 uger	-	-
1-13 uger	-2,44	0,419
14-52 uger	-2,99	0,534
53 uger eller mere	-11,16	0,034
<i>Flyttet fra 2000 til 2012</i>		
Ej flyttet	-	-
Flyttet kommune	2,72	0,417
Flyttet region	6,25	0,071
Konstant	215,22	0,000
R ²	0,19	
Antal personer	742	

Anm.: Koef. angiver koefficienten fra en OLS-regression. Ssh. angiver signifikanssandsynligheden. En værdi på fx 0,05 betyder, at koefficienten er signifikant på et 5-procentsniveau. Se bilag 1. Variablene "Højeste fuldførte/igangværende uddannelse", "Overførselsindkomst mv. frem til 2012" og "Flyttet fra 2000 til 2012" er forklaret i kapitel 5.

LITTERATUR

- Allerup, Peter, Lars Klewe & André Torre (2013): *Unge valg og fravalg i ungdomsuddannelserne – kvantitativt perspektiveret*. Aarhus Universitet. Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU).
- Andersen, Annemarie Møller, Niels Egelund, Torben Pilegaard Jensen, Michael Krone, Lena Lindenskov, Jan Mejding (2001): *Forventninger og færdigheder – danske unge i en international sammenligning*. København: AKF, Danmarks Pædagogiske Universitet, Socialforskningsinstituttet.
- Andersen, Dines (2005): 4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne. København: akf forlaget.
- Danmarks Statistik (2008): *Notat om forskerbeskyttelse*. Danmarks Statistik, Metode. 16. januar 2008.
- Egelund, Niels (red.) (2013): *PISA 2012 – Danske unge i en international sammenligning*. København: KORA. Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning, Aarhus Universitet. Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). SFI-SURVEY.
- Emerek, Ruth og Helle Holt (red.) (2008): *Lige muligheder – frie valg? Om det kønsarbejdsdelte arbejdsmarked gennem et årti*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Rapport 08:24.

- Gabrielsen, Egil & Ragnar Gees Solheim (red.) (2013): *Over kneiken? Leseferdighet på 4. og 5. trinn i et tiårsperspektiv*. Oslo/Trondheim: Akademika forlag.
- Hetmar, Vibeke (2013): *Unge valg og fravalg i ungdomsuddannelserne – kvalitativt perspektiveret*. Rockwool Fondens Forskningsenhed. Syddansk Universitetsforlag.
- Humlum, Maria Knøth og Torben Pilegaard Jensen (2010): *Frafald på de erhvervsfaglige uddannelser. Hvad karakteriserer de frafaldstruede unge?* København: AKF, Anvendt Kommunal Forskning.
- Jensen, Torben Pilegaard og Britt Østergaard Larsen (2011): *Unge i erhvervsuddannelserne og på arbejdsmarkedet. Værdier, interesser og holdninger*. København: AKF, Anvendt Kommunal Forskning.
- Jørgensen, Christian Helms (2011): *Frafald i erhvervsuddannelserne*. Roskilde Universitetsforlag.
- Kjærnsli, Marit og Astrid Roe (red.) (2010): *På rett spor. Norske elevers kompetanse i lesning, matematikk og naturfag i PISA 2009*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Krassel, Karl Fritjof (2014): PISA-L projekter. KORA. Oplæg på SFI 29. april 2014.
- Mejdning, Jan og Louise Rønberg (2012): *PIRLS 2011 – En international undersøgelse om læsekompetence i 4. klasse*. Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.
- OECD (2000): *Manual for the PISA 2000 database*.
- OECD (2002): *PISA 2000 Technical Report*. Edited by Ray Adams and Margaret Wu.
- OECD (2010a): *PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do. Student Performance in Reading, Mathematics and Science*. Vol. I.
- OECD (2010b): *Pathways to Success. How Knowledge and Skills at Age 15 Shape Future Lives in Canada*. OECD Programme for International Student Assessment.
- OECD (2012): *Learning beyond Fifteen. Ten Years after PISA*.
- OECD (2013a): *OECD Skills Outlook 2013. First Results from the Survey of Adult Skills*.
- OECD (2013b): *The Survey of Adult Skills. Reader's Companion*.
- OECD (2013c): *Technical Report of the Survey of Adult Skills (PIAAC)*. Pre-publication Copy.
- Rosdahl, Anders, Torben Fridberg, Vibeke Jakobsen, Michael Jørgensen (2013): *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Dan-*

mark. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Rapport 13:28.

Undervisningsministeriet (2014): Fuldførelsesprocenter på uddannelsesgrupper eller uddannelser i met. <http://statweb.unic.dk/Databanken/uvmDataWeb/ShowReport.aspx?report=EAK-ffpct-uddannelse>. Download 31. maj 2014.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2013

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 13:01 Kjeldsen, M.M., H.S. Houlberg & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2012*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-141-7. e-ISBN: 978-87-7119-142-4. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:02 Liversage, A., R. Bille & V. Jakobsen: *Den danske au pair-ordning*. 281 sider. ISBN: ISBN 978-87-7119-143-1. e-ISBN: 978-87-7119-144-8. Vejledende pris 280,00 kr.
- 13:03 Oldrup, H., A.K. Høst, A.A. Nielsen & B. Boje-Kovacs: *Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-145-5. e-ISBN: 978-87-7119-146-2. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 13:04 Lausten, M., H. Hansen & V.M. Jensen: *God praksis i forebyggende arbejde – samlet evaluering af dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. 173 sider. ISBN: 978-87-7119-147-9. e-ISBN: 978-87-7119-148-6. Vejledende pris: 170,00 kr.

- 13:05 Christensen, E.: *Ilasíaq. Evaluering af en bo-enhed for udsatte børn*. 75 sider. ISBN: 978-87-7119-149-3. e-ISBN: 978-87-7119-150-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:06 Christensen, E.: *Ilasíaq. Meeqqanut aarlerinartorsiorturnut najugaqatigiiffimmik nalilersuineq*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-151-6. e-ISBN: 978-87-7119-152-3. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:07 Lausten, M., D. Andersen, P.R. Skov & A.A. Nielsen: *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. 153 sider. ISBN: 978-87-7119-153-0. e-ISBN: 978-87-7119-154-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:08 Luckow, S.T. & V.L. Nielsen: *Evaluering af ressource- og risikoskema. Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. 90 sider. e-ISBN: 978-87-7119-156-1. Netpublikation.
- 13:09 Winter, S.C. & V.L. Nielsen (red.): *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen*. 265 sider. e-ISBN: 978-87-7119-158-5. Netpublikation.
- 13:10 Kjeldsen, M.M. & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse i 2012. Regionale forskelle*. 59 sider. ISBN: 978-87-7119-159-2. e-ISBN: 978-87-7119-160-8. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 13:11 Manuel, C. & A.K. Jørgensen: *Systematic review of youth crime prevention intervention – published 2008-2012*. 309 sider. e-ISBN: 978-87-7119-161-5. Netpublikation.
- 13:12 Nilsson, K. & H. Holt: *Halvering af dagpengeperioden og akutpakken. Erfaringer i jobcentre og A-kasser*. 80 sider. e-ISBN: 978-87-7119-162-2. Netpublikation.
- 13:13 Nielsen, A.A. & V.L. Nielsen: *Evaluering af projekt SAMSPIL. En udvidet mødregruppe til unge udsatte mødre*. 66 sider. e-ISBN: 978-87-7119-163-9. Netpublikation.
- 13:14 Graversen, B.K., M. Larsen & J.N. Arendt: *Kommunernes rammevilkår for beskæftigelsesindsatsen*. 146 sider. e-ISBN: 978-87-7119-168-4. Netpublikation
- 13:15 Bengtsson, S. & S.Ø. Gregersen: *Integrerede indsatser over for mennesker med psykiske lidelser. En forskningsoversigt*. 106 sider. ISBN: 978-87-7119-169-1. e-ISBN: 978-87-7119-170-7. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 13:16 Christensen, E.: *Ung i det grønlandske samfund. Unges holdning til og viden om sociale problemer og muligheder*. 58 sider. e-ISBN: 978-87-7119-171-4. Netpublikation.

- 13:17 Christensen, E.: *Kalaallit inniaqatigiivini inuusuttuaqqat. Inuusuttuaqqat inoqatigiinnermi ajornartorsiutit periarfissallu pillugit ilisimasaat isummertariaasaallu*. 66 sider. e-ISBN: 978-87-7117-172-1. Netpublikation.
- 13:18 Vammen, K.S. & M.N. Christoffersen: *Unge selvskaede og spiseforstyrrelser. Kan social støtte gøre en forskel?* 156 sider. ISBN: 978-87-7119-173-8. e-ISBN: 978-87-7119-174-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:19 Fridberg, T. & M. Damgaard: *Volunteers in the Danish Home Guard 2011*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-175-2. e-ISBN: 978-87-7119-176-9.
- 13:20 Luckow, S.T., T.B. Jakobsen, A.P. Langhede & J.H. Pejtersen: *Bedre overgange for udsatte unge. Midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'*. 98 sider. ISBN: 978-87-7119-177-6. e-ISBN: 978-87-7119-178-3. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 13:21 Benjaminsen, L. & H.H. Lauritzen: *Hjemløshed i Danmark 2013. National kortlægning*. 182 sider. ISBN: 978-87-7119-179-0. e-ISBN: 978-87-7119-180-6. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 13:22 Jacobsen, S.J., A.H. Klynge & H. Holt: *Øremærkning af barsel til fædre. Et litteraturstudie*. 82 sider. ISBN: 978-87-7119-181-3. e-ISBN: 978-87-7119-182-0. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 13:23 Thuesen, F., H.B. Bach, K. Albæk, S. Jensen, N.L. Hansen & K. Weibel: *Socialøkonomiske virksomheder i Danmark. Når udsatte bliver ansatte*. 216 sider. ISBN: 978-87-7119-183-7. e-ISBN: 978-87-7119-184-4. Vejledende pris: 210,00 kr.
- 13:24 Larsen, M. & H.S.B. Houlberg: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder 2007-2011*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-185-1. e-ISBN: 978-87-7119-186-8. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:25 Larsen, M. & H.S.B. Houlberg: *Mere uddannelse, mere i løn?* 50 sider. e-ISBN: 978-87-7117-188-2. Netpublikation.
- 13:26 Damgaard, M., Steffensen, T. & S. Bengtsson: *Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse. En analyse af sammenhænge mellem hverdagsliv, samliv, udsathed og type og grad af funktionsnedsættelse*. 193 sider. ISBN: 978-87-7119-189-9. e-ISBN: 978-87-7119-190-5. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 13:27 Holt, H. & K. Nilsson: *Arbejdsfastholdelse af skadelidte medarbejdere. Virksomhedernes rolle og erfaringer*. 100 sider. ISBN: 978-87-7119-191-2. e-ISBN: 978-87-7119-192-9. Vejledende pris: 100,00 kr.

- 13:28 Rosdahl, A., T. Fridberg, V. Jakobsen & M. Jørgensen: *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark*. 410 sider. ISBN: 978-87-7119-193-6. e-ISBN: 978-87-7119-194-3. Vejledende pris: 400,00 kr.
- 13:29 Rosdahl, A., T. Fridberg, V. Jakobsen & M. Jørgensen: *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark. Sammenfatning af resultater fra PLAAC*. 62 sider. ISBN: 978-87-7119-195-0. e-ISBN: 978-87-7119-196-7. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 13:30 Christensen, E.: *Børn i Mælkebøtten. Fra socialt udsat til mønsterbryder?* 125 sider. ISBN: 978-87-7119-197-4. e-ISBN: 978-87-7119-198-5. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 13:31 Christensen, E.: *Meeqqat Mælkebøttenimittut. Isumaginninnikkut aarlerinartorsortumit ileqqunik allannortitsisumut?* 149 sider. ISBN: 978-87-7119-199-8. e-ISBN: 978-87-7119-200-1. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 13:32 Bengtsson, S., H.E.D. Jørgensen & S.T. Grønfeldt: *Sociale tilbud til mennesker med sindslidelse. Den første kortlægning på personniveau*. 130 sider. ISBN: 978-87-7119-201-8. e-ISBN: 978-87-7119-202-5. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 13:33 Benjaminsen, L., J.F. Birkelund & M.H. Enemark: *Hjemløse borgeres sygdom og brug af sundhedsydelser*. 206 sider. ISBN: 978-87-7119-203-2. e-ISBN: 978-87-7119-204-9. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 13:34 Larsen, L.B. & S. Bengtsson: *Talblindhed. En forskningsoversigt*. 175 sider. ISBN: 978-87-7119-205-6. e-ISBN: 978-87-7119-206-3. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:35 Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder i industrien. Medarbejdere med håndværkspræget arbejde eller operator- og monteringsarbejde*. 978-87-7119-207-0. Netpublikation.
- 13:36 Bille, R., M.R. Larsen, J. Høgelund & H. Holt: *Falcks partnerskabsmodel på sygedagpengeområdet. Evaluering af et offentligt-privat samarbejde*. 234 sider. ISBN: 978-87-7119-208-7. e-ISBN: 978-87-7119-209-4. Vejledende pris: 230,00 kr.
- 13:37 Kjeldsen, M.M. & J. Høgelund: *Effektmåling af Forebyggelsesfondens projekter*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-210-0. e-ISBN: 978-87-7119-211-7. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 13:38 Björnberg, U. & M.H. Ottosen (red.): *Challenges for Future Family Policies in the Nordic Countries*. 260 sider. ISBN: 978-87-7119-212-4. e-ISBN: 978-87-7119-213-1. Vejledende pris: 250,00 kr.

- 13:39 Christoffersen, M.N. & A. Højen-Sørensen: *Børnehavens normeringer. En forskningsoversigt over opgørelsesmetoder*. 116 sider. e-ISBN: 978-87-7119-214-8. Netpublikation.
- 13:40 Holt, H., V. Jakobsen & S. Jensen: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2013*. 170 sider. ISBN: 978-87-7119-216-2. e-ISBN: 978-87-7119-217-9. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:41 Aner, L.G., A. Høst, W. Alim, A. Amilon, I.K. Nielsen & C.L. Rasmussen: *Boligsociale indsatser og buslejestøtte. Midtvejsevaluering af Landsbyggefondens 2006-2010 pulje*. 220 sider. ISBN: 978-87-7119-218-6. e-ISBN: 978-87-7119-219-3. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 13:42 Bengtsson, S. & S. G. Knudsen: *Integration af behandling og social indsats over for personer med sindslidelse. Evaluering af seks forsøg*. 124 sider. ISBN: 978-87-7119-220-9. e-ISBN: 978-87-7119-221-6. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 14:01 Bach, H. B. & M. R. Larsen: *Dagpengemodtageres situation omkring dagpengeophør*. 135 sider. e-ISBN: 978-87-7119-223-0. Netpublikation.
- 14:02 Loft, L. T. G.: *Parinterventioner og samlivsbrud. En systematisk forskningsoversigt*. 81 sider. e-ISBN: 978-87-7119-225-4. Netpublikation.
- 14:03 Aner, L. G. & H. K. Hansen: *Flytninger fra byer til land- og yderområder. Højtuddannede og socialt udsatte gruppers flytninger fra bykommuner til land- og yderkommuner – Mønstre og motiver*. 169 sider. e-ISBN: 978-87-7119-226-1. Netpublikation.
- 14:04 Christensen, E.: *2 år efter starten på Nakuusa*. 154 sider. e-ISBN: 978-87-7119-228-5. Netpublikation.
- 14:05 Christensen, E.: *NAKUUSA aallartimmalli ukiut marluk qaangiunneri*. 158 sider. e-ISBN: 978-87-7119-228-5. Netpublikation.
- 14:06 Bengtsson, S., L. B. Larsen & M. L. Sommer: *Dødfødte børn og deres livsbetingelser*. 147 sider. ISBN: 978-87-7119-232-2. e-ISBN: 978-87-7119-233-9. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 14:07 Larsen, L. B., Bengtsson, S. & M. L. Sommer: *Døve og døvblinde mennesker. Hverdagsliv og levevilkår*. 169 sider. ISBN: 978-87-7119-234-6. e-ISBN: 978-87-7119-235-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 14:08 Oldrup, H. & A. Højen-Sørensen: *De aldersopdelte fokusområder i ICS. Kvalificeringen af den socialfaglige metode*. 189 sider. e-ISBN: 978-87-7119-236-0. Netpublikation.

- 14:09 Fridberg, T. & L. S. Henriksen: *Udviklingen i frivilligt arbejde 2004-2012*. 291 sider. ISBN: 978-87-7119-237-7. e-ISBN: 978-87-7119-238-4. Vejledende pris: 290,00 kr.
- 14:10 Lauritzen, H. H.: *Ældres ressourcer og behov i perioden 1997-2012. Nyeste viden på baggrund af ældredatabasen*. 142 sider. ISBN: 978-87-7119-239-1. e-ISBN: 978-87-7119-240-7. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 14:11 Larsen, M. R. & J. Høgelund: *Litteraturstudie af handicap og beskæftigelse*. 202 sider. ISBN: 978-87-7119-241-4. e-ISBN: 978-87-7119-242-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 14:13 Rosdal, A.: *Fra 15 år til 27 år. PISA 2000-eleverne i 2011/12*. 146 sider. ISBN: 978-87-7119-245-2. e-ISBN: 978-87-7119-246-9. Vejledende pris: 140,00 kr.

FRA 15 TIL 27 ÅR

PISA 2000-ELEVERNE I 2011/12

PISA-undersøgelserne kortlægger 15-16-årige skoleelevers kompetencer i bl.a. læsning. Men hvordan klarer eleverne sig med hensyn til uddannelse og arbejde frem til 27-årsalderen? Hos hvilke unge ser man en mere eller mindre positiv udvikling i læsefærdighederne?

Det er temaet for denne rapport, der belyser 1.881 PISA-elevers læsefærdigheder som 15-16-årige i år 2000 og igen som cirka 27-årige i 2011/12, hvor de deltog i PIAAC-undersøgelsen. Rapporten bygger på interview og test af disse unge.

Rapporten handler om samspillet mellem udviklingen i læsefærdighederne og de unges forløb med hensyn til uddannelse, arbejdsmarked og overførselsindkomst mv. Den viser en klar sammenhæng mellem læsefærdigheder i 15-årsalderen, og hvor godt de unge klarer sig siden hen. Desuden ses, at jo bedre læsefærdigheder i 15-årsalderen, des bedre færdigheder i 27-årsalderen. Ikke bare grundskolen, men også fortsat uddannelse og livet efter grundskolen har betydning for læsefærdighederne i 27-årsalderen.

Undersøgelsen er finansieret og muliggjort af et samarbejde mellem Undervisningsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Uddannelses- og Forskningsministeriet, Finansministeriet, Erhvervs- og Vækstministeriet samt Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.